Kæmnerregnskaber 1660 og 61.

1660 3/5 efter borgmesters og oberst Jenneichers kommandants befaling ifølge kammerpræsidentens ordre at Mester Henrichs tjener skulle udgives 15 slettedaler.

1660 14/5 Efter borgmester Ditlev Betrams befaling at forskaffe til kommandantens residens i Oluf Svendsens gård(Vestergade 32) kalk og 100 tagsten,som kom til at forbedre taget,hvor det regnede igennem.

1660 2/8 En murermester i oberst Mogens Krags rgiment fik betaling for 10 dages arbejde i Krags residens i Brogade (nr. 5-7) 1) 29.aug. var der stadig arbejde i Krags losement, bl.a. af glarmester. 25.aug. omtales Cortegarden "ved Broen".

1660 6/8 Betalt til Johan Katterberg for 1280 tagsten til Cortegarden 25 dl.og 1 ½ mark.

1660 11/9 Betalt til borgm. Casper Eggers for 20 stenlægter til Cortegarden.

1660 14/9 8 tylter deller til Cortegarden.

1660 15/5 3 tylter grandeller til gavlen i Cortegarden.

1660 16/10 Ladet fly den skorsten i Michel Smeds gård"som Vagtens Hold er cartegeret ,og efter som Skorstenen var i sønder,lod jeg sætte en ny Kakkelovn.Gav for Stenene som kom til ", 2 mark.

1661 1/2 Betalt en skorstensfejer for at rengøre i"Anker Hansens gård " (den østre nabogård til nuv. Torvet 21),"hvor hovedvagten holder til", 1 ½ mark.

1661 18/11 Blev døre og vinduer i Anker Hansens gård "som Hovedvagten stod tilslagen" Søm, 14 sk.
For 2 læs tjørne som blev slagen i døre og vinduer og trapperne i Anker Hansens gård, 2 mark.

Nuv. "Oluf Jensens gård"

Bytinget beskæftigede sig i 1664 med et lån,som afd. rådmand Erik Christensen havde fået af herredsfoged Jacob Christensen i Frøslev,for hvilket der var givet pant i gården nuv. Brogade 5-7. I den anledning mødte Niels Vinding i Store-Heddinge på samtlige Jacob Christensens arvingers vegne(han døde 1658) og omtalte gårdens forringelse på grund af adskillige begravelser og bryl - lupper af adelige personer,der var holdt i gården samt magasiner og andet, desuden for velb. Mogens Krag stadskommandant",som siges udi samme gård at have logeret". Tingb.1664 12/9(22). Christian 4. og hans moder,enkedronning Sophie,ses tillige i mere end 30 år at have benyttet gården som fast logi ved gennemrejser.

1) Bevises for at Mogens Krag kommandant boede i gården, se tingb. 1664 12/9 pag. 22.

Køge Arkiverne

Køge torv benævnes som Akseltorvet

Efter at der var konstateret flere misbrug med landprang og opkøb uden for byen, vedtog byrådet, at nye overtrædelser imod loven ville medføre en bøde på lo rdl. til byens fattigkasse foruden nogle timer i gabestokken"andre til eksempel og afsky", som det hed. Det vil sige, " at der for Fremtiden kun måtte sælges Varer,der var tilført på Akslen og forhandlet fra Vogn". Tingbog 6.lo.1662.111.) og 1641 29/11

Vejrmøllerne stod på opkastede høje

Gentagne gange omtales, at vejrmøller uden for Nørreport stod på opkastede høje, f.eks. Hans Lucassens vejrmølle(ting.1662,pag.63) og 2o.lo s.å. overdrog købmand Lyder Sivert med sin hustrus samtykke en møllehøj uden for Nørreport til Anne,Svend Poulsen(Vestergade 16).Ifølge skødet havde Lyder Sivert købt møllen 3o.maj 1659 af Adele Henrichsdatter,Niels Sørensens møllers enke. Møllehuset blev i krigens tid afbrændt og Sivert lod selv møllen afbryde. En mølle blev 1744 kaldt "Knagen"(skødeprt. 113.)

Haverne uden for byen

En del borgere havde haver uden for byen.De var ofte i handelen,og nogle blev endda dyrket med korn under svenskekrigen.Størrelsen hører man sjældent om,dog nævnes handelsmanden Oluf Svendsens have uden for Vesterport at være 64 x34 alen(han boede Vestergade 32) og borgmester Christen Caspersen Schiøllers have uden Nørreport på 56x4o alen.De var begge lejet ud.(ting.1662, 116).

Ønskede at den røde hane ville gale

I de tider skulle man vare sin mund.Sidsel Olufsdatter,Johan Bagers enke blev 1.12.1662 tiltalt for nogle utilbørlige ord, hun havde sagt til fjerdinskæmneren,Frands Lauritsen Kræmmer,og Jacob Slange, da de kom for at opkræve den første kvartalsskat. Ved den lejlighed udtalte Sidsel Bagers, at alle, der var skyld i,at hun var forhøjet i skat,skulle få en ulykke,"og bad at den røde Hane skulle gale over alt hvad de ejede".

Begge byens borgmestre og dens tre rådmænd var mødt op, da byfogeden forhørte Sidsel Bagers, for at vise hvor alvorligt man så på en sådan udtalelse,der blot for 4o år siden ville have bragt hende på bålet.

Sidsel forklarede i retten, at hun ikke i den svenske tid havde forbedret sin økonomi,som andre muligt havde,men beklagede at hun havde sagt disse ord i sin ophidselse.Hun vidste kun godt om Frands Kræmmer og om de borgere,der satte hende i skat,hvorfor hun slap med en bøde på lo rdl.

Køge Arkiverne

Sociale forhold under og efter Svenskekrigen

De fattiges midler stammede fra beløb af forskellige størrelse,som gennem årtier var skænket og udlånt til 6 % mod sikkerhed i fast ejendom til forskellige køgensere. Dertil kom De fattiges blok i kirken,som blev tømt 3-4 gange om året i overværelse af rådmand Oluf Sandersen.Man havde også en blok ved stranden,men den gav ikke så meget,og det gjaldt også,hvad de to stodderfogeder,der gik rundt i byen iført deres skarlagen-røde" kjoler", kunne indsamle i deres bøsser.En trediedel deraf blev straks uddelt til de fattige,og restbeløbet indgik i regnskabet.
Derimod var indtægten fra Magleby kongetienden,som Fr. 2. havde skænket de fattige i Køge, en betydelig indtægt hvert år,og få år før sin død 1657 gav borgmester Hans Christensen(Brogade 19) looo rdl.,hvis renter,6o dl, hvert år skulle fordeles til lo fattige enker.

Til gengæld skulle fattigforstanderen sørge for, at byens fattige efter deres død kom i jorden på Klosterkirkegården nogenlunde anstændigt.Kapellanen Peder Christensen fik fast 7 dl.årligt for at besøge de fattige og begrave dem.Der var ingen klokke i det ældgamle kapel på kirkegården,så det var først efter dets nedrivning ved anlæggelsen af bastionen 1659, hvor begravelserne foregik fra Sct. Nicolai kirke, at Jens Klokker kom ind i billedet for et pardaler årligt at ringe med spirklokken,men det var lige så ofte,at konen gjorde det.
Ved krigens begyndelse var der 25 fattige,hovedsagelig enker, i boderne,og dertil kom 16 andre"gemene fattige",som man udtrykte sig, der hver 3 gange årligt fik 2 mark,foruden at de alle kom i betragtning ved den årlige uddeling af beklædning og brændselshjælp.
Dertil var der indkøbt 22o alen vadmel,118 alen blårlærred 2 alen hørlærred. I 1658 blev der uddelt 28 par sko, 7 par træsko,6 kransehægter til klædninger,84 læs brændeved og 2oo tdr. trækul. Tre meget fattige og elendige mennesker fik juleaften hver lo dl,hvilken var en tradition hver jul.
Samme år blev der begravet en ihjelstukket hollandsk officer på fattigvæsenets regning samt en hollandsk soldat og to svenske bådsmænd.

Køge Arkiverne

I 1659 begyndte indtægterne at svigte.Borgerne betalte ikke deres renter på lånene,og Styge Høg på Gjorslev,der skulle indbetale kongetiende fra Magleby sogn,udeblev med betalingen.Bønderne på godset var ruineret af fjenden eller forjaget fra deres gårde. Handelsmanden Lyder Sivert(Nørre - gade 4),der var defattiges forstander fra 1659 - 1662, måtte nu tære på fattigvæsenets kapital.

De fattige,som kun til daglig fik lige det nødvendigste, måtte ikke und - være noget, hed det sig. Oluf Sandersen(Torvet 18) skænkede 6 dl. til øl til de fattige. Kirkeblokken indeholdt næsten konstant i de tre krigsår 24 dl. i forskellig mønt ved hver tømning.Det var mange penge.For 24 dl. kunne man klare huslejen for et år i en middelstor gård, eller man kunne købe to køer for det samme beløb i 1661. De fattige fik derfor stadig deres 2 mark samt til beklædning og brændsel.

De 1000 rdl.som borgmester Hans Christensen havde skænket, havde den så - kaldte rige adelsmand Frantz Lykke med sine mange herregårde lånt i 1656 11/12,og det var fra denne obligation, at de 60 dalers rente skulle uddeles til 10 enker. Men renterne udeblev.Der var ingen kontakt på grund af krigen.

Borgerskabet havde selv i fredelige tider var plaget af hårde skatter,både fra de verdslige og gejstlige myndigheder,kæmneren og kirkeværgen.

Hvert år blev der valgt en ny kæmner,hvis kassebeholdning overgik til hans eftermand. Det var ikke store beløb,og der kunne endda være underskud i kassen,hvis han ikke havde fået alle skatter ind fra sine fjerdingskæmnere. Byen var delt i fire fjerdinger,som ordet siger, Til hver fjerding hørte to fjerdingskæmnere,der nyvalgtes hvert år og fungerede som skatteopkræve- re for kæmneren.Hver beboer blev ved ligning sat i skat årligt, en såkaldt grundskat også kaldet enkelt-skat.Var der et år kun et ringe beløb tilbage i kæmnerens kasse, startede man med en dobbelt-skat,og denne kunne stige ved ~~nye~~ store udgifter op til femdobbelt-skat. Disse skatter skulle beta - les op til 5 gange årligt og blev opkrævet ved bopælen. Dertil kom kirke - skatten og jordskylden for de borgere,der ejede en gård eller våning,som tidligere havde hørt under kirken.

Køge Arkiverne

Efter krigen gjorde staden opgør med sine skatteborgere.På rådstuen gik man 1.jan. 1661 i gang med at føre den nye protokol,eftersom der ikke havde været ført nogen under besættelsen.Tingbogen påbegyndtes først i november s.å. 24.oktober lød ordren på, at der skulle opstilles en særblok i kirken.[1] Ingen havde så at sige betalt de vanlig skatter til byen.Man havde haft nok med at betale til besættelsesmagten under forskellige former.Begrebet enkelt- skatter var bevaret, f.eks. blev der 1o.maj 1659 påbudt at betale 16 enkelt-skatter til oberst Stahls og hans officerers traktement. 6.sep - tember s.å. lød kravet på 38 enkelt-skatter. Og 2o.mart 166o krævede oberst Stahl 1oo rdl. månedligt i efterbetaling fra 2o.november 1658.

Ved den såkalte "Remonteringsskat" pr. 4.april 166o kom enkelt-skat systemet op på de helt store højder.Man opnåede dog derved, at de mest beslåede borgere kom til at bære de største byrder. Således blev følgende borgere pålagt at betale: (dog en gang for alle)

Sara,Jens Ribers enke	7o dl.	(Brogade 23)
Jacob Pomeyer	65 -	(Torvet 2)
Casper Eggers	6o -	(Brogade 19)
Lyder Sivert	25 -	(Nørregade4)

I september 1661 hører man, "at Byen udi forleden Krigstid var geråden udi Efterbetaling for 5ooo rdl.Kæmnerne fra de forskellige år krævede deres fjerdingskæmnere for resterende skatter,hvorefter de igen stævmede de for - skellige borgere eller deres arvinger. Kun få mødte op,og de fleste mente at deres gæld burde eftergives på grund af fjendens hærgen i byen.

Fattigforstanderen,Lyder Sivert gjorde 1661 udlæg i Niels Madsens gård i Holtug og Oluf Lauritsens i Magleby for den resterende kongetiende hos ejeren af Gjorslev. Forstanderen købte s.å. en ko af Hans Henrich Fich i Vestergade for 11 dl. Koen blev foræret til en kone i Gammel Køge,som havde taget et hittebarn,Lille Johan Schou, til sig.Hun havde selv samlet halvdelen af beløbet blandt borgerskabet,og resten betalte fattigvæsenet, fordi hun påtog sig at underholde barnet. Der blev også hvert efterfølgende år sat penge af til Lille Johan.

1) En særblok til Helsingørs kirkes reparation. (Rådstueprt.1662 18/2)

Køge Arkiverne

De fattige blok i kirken,der gennem den vanskelige tid havde vist borgerskabets gode vilje til at hjælpe de fattigste i byen med sine 24 dalere ved hver tømning,var nu nede på det halve.Man havde simpelthen ikke råd til mere på grund af de store krav byen stillede i efterbetaling af skatter af forskellige slags.

En borger i Lybæk,som i lang tid havde ført sag mod en tidligere kældersvend i stadskælderen for betaling for 2 pd. tobak, stillede beløbet til rådighed for byens fattige.

Kræmmeren Erich Helmers(Torvet 11),der havde været rådmand i mange år og hørte blandt de mest velstillede,mistede alt under krigen og døde kort efter fredsslutningen. Enken,Ellen Strangesdatter,fik bevilget et sengested 3 spærlagner og et tæppe af fattigforstanderen.Lige så dårligt gik det Cathrine,sal.Erich Christensen(Brogade 5) og Lisbeth,Hans Bucks i"Buckens Gård"(Nørregade 2),hvis ægtemænd havde haft en fremtrædende position i byen gennem mange år.Deres enker stillede nu op i rækken, når der skulle deles ud.De var dog altid i første række og fik de største beløb.Lisbeth, der måtte fraflytte sin gård, fordi svenskerne skulle bruge den,endte sine dage i en bod,men fik 1675 en fornem begravelse på byens regning.

Frantz Lykkes søn, Kay Lykke, der gjorde sig særlig bemærket ved sine uheldige udtalelser om Fr.3.s dronning Sophie Amalie, havde efter faderens død påtaget sig at svare de 6o dl.årligt i rente af obligationen på looo rdl. til de fattige i Køge. Han mistede som bekendt ved en kommission af 9/7 1662 hele sin formue,og dermed ophørte de nævnte rente at indfinde sig som sædvanligt.

Det lykkedes dog Lyder Sivert efter gentagne rejser til hovedstaden at få en ordning med Frantz Lykkes arvinger,hvorefter velb. Frederic von Ahrensdorff,der var gift med Kay Lykkes søster,Christence Lykke, påtog sig gælden mod pant i godset Svanholm i Horns herred. I 1679 hvilede det på Christian Lindenov til Restrup i Jylland mod 9o dl.i rente.

Lyder Sivert lukkede munden lidt formeget op efter dette års regnskab ved at bevilge sig selv 5o dl. for sin ulejlighed ved disse rejser til hovedstden,hvor han havde forsømt sit hjem og meget andet i flere dage trods

Køge Arkiverne

det sædvanlige tilskud i rejsepenge.Ved revisionen måtte han tage til takke med 2o dl.foruden at han måtte tilbagebetale regnskabet 23o dl.der var i underskud. Han talte også meget i sit svar om den store ulejlighed og meget arbejde han havde haft ved at få byen til at bekoste opførelsen af 6 nye boder(Steens Boder) efter fjendens nedrivning. De 3 tiloverblevende boder blev restaureret. Og det var muligvis disse 3 boder,som i maj 1673 blev genopført af de fattiges midler,og hvor man i den anledning købte llooo kridtsten af Christen Fisker ved strand/en og bønderne i Holtug for 5 dl. pr. tusinde sten.

I 1663 måtte man igen stævne Styge Høg til Gjorslev,og forstanderen rejste til Stevns herredsting, hvor der igen blev gjort udlæg i en bondegård. Det gentog sig 1669,hvor han måtte til København for at få beløbet.167o kom pengene ind uden besvær,og som efter kapitelstaks blev ansat til 98 daler,3 mark og 4 skilling. Mærkeligt nok måtte forstanderen det år af med 28 daler i prinsessestyr(bryllupsskat)af Magleby kongetiende på de fattiges vegne.

Indsamling til byens læredrenge i kirken

I 1665 blev der ved tavler i kirken samlet 29 dl. ind til de fattige læredrenge i byen, og som blev udleveret på rådstuen. Hver dreng fik 2 mark og 8 sk.,der fordelte sig således:

Skomagerlauget	14	drenge,
Skinderlauget	11	-
Smedelauget	7	-
Pottemagerlauget	3	-
Bødkerlauget	9	-
Skrædderlauget	6	

Desuden blev en møllerdreng betænkt med et lignende beløb. Læredrengene fik derefter deres egen blok i kirken,og der var hvert år flest penge i den.Efterhånden var det en tradition, at de uddeltes juleaften.Hjælpen til jul var en ekstrahjælp, og denne kom også 22 enker til gode i julen 1665,hvor der hver fik fra 4- 6 dl. kontant,medens 3 enker,hvis ægtemænd havde kendt bedre dage, fik mere en dobbelt så meget.

Køge Arkiverne

Folkelønninger

Da der i 1652 blev indført en lønmodtagerskat,hvoraf fremgik, at en arbejdsgiver skulle indbetale en fjerdedel af den udbetalte løn til kæmneren,viste det sig, at mange borgere var langt tilbage med at betale deres folks løn.

Han Væver skyldte for løn til en væverpige og Morten Væversvend.

Baltzer Skinders 2 svende havde hver en ugeløn til gode, 1 rigsmark.

En drengs ugeløn var lo skilling,og en tjenestepiges var henholds - vis lo mark eller 2 dl.,men vel nok halvårsløn.

Hans Pedersen Skomagers 3 svende fik her 2 mark i ugeløn.

Jens Skinders svend fik 1 rdl. i ugeløn.

En skræddersvend fik lo skilling om ugen.

Johan de Voss bartskærersvend fik 12 sk.ugentlig.

Gidion grovsmeds svend fik lo skilling om ugen,og kleinsmede fik 1 1/2 mark ugentlig,og det gjaldt også bødkersvende.

Hos enkelte håndværkere arbejdede man på akkord. Det hed sig, at svendene arbejdede i stykkevis. Hans Pedersen Skomager forklarede om sin 3. svend, at han arbejdede i stykkevis og fik 6 skilling for et par sko,men Hans Skomager kunne ikke betale ham for mere end 4 par sko om ugen,og de penge fortærer han for, idet han ikke får kost,forklarede skomageren,da han blev krævet for lønskatten.

Markus Skomagers svende arbejdede også i stykkevis,og det gjaldt også en hattemagers svend og Jens Bødkers 2 svende.

1 amme fik 4 daler i løn,men det siges ikke for hvor lang tid.

(Rådstueprotokollen 22.sept. 1652, pag. lo9,127,137.)

Rådstuebogen 1662 6/lo,llo. Afkald til Anders Pedersen Bager fra billedhuggersvend Ejler Poulsen og dennes søster,Lisbeth,på arveparten efter deres forældre, billedhugger Poul Jørgensen og Mette Ejlersdatter i Vestergade

Dansk skoleholder Jacob Hansen Kock nævnes i tingbogen 1655,121.
begravet 28/2 1655.

Køge Arkiverne

I 1666,hvor der på kongens opfordring skulle skaffes et antal bådsmænd fra Køge, fik kæmneren travlt både med at finde frem til dem - og til at passe på dem:

1666 6/4 blev 8 bådsmænd indsat på rådhuset og modtog foruden brød og tobak 16 kander øl.

- 7/4 om morgenen fik de 8 kander øl, og da de rejste samme dag 4 kander øl.Desuden fik hver bådsmand 2 rdl. ved afrejsen.

- 3o/4. Skriver kæmneren: Bespist 12 personer,der skulle ud som bådsmænd og fik hver 3 måltider og øl. Given Hans Lystrup og Mads Quist til fortæring med 2 heste,de red på, da de var ude efter bådsmændene.

- 2o/5 Leveret proviant til 6 af kongens bådsmænd,som med en af kongens jagter var inddreven fra Stevns. 2 dl.8 sk.

- 13/8 Given 8 bådsmænd som i en storm var indkommen med en af kongens "Scherbåde", mad og øl.

- 17/4 Given Johan Schumacher,instrumentist, 12 dl. efter borgmester og råds befaling. Johan var trompeter og blev kort efter sendt ud med et af kongens skibe.

- 13/8 Betalt til Daniel Blikmager for et ris,han kom i hånden på Peder Døver på Kagen.

1668 26/9 I anledning af den i marts s.å. opsatte galge på Torvet, rejste man også en pæl:
1 stk. 16 alen træ til en pæl på Torvet, 1 dl. og for hullerne at grave, 1 amrk. 8.,12 pd. jern til håndskielderne, 2 mark.lo, og til Henrich Smed for hver"håndskielle", 3 mark, er 2 dl.lo sk.

- 14/9 Købt på Gl. Køgegårdmælk for 3 mark til et parti jagthunde,der kom fra Møn samt til Jens Bager for brød, 1 dl. 8 sk.
Given 2 jægere for 2 måltider og øl og til Henning Jacobsen(Nørgade 22) for strøelse til nævnte hunde.

1669 18/1 Givet rådmand Oluf Sandersen for at lade et kongebrev læse på Stevns herredsting angående Joachim Irgens udskibning på Gjorslev 1 dl. og for samme brev at lade forkynde for bemeldte hollandske, 6 mark.

- Givet for 3 låse til " håndskielderne " på Torvet.

Køge Arkiverne

Da Oluf Jensen Haarlev tiltrådte som kæmner

167o 2.jan.tiltrådte Oluf Jensen Haarlev som kæmner og skulle,som det gennem årtier havde været,kun fungere eet år.Den afgående kæmner,Niels Pedersen Handskemager,skulle oplyse Oluf Haarlev om byens øjeblikkelige økonomiske tilstand,d.v.s. om der var behov for straks at udskrive ekstraskat - ter til at klare de kommende udgifter,desuden skulle han oplyse,hvor mange rejser hver vognmand havde bundet sig til ifølge deres kontrakt. Han skulle også være ham behjælpelig med takstbogen,som var lavet og viste,hvor mange vognmænd Oluf Haarlev kunne gøre regning på,når Kgl.Majestæts fadebur passerede byen eller andre rejsende,der havde pas på frirejse samt krav på en vogn.

Oluf Haarlev skulle ifølge rådhusrettens kendelse sørge for at månedsskatten blev afleveret i kongens rentekammer hver den 15-16. i måneden og under eksekution. Det pålagdes ham også at få skatten inddrevet ved sine 4 fjerdingskæmnere ,og såfremt der forekom restancer " da at drive på de tilforordnede mænd",som skulle udpante nævnte borgere.

Flere ville være klokker

1669 2o/7 blev Niels Jensen Hører indskrevet i rådstueprotokollen som klokker i anledning af Peder Jensen Klokkers død. Ifølge protokollen skulle han underholde sal.Jesper Jørgensen Klokkers tvende børn,indtil de selv kunne skaffe sig kost og klæder.Og når det behagede præsten skulle han flittelig informere børnene i kirken mest muligt i deres katekismus og børnelærdom. Niels Jensen måtte desuden love at ægte Peder Jensens enke,Anne, og ikke forskyde hende ud af embedet,såfremt han modtog det.

Det gik nu ikke som præsten havde tænkt sig,for ugen efter lod Peder Christensen Morsing læse Kgl.Majestæts brev på (dat.14/7), at han var antaget til at være klokker i Køge,samt at Peder Jensens enke kun indtil mikkelsdag skulle nyde husværelse i klokkerens hus. (Rådstuepr.2o/7,27/7 1669).

Klokkeren Peder Morsing kom i januar 167o til at beskadige en lysearm på den store krone i kirken.Kirkeværgen mente, at han selv skulle erstatte skaden. Klokkeren protesterede og sagde, at herom stod der intet i hans kontrakt. Og herved blev det. (Rådstueprt. 18/1 167o)

Køge Arkiverne

Rådstueprotokollen

1671 18/lo blev det Johan Olsen Kornmåler forundt at måtte bede til bryllup og begravelse. (35)

1672 3/9 blev Anders Mønboe,Knud Jespersen Blegmand,Jep Olsen og Anders Ibsen Møller forordnet til at være slagtere her i Køge.Det hedder herom:"Og skal de have for deres Umage ved at slagte:

1 Nød, 4 Mark,
1 Svin, 5 Skilling,
1 Lam, 4 Skilling. Kun Jep Olsen var tilsyneladende slagter af profession,men ingen andre måtte befatte sig med at slagte, ligesom ingen måtte få slagtet uden at forevise, at konsum - tionen (accisen) var betalt. (49).

1663 lo/1 Vognmanden Thomas Nielsen Guldsmed,der var kendt fordi han under Svenskekrigen kørte et par gange for svenskekongen, stævnede older - manden for smedelauget,Oluf Jensen Haarlev,fordi lauget havde vedtaget, at ingen måtte arbejde for Thomas Guldsmed "under lo Rdl. i Bøde". Oluf Haarlev nægtede en sådan vedtagelse,men forklarede, at vognmanden aldrig var til at få penge af uden efter en retssag,og derfor havde man tænkt at indføre en sådan regel. Vognmanden,der havde to vogne,kunne ikke undvære sine smede-reparationer og indgik følgende overenskomst med lau - get, at dets medlemmer måtte beholde reparationen,indtil denne var betalt.

1663 lo/3 Fik havnefogeden,Peder Christensen, bevilget en eg på stammen i Havneskoven,dog skulle Rasmus Ladefoged selv udvise den.(pag.122)

31/3 1663 mødte mødte Knud Lauritsen Skomager og forklarede, at hans bro- der,Hans Lauritsen,barnefødt i Køge, men nu boendes i Vestindien på Mar - tienique , havde skrevet til ham anående arveparten efter deres moder, Maren, Søren Holst.(pag. 125.)

1663 3o/6 mødte forskellige vidner og forklarede om Niels Ibsen , at han døde strådøden "den store Vinter da Fjenden først indfaldt i Landet". Rasmus Sværdfeger og Morten Drejer udtalte, at de begge var i kompagnie med ham,og at Niels Ibsen døde på Bremervørde på Borgergården (By i Han - nover).Boel Hansdatter forklarede, at hun var selv med til at klæde ham. pag, 13o.)

1663 8/12 hedder det i protokollen: "Er i Dag udgiven Sedler til alle Håndværkslaugene angående deres Svende og Drenge,som om Natten går og råber og skrigen med deres blottede Degen(kårde) på Gaden.Oldermændene fik ordre til,at en overtrædelse af byens vedtægter derom for fremtiden ville medføre en bøde på 5 rdl. til de fattige. En lignende bekendtgørelse var meddelt fra prædikestolen.

Køge Arkiverne

Kæmnerregnskabet

1668 8/8 leveret til Kgl.Majestæts skipper,Bjørn Bjørnsen, som ankom her på reden og havde intet at fortære, 3 rdl.

1674 31/5 forelå en regning fra kældersvenden i rådhuskælderen,Claus Nielsen i anledning af en kgl.kommissions ophold i Rasmus Christensen Schiøllers gård(Nørregade lo):

			Rdl.	Mark	Skilling
- 31/5	1 3/4	Pot Franskvin		1	5
-	1/2	- Vineddike			6
- 1/6	4	- Rhinskvin	1	1	
- 1/6	2	- Franskvin		1	8
- 2/6	8	- Rhinskvin	2	2	
- 2/6	1	- Franskvin			12
- 4/6	5	- Rhinskvin	1	2	12
- 4/6	2 1/2	- Franskvin		1	14
		Rdl.	6	-	5

Actum,Køge 9.Juni 1674. (SignClaus Nielsen)

1674 15/4 bekostet på Peder Rasmussen Skrædder,som blev halshugget:

Hans fortæring fra 8.april - 27.april, 4 dl.3 mark.
1 pot vin den dag han blev rettet, 12 sk.
Byens tjenere medens de opvartede ham, 12 kander øl, 2 mark,4 sk.
For en ligkiste, 6 mark.
Til skarpretteren fra Roskilde, 6 dl. er tilsammen 7 dl.

1669 4/9 Til Rasmus Sværdfeger for byens sværd at lade oppudse, 1 dl.2 mark

- 25/9 Et tykt egebrædt til at lægge over den rende i Nørregade, 1 dl. 3 mark.

- 11/12 Gav to karle som bar nogle falke til Tryggevælde, 3 mark.8.

- 21/12 3 karle med falke,som skulle til Tryggevælde, fik 1 dl.1.4.

1674 2/6 Betalt et ridende bud herfra til Køge kro,som hentede breve til velb. Enevold Parsberg,da han her på byens vegne havde noget at forrette, 2 mark.

- Rasmus Sværdfeger for byens sværd at oppudse, 1 dl.

1675 For øl og brændevin,som brolæggerne havde fortæret,medens de lagde bro på Torvet,uden for Nørreport og ved rådhuset, dog til nødstørft, 9 dl.

1676 nr.5o Skaffet 31 ligkister til soldater,som ved døden er afgået, 46 dl. 2 mark.

Køge Arkiverne

Man indrettede et halmmagasin i Mouritz Dreyes gård Torvet 9

1677 3o/1 Tvende borgere gjorde rydeligt i Mouritz Dreyers gård,da der skulle indlægge fourage.

- 3/2 For 3 tylter deller at slå på væggene i Dreyrs gård,hvor Kgl. Majestæts fourage blev indlagt og for 1 hængelås.

- 14/2 Til vægten,som høet skulle vejes på,og til fire karle,som flyttede vægten i gården.

- 28/1o For loftet at rense over stuen i Dreyers gård.

1681 2o/1 Lod jeg natmanden ophænge galgestigen, 2 mark 4 sk. Til 2 kroge, 11 pd. jern.Smeden til løn,5 mark 12 sk.og for nagler at slå i muren.

- 12/7 For et nyt trin bøddelens knægt satte i galgestigen.

- - Bespist fangen,Jens Nielsen,der sad fra 4.juni -18.jyli,da han blev rettet, 8 dl. 4 sk. Til skarpretteren 6 dl.2 mark.

- 6/1 Lod slå 3 brætter for rådstuevinduerne,da Magister Bremers udlagte gods indkom. (Tolderen)

1688 23/9 Da Hans Majestæts kom til byen på vej til Lolland,fik han til sin kaleche 2 par forspandsheste,Lyder Siverts og Peiter Hansens.For dronningens og kurfyrtinden af Sachsens tvende kaleche kom hver 3 par forspandsheste.
Da Majestæterne kom tilbage 2.oktober,fik majestæten igen Lyder Siverts og Peiter Hansens heste til Køge kro.

- Betalt til kleinsmeden for 7 taskelåse til kirkens blok,som af nogle slemme,tyvagtige mennesker var opbrudt og sønderslået, 2 dl.2 mark. 3o/1o 1688.

169o 24/3 Modtaget af Lyder Sivert(Nørregade 4) for de bundgarn,han satte norden for bolværket, 1 rdl.2 mark.

Køge Arkiverne

1687 8/11 udgiven efter rådmand Peiter Hansens ordre for en rejse til København med en kapital,"her var bestående udi Arkivet uden Frygt",herfor af velvise hr.borgmester,som den i København haver indsat på rente og der forblev nogle dage, 1o dl. 2 mark.

1688 Betalt til Henrich Meyer for et tinfad,som han tillige med andet godtfolk her i byen havde lånt til Kgl.Majestæts spisning,hvilken blev borte, 1 dl. 1 mark.

Sengesteder til syge bådsmænd

1689 13/6 Betalt for 2 lange sengesteder i Skomagernes laughus til de syge bådsmænd,som fra flåden er kommen.

- 22/6 Bekostet noget tømmer,som blev brugt i Hans Taasis gård til syge bådsmænds senge. Købt et læs halm uden for Broport til de sengesteder i Laugshuset, 1 dl. 2 mark.

- 3/7 Betalt for halm i Hans Taasis gård, 1 dl.(Nørregade 31)

- 9/1o Betalt de fattige kvinder og stodderfogederne fordi de opvartede de syge bådsmænd.

- 4/11 Bekostet til to serganter i Laugsgården og Hans Taasis gård, Nørregade 31.

172 dl.3 mark.2sk.

Ifølge et skøde fra 1813,hvor Chr. Permin solgte nuv. Torvet 21 til Johan Daniel Lochman, blev 1.ste salen på daværende tidspunkt benyttet til "De sjællandske Skarp-skytters" sygehus.Byen havde i samme anledning ladet opsætte en kakkelovn i salen. (Skødeprt. 1813,pag.146)

1754 29/4 Madam Karstin, der var lejer af nogle lokaler på rådhuset, klagede 1754 over, at taget var utæt,hvorfor der blev foretaget en synsforretning. Heri hedder det bl.a: Til tømmermanden: 13 stk 11 alen bjælker til skalke for alle 25 fag at omlægge med skalke. (Køge rådstuearkiv: Indsendte breve 1754)

"Taget over rådstuen og det store ting,hvilket tag er 25 fag. Nogle sten revnede.Kan forbedres med 5o sten.Men samme tag over de 15 fag kan ikke holde en stærk slagregn uden hovedreparation.Taget ganske aftages og omlægtes med nye sten forbedret. Blyrenderne ud til Torvet og pilarerne bortages og med tagskalke

Køge Arkiverne

omlægges. Til samme reparation vil medgå følgende materialer og arbejdsløn:

"For de 15 fag at omlægge til murermester, kalkslager og håndlanger, 17 rdl. 3 mark.

Dog forskaffer byen folk til at lange tagsten ned og op.

Nok for pilarene og blyrender at nedtage og til skalkenes påslagelse på de 15 fag a 2 mark, er 5 rdl.

For de andre lo fag, som taget skal brækkes formedelst skalkenes påslagelse a 4 mark, er 6 rdl. 4 mark."

Køge Arkiverne

Torvet 11 (Blot et udsnit af de mange bagere,som har ejet gården)

1682 nr. 14 og 1778 nr. 13 (Om ejerne før 1682: Se Dagligliv i Køge på Chr.4.s tid".)

1682 Grundtaksationen. Handelsmanden Hans Henrich Fich
1688 Lene, Christoffer Bagers gård.
1732 Bager Jacob Christoffersen.(Viet til Abigael Trane 4/3 1716)
1761 Bager Niels Tranes gård. 1)
1788 Bager Jørgen Ibsens gård.
1801 Bager Daniel Lochmans gård.
1827 Bager Gærtners enkes gård.
1847 Bager Lars Larsens gård.

Gennem årtier bagte man i gården rugbrødet til de indkvarterede soldater., efter at kornet var malet på vandmøllen i Lellinge.

1)
Niels Jacobsen Trane var søn af bager Jacob Christoffersen og fik skøde på faderens gård på hjørnet af Brogade og Torvet 12/6 1744

Køge Arkiverne

Torvet 13 (Med indkørsel til Aastræde)

1682 nr. 15 og 1778 nr. 14 Vurdering 6o rdl. Skat 7 ½ rdl.

1633 Thomas Madsen(Thomas Rantzau). Gården brændte.

1663 28/9 ifølge skødeprt. Poul Nielsen Tranes gård.
1682 Grundtakst - - - Chr. Tømmermand ibor.
17oo Gregorius Skomager ses at bebo gården.

171o Madam Margrethe Trawis

1713 29/7 siges at tilhøre Hans Pedersen Feldbereder.

1732 Johan Diderich

1739 Knud Hansens gård.

1742(26) solgt af Knud Hansen til skomager Höybertus Jochumsen, 5 fag hus.

1761(brandtaksationsprt.) Höybertus Jochumsens gård. 5 fag forhus.

1788 16/6(24o) solgt af skomager Peder Busch til værthusholder Folmer Nielsen Dyrlund.

18o1 ses Dyrlund at eje både Torvet 13 og 15.

1823 2o/6 skøde til værthusholder Peder Andersen, forhus 7 fag, 14 alen x 11 alen med port.

1829 1o/12 solgt ved auktion til værthusholder Niels Andreasen.Solgt af afdøde høker Peder Andersens arvinger. Forhus 5 fag i 2 etager.Indrettet med 5 fag i 1.etage og 7 fag i 2.etage.Under de første 5 fag er kælder til beboelse,og 1.etage er indrettet med 1 fag til forstue og opgang og 4 fag til stue.

1847 nævnes værthusholder Niels Andreasen, 7 fag forhus,mur-og binddingsv. 14 alen og 2 tom x 11 alen.

Køge Arkiverne

Torvet 15 "Oksehovedet" (nævnt 1748)

1682 matr. 16 og 1778 nr. 15

1593 19/2 Hans Sverresens gård.

1599 1/4 køber velb. Oluf Rosensparre til Vallø og Skarholt et stykke af Aastræde op til gården, 6 rdl.

1624 1o/5 ses en skeltrætte mellem Karen,Hans Sverresen og naboen i vest Jørgen Frandsen.

1633 brændte gården tilligemed hele husrækken langs Torvets sydside.

1643 maj begravet Karen, Hans Sverresen.

1644 ses Diderich Sverresen ved gården,begr.14/2 1648.

1649 15/1o køber Peder Jørgensen af hr. Søren,Brogade 12-14 et afbrændt byggested på vestsiden i Aastræde ind til Peder Jørgensens have.

1663 ses Peder Jørgensen at eje gården,som Laurits Hansen Lædertoug ibode.

1674 ses Lauritz Lædertoug selv at eje gården og bebo den.

1681-88 ses Elisabeth,sal.Laurits Lædertougs at eje og bebo gården

	Gärden vurdering	grundskat
17oo ses Peder Madsen at bebo gården.	35o rdl.	43 3/4
	Jordskyld 3 mark.	

171o - Mathias Michelsen Hopmand at bebo gården.

1713 29/7(296) får Mathias Michelsen skøde af Anne Cathrine Clausdatter

172o Borgmester Willads Pedersens gård,som Willum Snedker ibor.

1724 Nicolai Jensens gård.

1736 ses Peder Syv at eje gården, 6 fag forhus, 2 loft høj.

174o 11/6 får Anders Christoffersen skøde på gården(321).Solgt 1743 6/7(65)

1748 Rasmus Hansen Dyrlunds skøde til værthusholder Søren Christensen Ørsted

1761 (Brandtaksationprt.) Søren Christensen Ørsted værthusholder, 6 fag forhus.

1783 16/4 sælger værthusholder Chr. Thomsen Dall "Oksehovedet" til møllersvend Folmer Nielsen Dyrlund.Det siges mod øst at grænse til Aastræde og borgm. Lucas Arffs baggård,idet han havde købt en del af Aastræde.

18o1 ses gården i folketællingen at tilhøre Folmer Dyrlund,som bor der.

1823 7/7(341) sælger købmand Otto Chr. Boserup gården til værthusholder Peder Pedersen. 6 fag forhus, 13 alen x 11 alen og 8 tom. 9 tom.2 loft høj. med port og stue i 1.etage. Kælder i 4 fag.

1834 ses værthusholder Peder Pedersen stadig at bebo gården. 6 fag i 2 etager.Den underste etage er 13 alen og 12 tom.lang og 11 alen og 12 tom. dyb. Indrettet med 2 fag til indkørselsport og 4 fag værelser i stueetagen.Kælder under 4 fag, 7 alen x 1o alen.Gårdplads 585 kv.alen. Købt 1823.

1847 28/1o Købmand Svend Tværmose,som havde været handelslærlig hos Otto Chr. Boserup. Brandtaksationsprt. 6 fag mur-og bindingsv.13 1/4 x 11 1/2 alen. 1.etage til port og stue.

Køge Arkiverne

Torvet 17 var i 1682 2 grunde, matr. 17 og 18,hvoraf nr. 18 var ubebygget siden branden 1633.

1682 matr-nr.17 og 1778 nr. 16

1590 nævnes Simon Kock ved gården.

1599 1/4 omtales velb. Oluf Rosensparre i forbindelse med stedet

1616 Simon Kock.

1622 Niels Hammer.

1623 30/6 skøder Niels Hammer til Jørgen Frandsen(82).

1624 10/5 nævnes Jørgen Frandsen ved gården i forbindelse med en skel - trætte med naboen i øst.

1641 19/4 (31) køber hr. Søren i Herfølge gården.

1643 22/4 sælger hr. Søren gården til Hans Helmers.(tingb.)

1657 8/7 får Niels Rasmussen købsbrev på gården af student Jacob Sørensen, hr. Sørens søn i Herfølge.

	Vurdering	skat
1682 Poul Snedkers gård "han ibor". Grundtaksationen.	350 rdl.	43 3/4 rdl

1683 Poul Svendsen bor til leje . 1684 11/12 Jacob Escheberg -Poul Svendsen.

1685 Poul Svendsen bor til leje i Jacob Pomeyers arvingers gård(grundskat). (Han var søn af Svend Poulsen,Vestergade 16)

1707 14/12 Handelsmand Poul Svendsens enkes gård. (Cathrine Michelsdatter)

1710 Cathrine,Poul Svendsens gård(grundskatter) . Hun døde 1718. begr.28/4.

1719 26/9 køber hendes søn,Jørgen Poulsen Copman,gården ved auktion.

1723 13/9 ses han at eje gården og den øde plads nr. 18 vest for

1736 ses Jørgen Poulsen at eje begge grunde.Nr.18 bruges som tømmerplads. (død 1744.)

1744 15/6 Maria Sibylla Rennemanns skøde til Poul Brun på nr. 17 og 18.

1744 26/6 hedder det ifølge magistraten, at alle ejere af matr.18,hvor Badstuestræde går igennem,skal betale 1 rdl.årligt i skat i henhold til en forordning af 13/9 1723,hvor det siges, at strædet skal være mindst 3 alen og 2 tom. bredt. Maria Renneman var enke efter Jørgen (Poulsen Copman,som døde 1744)

1753(302) Adolph Petersen kirurg

1761 Brandtaksation. Adolph Petersen.11 fag forhus med kvist over 3 fag.

1787 Folketælling. Adolph Petersen er 74 år gl.

1794 23/6 Cicilia,Adolf P.enkes skøde til Folmer Nielsen Dyrlund på nr. 1778 nr. 16 og 17.

1801.Brandtaksationsprt. Folmer Nielsen Dyrlund. 11 fag forhus på 23 alen x 12 alen med kælder under 7 fag.3 fag sovekam.4 fag krambod,4 fag stue.

Køge Arkiverne

Torvet 17 (1778 matr. 16).

1822 31/12 sælger Folmer Dyrlund til Otto Chr. Boserup matr.16 og 17 (1778 numre).

1827 Brandtaksation.

Forhus 11 fag,23 alen x 11 1/2 alen.Indrettet:
1. etage: Forstue med opgang til 2.etage og 4 værelser.
2. - er 3 kamre.
1 sidehus,2o fag,43 3/4 x 9 1/2 alen.Tværlænge 6 fag.o.s.v.

37 1/2 alen bolværk langs åen. 55 alen stakit.

1837 23/1o Syns-og taksationsforret.

Forhus 11 fag, 2 etager,(købt 1822),mur-og egebindingsværk.
23 x 11 1/2 alen.

4 fag til skænkestue og en forstue i 1.etage.
Samt 7 fag til 2 værelser,sovekammer og 2 gæstekamre.

2.etage indeholder gæstekamre og loftrum.

En stenlagt gårdsplads 94o kv. alen.
En stenlagt gårdsplads 455 kv.alen.
Gården er indhegnet med 39 alen plankeværk.En frugt-og køkkenhave 728 kv.alen.
Gården var købt tilligemed nr. 14 og 15 31/12 1822.

1847 28/1o Otto Chr. Boserups enke nr. 16 og 17.

Forhus 11 fag,mur-og bindingsv. 23 x 11 1/2 alen.

Plankeværk i gården 39 alen og i haven 63 alen.

Plankeværk og stakit omkring 5o alen.

1854 5/9 Købm. Boserups enke. Forhuset nedrevt og igen opført af grundmur.

13 fag i 2 etager, 27 1/4 alen x 12 alen og 21 tom. 2 fag til gennemkørselport. 11 fag til beboelse og kælder under 13 alen x 12 alen og 21 tom.

Køge Arkiverne

Om gården Vestergade 16 og dens tilknytning til Torvet 17

Købmanden Svend Poulsen, der 1644 opførte den smukke ejendom Vestergade 16 ifølge initialerne over porten, døde under Svenskekrigen og blev begr. 8/12 1658. På grund af krigen blev der ikke foretaget skifte efter ham før 12/4 1665

Enken, Anne Hansdatter, fortsatte bedriften efter mandens død, hvor han ses at have penge til gode hos 293 bønder i herrederne: Bjæverskov, Ramsø, Fakse, Kingsted, Stevns og Tune herred samt Tureby birk.

Poul Svendsen var ved skiftet 1665 myndig og ses at have hjulpet eller måske helt drevet bedriften, indtil moderen døde 1680. Det var dog hende, der stod som ejer af gården.

Ligesom ved de foregående skifteforretninger var der et utal af bønder, som skyldte for indkøbte varer. Der opremses bønder i 58 byer, som var i gæld. Af rede penge forekommer kun 36 dl. 1 mk. og 14 sk., der lå i Poul Svendsens vråskab. Blandt aktiverne var 1 mandsstade og 3 kvindestader i i kirken, desuden nævnes vejrmøllen uden for byen med tilhørende hus.

Dattern Dorthe Svendsdatter var død og havde i sit ægteskab med major Gunori Zedelius, der var i svensk tjeneste, efterladt sig børnene: Carl, Anne Maren og Cathrine Zedelius. Datteren Johanne Svendsdatter var også død og havde i ægteskabet med Poul Pedersen efterladt sig børnene: Svend Poulsen og Anne og Maren Poulsdatter. En tredie datter, Maren Svendsdatter, der havde været gift med kirurgen Henrik Lyre (Brogade 5) havde efterladt sig en søn, Johannes Lyre. Gården lokaliteter var følgende:

Den daglige stue til gaden, Sommerstuen, Kammeret ved Sommerstuen, Køkkenet, Kammeret ved køkkenet, Kammeret i gården, Karlekammeret, Stalden, Kalkhuset, Gården, Kælderen, Boderne for døren, På loftet, Det øverste loft, Det lille spisekammer, Over salen, På salen og Madkammeret. Salen syntes at være benyttet som varelager. Besætningen nævnes som: Levende kvæg, lejekøer, og studlinge, som bønderne havde overdraget familien i afdrag på deres gæld. De 5 stude beskrives som: sort, rødringet, rødhjelmet, sortdraget og en ravnsort stud. 5 køer nævnes som: 1 blåspættet, 2 sorthjelmede, 1 sortringet og 1 blakket ko. Desuden nævnes 5 gedebukke og 1 ged og 1 kid.

8 studlinge var "på landet" henholdsvis i Ølby, Store Salby, Skendse Torp, Kirke Skensved og Hjelmsømagle. Dertil kom så de køer og kviekalve, man havde hos forskellige bønder. I skiftet forekommer også følgende korn - varer: 272 tdr. malt, 476 tdr. rug, 36 tdr. byg og 26 tdr. havre. Poul Svendsen, der havde 1200 dl. tilgode, fik overladt gården i Vestergade og møllen uden for Nørreport. Og dertil kom bøndernes gæld, der var meget tvivlsom.

Poul Svendsen overtog efter moderens død også gården Torvet 17, hvor han bosatte sig. Efter hans død i febr. 1691 var bøndernes gæld steget til godt

Køge Arkiverne

(Tilføjelse til Torvet 17 og Vestergade 16 i forbindelse med købmanden Jørgen Poulsen Copman) 9o b.

4ooo slette daler. Enken, Cathrine Michelsdatter, henvendte sig til Chr. 5. med et andragende og forklarede om alle de anstrengelser, hun havde gjort sig, for at få disse penge. Kongen tillod derfor, at hun ved skiftet med børnene kun skulle afsætte 1ooo slette daler til deling. (Dat. 5. marts 1692) Hovedgården, Torvet 17, blev vurderet til 5oo dl. og gården Vestergade 16, der stadig tilhørte boet, blev sat til 31o dl.

Jørgen Poulsen Copman var Svend Poulsens sønnesøn. (se 91 a).

Køge Arkiverne

Torvet 17 (Som indeholdt Badstuestræde) Var fra 1633 indtil ca. 1753 en ubebygget plads

Matr. 18 i 1682 og 17 i 1778

1590 21/1(skødeprot.) sælger byen til bartskær Hans Schurtz et stykke jord næst sønden op til badstuen og næst vesten op til Simon Kocks gård.

Det hedder også: I Badstuestræde og strækker sig i længden fra badstuen til åen,og i sin bredde nede ved åen i den søndre ende 5 alen og 1 kvarter ,og i den nordre ende næst ved badstuen,lo 3/4 alen.Prisen var 6 gode gamle daler.

1608 får Hans Schurtz lo rdl. i bøde for at have overbygget Badstuestræde. (Byfogedregn.) Han døde 1619.

1625 25/7(tingb.98) sælger enken Karen Bartskærs og sønnen,Casper Hansen Bartskær,Peder Hansen Schurtz og Elisabeth Hansdatter Schurtz, gården til Porce Lauritzen Godiche,der havde fået borgerskab 1619 15/12 og var søn af Lauritz Godiche i Store-Heddinge(Tingb.5/8 1622,8).

Porce Lauritzen døde januar 1629(skifteprt.194) og efterlod sig enken, Maren,og følgende børn: David Porce,Lauritz Porce var dræbt under Tredieårskrigen "for Christianspris ved Kiels fjord", og Mette Porcdatter, som Frantz Hammer blev værge for.

Gården blev i skiftet ansat til 75o rdl.s værdi. I kontanter lå der 2o3 enkelte daler og 58 daler i småmønt. Af sølvtøj nævnes :
16 sølvskeer, 13 par sølvmaler,3 dus.sølvknapper og 2 sølvstobe,i alt 63 lod sølvtøj til en værdi af 43 rdl.1.4.
Guld og pendinge for 15 rdl. 3. 4.
I gården omtales Det grønne kammer,ligesom der var mange kornvarer på lager.Blandt debitorerne var mange bønder fra Stevnskanten.Hans Lauritzen Godiche i Store-Heddinge resterede med 23 1/2 rdl.

Gården brændte 1633 og var da beboet af Niels Lauritzen Godiche ifølge ting. 1643 19/12.

1643 22/4 giver Marg.Jørgen Ryns skøde til Hans Helmer på den øde plads,som sal.Porce Lauritzen ejede,og som hun havde i pant. Kbhvn.22/4 1649.

1682 siges stedet at være Peder Hansens øde plads. Vurderet i grundtaksten
1694 Peder Hansens enkes øde plads. 2o rdl.
171o Anne,Peder Hansens plads.
1723 13/9 ses Jørgen Poulsen Copman i nr. 17 også at eje nr. 18. Han ejede også fra 1719 -21 gården nr. 19,som han 1721 solgte til skomager Arent Mortensen(Disse numre er 1682-numre)

Pladsen ses i perioden 1682 og indtil Jørgen Poulsen købte den at høre under nabogården mod vest,men derefter siden til gården mod øst,hvis samlede grund i dag er Torvet 17.

Køge Arkiverne

Torvet 17 1682 nr. 17 og 1778 nr. 16 og Vestergade 16 vdr.

Jørgen Poulsen Copman var sønnesøn af Svend Poulsen i gården Vestergade 16,hvis søn Poul Svendsen overtog gården i Vestergade efter moderens, Anne Hansdatters,død 30/5 1680 (skifte pag.73).Familien ejede desuden en vejrmølle med tilhørende bolig uden for Nørreport. (Om Anne Hansdatters skifte: Læs side 90 a) og 90 b.)da Torvet 17 og Vestergade 16 hørte sammen) 1684 11/12 får Poul Svendsen handelsmand skøde af Jacob Escheberg på gården matr. 17 på Torvets sydside (1682 nr.) Efter hans død ses enken, Cathrine,sal.Poul Svendsen ved gården.Familien ses at have bevaret ejendomsretten til gården i Vestergade ifølge skiftet efter Handelsm.Poul Svendsen,hvor begge gårde er vurderet. 1692 (295) Sønnen Jørgen Poulsen Copman overtog gården på Torvet efter moderen. Efter hans død 1744 solgte enken,Maria Sibylla Renneman gården og den tilhørende plads mod vest til handelsmanden Poul Bruun ifølge skøde 1744 15/6.Bruun lånte ved samme lejlighed 600 rdl. af bogtrykker Johan Georg Høphfner(Universitetets) i København(1746 18/4) hvor gården beskrives som følger: Forhuset består af 7 fag i 2 stokværk,med kvist over de 4 fag og kælder under de 7 fag.Køkken-eller sidelængen består af 26 fag i 2 stokværk.En tværlænge på på 11 fag i 2 stokværk. I vester side var en staldlænge på 6 fag og i øster side et halvtagshus på 6 fag. Der var et nyopført lysthus i haven. Haven var indhegnet med et plankeværk,og til gaden eller Torvet var et plankeværk på 3 store fag med portrummet iberegnet. Ved hver side af porten var et brædde-skur med halvtag til sandhus og på den anden side"en commodite"

Poul Bruun havde indtil 1753,hvor han blev stævnet af Høphfner ikke betalt af på sin gæld.Der ble v derfor gjort udlæg i gård og indbo,hvorefter Høphfner solgte den til kirurg Adolph Petersen ifølge skøde dat. 1753 17/8. pag. 302 i skødepr.

Købmand Svend Poulsen,som byggede Vestergade 16 i 1646 købte nævnte grund ifølge et skøde dat.9/3 1640,hvor det hedder: Anne, sal.Cort Richter på sin egen og samtlige arvingers vegne tog Svend Poulsen og borger her i byen i hånden og skøder til ham og hans hustru og arvinger tvende Cort Richters boder og hosliggende have liggende i Vesterstræde på højre hånd,når man kommer fra Torvet,mellem Jaocb Henningsens gård på den ene side og Christen CaspersnSchiløers på den anden side,hans bolig. (Vestergade 18 var på det tidspunkt to boliger) Tingbogen.

Køge Arkiverne

Torvet 19 bestod både før og efter branden i 1633 af tre gårde, der gennem mange år bar navnene: Morten Mønboes, Anders Bagers og Anker Hansens gårde og i 1682 fik numrene 19,2o,21. Siden kirken solgte stedet, havde der skulle svares 18 skilling i jordskyld.

Nr. 19 blev 1682 vurderet til 25o rdl. og sat i grundskat til 31 1/4 rdl.

1624 21/1 blev borgmester Morten Mønboe, som længe havde beboet gården, begravet i kirken.

1637 ses enken, Dorthe, Morten Mønboes at bebo gården, død 1643.

1643 18/12 får Jørgen Frandsen i Roskilde skøde på gården, som han havde arvet efter Dorthe Mønboe.

165o 15/6 får Michel Troelsen Falstring skøde. Begravet i Køge 23/1o 1652.

1656-6o nævnes gården som Poul Byskrivers gård. 166o som Jens Grønbæk Højelse ejede.

1663-65: Morten Michelsens gård, som Christen Bager ibor. Morten M. havde også penge i gården 165o.

1675-92: Peder Hansens gård. Han begravedes 7/3 1692.

1692- 171o: Anne, Peder Hansens gård.

1718 11/8(4) nævnes Nicolai Pettersens pant i sin gård og plads mellem Åstræde(Badstuestræde) på øster side og borgmJohan Jensens plads på vester side, købt 1o/8 af Karen, sal. Morten Jensen.

1719 26/9 købes gården ved auktion (22) af Jørgen Poulsen Copman og pantsat 16/1o s.å. til Karen, Morten Jensen.

1721 9/6 sælger Jørgen Poulsen gården til skomager Aarent Mortensen: 6 fag hus, 2 loft høj, mellem Johan Jensen ubebyggede plads på vester side og Jørgen Copmans egen iboende gård og plads på øster side. Husets facade siges at dække 12 alen og 23 tom. (Viet 4/12 1718 til Bodil Pedersdatter)

173o 1o/5 (17) indeholder skødeprt. en aftale mellem Jørgen Poulsen og Arent Mortensen vedr. grundskatten og vurderingen af pladsen nr. 18.
Jørgen Poulsen skriver, at han foruden sin gård nr. 17(købt 1719) havde reserveret sig en lille plads(nr. 18)" at Copman herefter svarer, hvad den øde plads(havde været øde siden branden 1633) var vurderet for ifølge grundtaksten, nemlig 2o rdl., og samtidig fritager skomageren for bemeldte baghus, der tidligere havde været takseret med skomagerens gård, men at det nu lægges til Copmans gård, der herefter svarer 37o rdl. og at Årent Mortensen fra dato svarer skat af 23o rdl. og grundskatten 28 3/4 rdl. tidligere var bløbene 25o rdl. og 31 1/4.

1761 ses de 6 fag hus at være beboet af Kirsten, H. Mullers enke.

1781 tilhører ejendommen Nicolai Lorentzen og beskrives som 6 fag, 2 loft.

1787 siger folketællingen: Nicolai Lorentzen, 65 år
Sofie Dorthea Højelse, 65 år.

18o3 beskrives gården i brandtaksationsprt. Nicolai Lorentzens enkes 6 fag forhus. 12 alen og 23 tom. langt og 11 alen og 2o tom bredt.
1 fag forstue med dør til gaden
3 - til stue
2 - til sovekammer. I gården er opført et 6 alen plankeværk, hvori er indkørsel med 2 porte og låge. 5o alen plankeværk.

Køge Arkiverne

Gården nr. 19 i 1682 har 1778 fået nr. 18 (Torvet 19)

Et sidehus mod øst i gården på 16 fag 41 alen og 9 tom.langt.

1812 11/6 sælger Anne Elisabeth Højelse ejendommen til købmand Hans Chr. Hansen(Hun var søster til Sofie Dorthea Højelse)

1813 29/1 skøde fra Hans Chr. Hansen til Folmer Dyrlund.

1813 3o/1 sælger Dyrlund til købmand Otto Chr. Boserup.Herunder er en deklaration , at Boserup og kommende ejere må finde sig i, at der sættes brænde op ad muren til sidelængen ind mod naboen.

1828 bliver huset opmålt,og det er stadig 12 alen og 28 tom.x 11 alen og 2o ifølge brandtaksationsprt. og var 6 fag.

1837 foretages der en syns-og taksationsforretning,som nævner et forhus på 6 fag i 2 etager og af mur-og bindingsværk. I 1.etage er 2 værelser og med kælder under.(Prt.1789-1837) 2. - - 3 - .
En stenlagt gårdsplads på 6o2 kv.alen og en frugt-og køkkenhave på 2828 kv.alen. 5o alen bolværk til åen,3o alen stakit og 18 alen plankeværk.

Ifølge den nye grundtaksation i 1778 havde havde huset eller gården,som det også kaldtes, fået nr. 18

1839 2/12 blev der efter Boserups død oprettet et kompagniskab mellem enken,Anne Cathrine Boserup (pag. 239 og 253) og Christian Frederik Petersen(C.F. Petersen),hvoraf fremgik, at hun fortsat skulle forestå husholdningen og beholde sin bopæl i gården nr. 18,hvor hun hidtil havde boet. (Skødeprt.)

1847 1/11 beskrives nr. 18 i brandtaksationsprt. som et forhus på 6 fag 2 etager i mur-og bindingsværk, 13 alen langt og 12 alen bredt, tilhørende købmand Boserups enke.

1857 17/12 får købmand C.F. Petersen endeligt skøde på nr. 18.

Køge Arkiverne

Anders Bagers gård (Den midterste af de tre gårde,som nuv. nr.19 indeholder)

Matr.2o 1682 og nr. 19 1778

Gården tilhørte indtil 1629 borgmester Claus Bagger,der var født i Odense 1554.Han havde fire sønner og en datter,Alhed Clausdatter,der var gift med borgmester Mads Ravn i dennes 2.ægteskab.
Broderen, Anders Bager,der overtog gården 163o, ses i årene 16o8-31 at have forpagtet stadskælderen på rådhuset. Mads Ravn var ikke meget for at overlade ham sin kones anpart i gården på Torvet,og det skete først efter megen diskussion ved bytinget ifølge tingbogen 1o/5,31/5,12/7,26/7 og 23/8 163o.

Efter gårdens brand 1633 satte Anders Bagger sig i stor gæld for at få genopbygget gården. Bl.a. lånte han 1634 7/5 251o carolus gylden af en købmand i Amsterdam,Aarent Bosmann mod pant i sin nyopbyggede gård.

1636 28/6 blev Anders Bagger krævet for gælden. Ifølge tingbogen ønskede hans kreditorer ham indsat i gældsfængsel ifølge en kgl.forordning af 1/7 1623. Sønnen, Ander Andersen,kaldet Lille Anders, mødte for ham,og han ses at have fået henstand. 1639 27/5 blev lånet fornyet ifølge skødeprt.

I 1642 var det galt igen. Lille Anders mødte igen og denne gang i rådstueretten.Gården blev vurderet til 19oo rdl.,og det oplystes, at den bestod af 15 bindinger til gaden,ligesom det hedder,"at Byens stræde derigennem går",desuden var der 5 bindinger til gårdsiden. (Rådstueprt. 12/7,19/7,2/8,3o/8,2o/9)

Gården var nu kommet på københavnske kreditorers hænder,og 1642 5/12 mødte universitetsridefoged Hans Madsen op i gården og gav på de københavnske kreditorers vegne Anders Bagger 8 dags varsel til at betale sin gæld.Ridefogden havde også en gældspost med,som hvilede på Porce Lauritzens afbrændte bygge - plads fra samme kreditorer ifølge en dom af 11/1o 1641.

Tingbogen 1648 8/5 taler om forskellige borgere,der var forarmede,bl.a. Anders Bagger.
Da man gjorde skaderne op efter svenskekrigen, ses en hovedgård på Torvet at være nedrevet af svenskerne og ført til lejren ved Brønshøj. Undersøgelser viser, at det kun kan være Anders Baggers gård, her er tale om .

Grunden lå ubebygget hen indtil 18oo-tallet. 1682 tilhørte den Peder Jensen på Strandegård i Roholte sogn og var vurderet til 1oo rdl.,hvoraf der skulle svares grundskat. 1664 tilh.den hr.Peder Hansen Fakse i Pedersborg(ting.21/3 262)
17oo omtales den som Kirsten,sal.Peder Jensens plads.
171o borgmester Johan Jensens Plads.
1723 28/6 blev den solgt ved auktion til Johs. Rasmussen,der ejede og beboede nuv. Torvet 21,hvor Sjællandske bank har til huse.
1736 omtales den som Johs. Rasmussens ubebyggede haveplads.(Rådstuen nr.2o5)

Køge Arkiverne

Da den ubebyggede grund, som lå i midten af nuv. Torvet 19 skulle svare skat for indkvartering.

Johannes Rasmussen, der som ejer af Manufakturgården ellers var helt fri for indkvarteringer, klagede 1o/8 1729 til byrådet over, at han siden sit køb af en ubebygget plads øst for sin gård (Torvet 21) var blev pålagt at modtage soldater i indkvartering.

I sit brev henviser han til, at alene den grund, at hans gård fungerede som posthus, var nok til at han blev fritaget. Pladsen, der var skyld i hele miseren, var ifølge hans mål 4o skridt i bredden og 9o i dybden. Der havde i gamle dage ligget to bygninger på grunden, forklarede han, og den havde tidligere tilhørt Johan Jensen, men han brugte den kun som køkkenhave.

Johannes Rasmussen prøver videre i sit brev at overbevise byrådet om det store arbejde han som postmester havde med Lollandspostens breve hver mandag og fredag og med de over Ringsted kommende med Hamborger-posten tirsdag og lørdag og igen bortgående breve.

6 dage i ugen skulle han observere posten, foruden han skulle modtage penge og pakker, såvel som at alle brevene skulle indføres rigtigt i en bog.

Fra byrådets side svarede man, at han som ejer af byens største gård, Manufakturgården, tidligere havde været fri for indkvarteringer. Desuden betalte han ikke skat, og dertil kom, at han også ejede en ubebygget grund vest for sin egen gård (Torvet 23-25, ubebygget siden 1633). Hermed var grænsen nået, mente byrådet, for hvis han fortsatte med at købe ubebyggede grunde og stadig blev fritaget for indkvatering, ville det være til skade for byens øvrige befolkning. I øvrigt havde Johan Jensen, da han ejede nævnte grund, været pålagt indkvartering.

Postmesteren købte i 1723 ved auktion grunden matr.2o i 1682 matriklen, hvor Anders Baggers gård lå indtil svenskerne nedrev den 1658, og først i 18oo-tallet blev der bygget på grunden af købmand Otto Chr. Boserup.

Kilde: Køge rådstue: Indkomne breve 1689-1739 nr. 75.

Køge Arkiverne

Anders Baggers gård

1682 nr. 2o,1778 nr. 19. (Hører til Torvet 19).

Taksationsforretn. 1761 nævner pladsen som Madam Rasmussens arvingers.
(Sjællands Stiftamt)

1778 hedder det i grundtaksationen: Borgmester Rasmussens øde plads.

1787 i folketællingen:Forhv. borgm. Rasm.Rasmussens haveplads.

18o1 - ses gården at være beboet af kancelliråd Rasm. Rasmussen, 72 år gl.

18o9 15/4 (371) solgtes afg. Rasm.Rasmussens gård og havepladser til bager Lochmand og Chr. Frederik Permin.Salget omfattede også 1778 - numrene 2o og 21, hvorved de to havepladser opstod.

1812 17/12 overdrager Chr. Permin sin andel til Daniel Lochman.

1826 19/1 køber købmand Otto Chr. Boserup 1778 numrene 19 og 2o,som man passende kunne kalde Anders Baggers og Anker Hansens gårde og i dag hører til Torvet 19, grænsende op til nuv. nr. 21 på Torvet. Anker Hansens gård var kun på 6 fag,oprindelig lerklinet,men senere bygget i bedre materiale. 1837 ses Boserups enke, født Møller, at have bebygget nr. 19 og 2o med en nybygning på 2o fag i grundmur til Torvet ifølge brandtaksationsprt. Bag gården lå en tømmerplads på 4124 kv.alen.

1839 indgår enken kompagniskab med Chr. Fr. Petersen.

1857 2/12 får C.F. Petersen endeligt skøde (pag. 239 og 53 i skødepr.)

Køge Arkiverne

Anker Hansen gård (Er i dag den vestligste del af nuv. Torvet 19)

Matr. 21 1682 og 2o i 1778 (Om en tidligere ejer:se bagsiden 96 a.)

1626 24/7 hedder det bl.a. i tingbogen:"Over alle fire bænke på tinget stadfæstes,og købsbrevet nu for retten læst og påskrevet er,og tog nu Enevold Brochmand for retten udi Anker Hansens hånd og skødede til ham sin gård på Torvet sønden gaden mellem Clas Baggers og Jens Jensen Tyskølførers gårde. Gården brændte 1633 tilligemed hele husrækken langs Torvet, men ses allerede at være genopbygget i maj 1634,hvilket fremgår af en ulykkelig hændelse,der skete i gården.

Drengen Niels og pigen Appelone,der begge tjente hos Anker Hansen,var en dag i færd med at ordne et svin,som netop var slagtet.Niels skar svinet op.Pigen rørte blodet og kom herunder til at stænke på ham med noget blod,måske i kådhed.Siden var hun i byen og hentede nogle bergefisk,som man skulle have til aften.Niels syntes vel, at hun skulle have tak for sidst med hensyn til blodet.Han var ikke helt færdig med svinet.Appelone stod ved retterbænken og skar fisken op,og i det samme tog han en blære fra svinet og slog hende på munden med.Appelone langede ud efter ham,men glemte tilsyneladende,at hun havde kniven i hånden,for den ramte Niels"lige under den venstre patte", som det fremgår af tingbogen, og dræbte ham på stedet. 16 nævninge dømte Appelone til at miste livet og straffes på sin hals(tingb.1634 2/6).

Anker Hansen sad ligesom andre brandlidte økonomisk dårligt i det.En datter blev gift med sognepræsten Oluf Bendsen, af hvis ringe præsteløn han ikke kunne forvente nogen støtte af, især efter at denne havde købt gården Nørregade 24 a på grund af præstegårdens brøstfældighed.Desværre fik han kun sorg af denne datter på grund af hendes usædelige levned,der resulterede i, at hun 1646 blev udvist af landet.Præsten havde på det tidspunkt forladt hende og søgt et andet embede i Skaane.

Datteren boede i en periode i gården efter at manden havde forladt hende og havde her rig lejlighed til at fortsætte sine efter datidens forhold strafbage handlinger.

Anker Hansen forlod også byen på grund af sin økonomi og ses 1648,hvor han sagsøgte formynderne for præstens børn om erstatning for en kakkelovn,han

Køge Arkiverne

Skifteprotokollen 1623 14/1 beskæftiger sig med Morten Guldsmed, som ejede gården sønden Torvet mellem Claus Bagers gård og Jens Tyskølførers gårde(pag. 13o) og hvis enke var Maren Poulsdatter. Guldsmeden ejede desuden en have på Bjerget,som strakte sig i øst ned til volden. Der er her tale om den gård,Anker Hansen overtog 1626.

Anker Hansen var blandt de 2o borgere,der 1637 6/12 valgte Oluf Sandersen (Torvet 18) til oldermand. Ingen kræmmere eller håndværksfolk måtte imod Kgl.Majestæts brev indfalde udi deres næring(Købmandsskab),fremgår det af rådstueprotokollen.

Klingende mønt var en mangelvare.Krediten var udbredt,selv kirkeværgen, som skulle have betaling for gravsteder og klokkeringning, var vant til, at borgerskabet ikke betalte kontant.Han var valgt for to år ad gangen og skulle selv gøre regnskab for de indtægter og udgifter,som bogen viste. Var der underskud i regnskabet, fordi folk ikke havde betalt,måtte han selv betale det af sin egen lomme og håbe på ad rettens vej at få sit tilgodehavende.

24/1 1637 stævnede Ancker Hansen 18 borgere, som hver skyldte ham 6 mark for klokkeringning i årene 1626-27,hvor han var kirkeværge.Det fremgår ikke af rådstueprotokollen, om han nogen sinde fik sine penge. I 1645 måtte måtte han selv gå fra sin gård,viser kæmnerregnskabet.

De 6 mark var betaling "for alle klokkerne".Fattige havde kun råd til spirklokken.

Køge Arkiverne

Anker Hansens gård

havde indsat i datterens gård, at være bosat i Store Ladager(Tingb.1648 8/4). Ifølge Ander Petersen skal han være døde 1650 i fattigdom et sted uden for København. Gården var på det tidspunkt bortlejet af fattigvæsenet,som havde penge stående i den, til Jon Rasmussen.
Byens fattigvæsen lod 1651 bortkøre 16 læs møg fra gården med det formål at leje den ud.Derimod ses man ikke at have bekostet noget på vedligeholdelsen efter at Anker Hansen havde forladt den, trods at den i 1643,hvor Anker Hansen blev krævet for godt 1168 rdl.blev vurderet til 2800 rdl.,og hvor man hører, at han samtidig ejede et stolestade i kirken med sit navn og bomærke på samt tre andre stader.
I 1654,hvor maleren Bartholomæus Proposchi var i gang med at staffere kirkens nye altertavle,overlod borgmester Enevold Brochmand ham gården til sit store arbejde, fordi han ikke kunne få plads til tavlen i sin daværende lejevåning bag borgmesterns gård på Torvet ved hjørnet af Kirkestræde.

Da besættelsen kom i 1658,rev fjenden som nævnt nabogården mod øst ned og førte materialerne til lejren i Brønshøj. Anker Hansens gård benyttede de til hovedvagt. Maleren Proposchi nævnes stadig ved gården, men har vel boet i en sidelænge.I hvert fald boede han her den 25.januar 1660,hvor han blev begravet på byens regning på grund af sin fortjeneste. Bartholomæus ses også at have været en dygtig portrætmaler,men hans eneste bevarede arbejde er sognepræsten Chr.Lauritsen Globs epitafium,der hænger i kirken. Derimod ved man, at han også fik overladt arbejdet med kræmmeren Jørgen Hauchens epitafium. Malerens enke,Pernille, boede i gården til sin død.
Honnette borgere lod sig portrættere,ligesom man i næsten hvert hjem havde et malet portræt af kongeparret og prinsen.Familien Mads Ravn lod sågar deres forgiftede datters lig male,trods den ugerning der var overgået hende.
Efter besættelsen,hvor gården led stor overlast på grund af den svenske indkvartering,henlå den i nogle år nærmest som en ruin.Folk fjernede døre og vinduer hist og her, så at man til sidst måtte dække alle åbninger med brætter for at forhindre flere ødelæggelser.

Køge Arkiverne

Anker Hansens gård

I 1664 betalte kirken og fattigvæsenet Henrik Bartskærer,der havde købt Mads Ravns tidligere gård i Brogade,loo rdl. som resterede på et lån,Anker Hansen havde fået af Mads Ravn mod pant i gården på Torvet,og som var overtaget 1643 af Mads Ravns velhavende datter Bodil Madsdatter.Og hermed var kirken og de fattige eneejere af AnkerHansens gård. (Tingb. 1664 21/3) 1)

Fattigregnskaberne fra 1666 og 1673 vidner om store reparationer på den lave lerklinede,men teglhængte gård.Man får her et billede af gården,som viser,at der var en port og kældernedgang fra Torvet, 2 halvdøre for forstuen ud mod Torvet og skodder for vinduerne. Stuehuset fik 2 nye skorstene sat op,og det gjaldt også de 2 skorstene, der fandtes i den lange sidelænge ind mod gården nuv. Torvet 21, ligesom der blev opsat et tjørnegærde ind mod den åbne plads mod vest.Under oprydningen i kælderen fandt man to døde hunde,som natnmanden måtte fjerne,og der havde igen ophobet sig 48 læs møg,som tidligere beboere havde efterladt sig- eller at folk blot havde lagt det her i perioder,hvor gården stod ubeboet.

1668 blev gården bortlejet til Christen Bager.1682 boede skomager Jens Poulsen i gården.Da københavneren Johannes Bache i 1687 købte den store nabogård mod vest,nr. 21 og indrettede den som manufaktur-og sejldugsværeri,var der behov for megen plads,og på det tidspunkt fik de to gårde fælles ejere:

Deriblandt i 17o8: Postmester Rasmus Nielsen (auktionsprt. 13/lo 17o8)

1715: Johannes Rasmussen samt kancelliråd Rasmussen og dennes arvinger.

18o9: Daniel Lochman og Chr. Fr. Permin.

1826: Otto Chr. Boserup.

1839 og 1857 Boserups enke og C.F. Petersen.

Den lerklinede gård var forlængst erstattet med en grundmuret og blev ombygget nogle gange,men navnet Anker Hansens gård bevarede den helt op i 18oo-tallet.

1) Det fremgår tillige ved dette salg, at den tomme nabogrund øst for Anker Hansens gård tilhørte præsten i Pedersborg, Peder Hansen Fakse.

Køge Arkiverne

Torvet 21 1682 matr. 22 og 1778 nr. 2o

Tyskølfører Jensen Jensen,som første gang omtales i 162o i de bevarede arkivalier,ses ifølge"Danmarks Kirker" at have boet i Køge adskillige år før:

Nr. 69.ølandsk kalksten, 161o. 76 x57 cm.

Denne Sten tilhører Jens Jensen,og her ligger under begraven hans Søn ved Navn Anders Jensen,som døde den 18.Januar 161o.Gud give ham den hellige Opstandelse og det evige Liv".

Nr. 82.162o. Denne Sten og Sted tilhører og tilkommer Jens Jensen og hans Hustru og begge deres Arvinger". 2oo x1o5 cm., glat grå kalksten.,som ligger i midtskibet,har tre indristede skjolde.Det midterste med bomærke og J.J.og de andre med Jesu monogram og initialer H.A. D. Fra Køge ridse - mesters værksted. (I tingbogen1666,144, siges nævnte gravsteder at ligge ud for prædikestolen).

Nr. 83. Jens Jensen, grå kalksten,2ooxl25 cm.Indskrift og udstur som ovenstående.

Rådstueprotokollen omtaler 11/2 162o tyskølfører Jens Jensen, som desuden i juli s.å. blev indmeldt i Danske Kompagni i København ifølge"Københavns Diplom. VI,55 L.A." 2/3 1621 fik han udleveret skiltet"Morianen" et herbergeskilt

I 1623 blev Jens Jensen tiltalt ved bytinget for at have indført 3 piber og 4 oksehoveder franskvin med Fobbe Dousens skib fra Holland til trods for, at det i byen oprettede Spanske Kompagni havde privilegiet på at indføre vin. Skibet lå på Køge red og lossede vinen ned i pramme. Ifølge forhøret 18.aug. var Jens Jensen og Peder Rasmussen(en af byens velhavende sønner fra kræmmer Rasmus Pedersens gård i Vestergade 23-25) roet ud til skibet sammen, desuden havde Peder Rasmussen været med i Holland og indkøbt vinen for Jens Jensen. Da vinen noget efter var bragt i land tillige med kompagniets vin, gik J.J. rundt på bryggen og satte mærker med kridt på sine varer.

Senere på dagen samledes kompagniets forvaltere på rådhuset for at rådføre sig om,hvorledes man skulle forholde sig med Jens Jensens vin. Rådmand Hans Christensen(Brogade 19) blev valgt til at forhandle med ham og til-

Køge Arkiverne

byde, at han kunne købe vinen for det sammen, som kompagniet selv havde givet for deres vin i Holland.

Hertil svarede tyskølføreren ,at vinen havde været ude på en eventyrlig rejse over søog salten vande.Så han ville hellere sætte den ned i sin kælder. Og ved et nyt forhører 16.aug. 1624 dømtes han til at have forbrudt de 2 piber og 4 oksehoveder franskvin til deling mellem kongen, byen og kompagniet.(Køge tingbog).

Tingbogen 1626 3/7 taler om de 9000 astrag og 2 kurve glas,som var gået til Jens Jensens bygningsbehov.

4.december 1626 læse man følgende i tingbogen. Kom Maren,sal.Lambrect Ibsen,som nu lå på sin sotteseng,og bad Jens Jensen,om han for Guds skyld ville give(fly) hende en hæderlig begravelse,som han havde flyet hendes husbond(ægtemand). Jens Jensen blev inde hos hende til hun døde"og i andre godtfolks nærværelse indesluttede udi kister,skabe,skrin og kammere, alt som fandtes og uden daglig brug kunne mistes,indtil byens fuldmægtig kom og forseglede".

Maren, sal. bartskærer Hans Schurtz forklarede i retten, at hun stod inde hos Maren Lambrects[1] en time før hun døde.Hun bad hende gå ind til naboen, Jens Jensen,og bede om han ville give hende en hæderlig begravelse og lade hendes ligge hos ham(Lambrect Ibsen).Da hun var død kom Claus Bagger og hjalp til med at forvare ,hvis som var udi kister,skrin og skabe.

Birgitte,Anker Hansens (den østre nabo til Jens Jensen) vidnede, at nogle dage før Hilleborg, Jens Jensens hustru døde, da var hun hos Hilleborg,som fortalte, at hun var Maren Lambrects skyldig 42 dl.Jens Jensens datter, Kirstens Jensdatter, stod og hørte derpå.

1629 5.sept. blev Jens Jensens søstersøn begravet på den store kirkegård.

- 2o.novemb. for Jens Jensen tyskølførers læggested og for graven at åbne, 13 1/2 dl. For alle klokkerne, 9 speciedaler.

Tolderen,rådmand Mads Ravn tillod sig i 1623 at fjerne Jens Jensens navn på et stolestade i kirken og sætte sit eget i stedet for. Det førte til en retssag, som Mads Ravn tabte efter den endda var gået helt til landsretten. Dom og sag i tingbogen 1623, 3/2,23/3, 12/5) 1)Poulsdatter

Køge Arkiverne

Jens Jensen syntes omkring 1626 stadig at have herberge i sin gård ved siden af sin omfattende handel rostockerøl og vin,hvilket fremgår af en sag mellem velb. fru Mette Høg og hendes tjenestepige Mette Jensdatter. 12.juni 1626 mødte han i bytinget og forklarede herom:

For nogen rum tid siden kom Mette Jensdatter, hendes stedbroder og søster med en vogn fra Roskilde og holdt for min dør. De blev hos ham en 3-4 nætters tid,og derfor spurgte han, hvad de ville her i Køge,når de kom således i samlet flok. Hertil svarede de "tilsammen", at de ville tale med velb. fru Mette Høg, der netop på den tid logerede hos Henrich Fresche (Brogade 5-7).

Af og til gik de til fruen, men kom igen og fik deres måltider. Ingen af dem " var noget fængsel belastet" og var heller ikke i den tid hos ham fængslet på nogen måde.

Skipper Oluf Jensen oplyste i samme sag, at de var hos Anne Windzis (Brogade 21)på hendes sotteseng"og hørte hendes sandheds og kundskab om hvilke råd hun kunne give dem. Ligeledes medens fru Mette Høg lå hos Henrich Fresche,kom Dennis Christensen,Anne Windzis husbond,hjem fra Mette Høg,hvis gæst han havde været, og sagde: "Jeg har været på et godt forligelsesmøde mellem fru Høg og hendes pige,Mette Jensdatter.De er nu vel forligte.Dette er mig ret kært.Jeg spurgte hende, om Mette var i fængsel,men derom vidste hun slet intet".

Morten Michelsens bryllup

1631 8. marts beskæftigede rådstueretten sig med Morten Michelsens bryllup i januar måned med afdøde Jens Jensens datter, Kirsten Jensdatter,der efter al sandsynlighed var holdt i gården på Torvet.

Morten Michelsen,der var skriver hos lensmanden Frederik Reedtz på Tryggevælde på det tidspunkt,havde overtaget både datteren og gården og stod nu tiltalt for ved sit bryllup at have overtrådt kongens forordning"om allehånde pragt og omkostninger ved brylluper og barsler".

Byfogeden,Christen Jostesen(Brogade 18) svarede, at han ikke var med til nævnte bryllup og derfor ikke så,hvilken pragt og omkostninger, man benyttede sig af. Derimod var en del borgmestre og rådmænd med til brylluppet,og hvis disse ville tilkendegive overfor ham,hvorledes Kgl.Majestæts forordning om at begrænse disse udgifter,var overtrådt, ville han udtale sig derom. Rådstueprotokollen omtaler ikke svaret fra disse gæster, så sagen er vel dysset ned.

Køge Arkiverne

Branden 1633

Ved et forhør i anledning af den store brand 1633 oplyser købmand Jens Poulsen,som da boede i nabogården til nr. 21 mod vest, at ved branden 1633 brændte en stor kiste,der var udskåren og med dobbelte låse,som før tilhørte Willum Tommesen og stod på salen i hr. Clauses(præst) gård nest op til Morten Michelsen(nr. 21),hvor Jens Poulsen da iboede.Alt hvad Morten Michelsen havde stående på denne sal, senge,skiver,bænke brændte.Intet blev reddet. Tingbogen 25/8 1634.

Efter tyskølfører Jens Jensens død overtog Morten Michelsen,der havde været ridefoged og skriver på Tryggevælde gården Torvet 21, og som ses at være gift med datteren Kirsten Jensdatter. En anden datter,Johanne Jensdatter blev gift med sognepræsten hr. Claus Hansen i Hellested.Han blev senere præst i Vordingborg. Johanne Jensdatter døde i Vordingborg 1641.Et skifte findes efter hende,dat. 2o.okt. 1641. Hr. Claus døde 1657.

Tingbogen i Køge 1637 (2/5?) indeholder en sag mellem hr. Claus om sal. Jens Jensen tyskølfører og Hans Jensen, borger i Køge.

Arkitekten Hans Henrik Enquist omtaler i sin borg"Bevaringsværdige Huse i Køge" gården Torvet 21 således: 2 fag højt middelalderligt stenhus,især kældermurerne og størstedelen af den østre ydermur i fuld højde. Det siges også, at gården har en del af sin oprindelige vindeltrappe. På gårdsiden ses Morten Michelsen og Kirsten Jensdatters initialer. 1634.

Morten Michelsen overog få år efter stillingen som proviantskriver på Proviantgården i København.19.febr. 1649 solgte han Torvet 21 til tolderen Jens Hansen(skøde 1651 3/3), som vel nok havde fået for lidt plads i sin bolig på rådhuset. (Om tolderens opvartning af en prinsesse: se pag.66)

Søren Terkelsen, foged på Vallø, havde 1648 købt Gabriel Jacobsens gård i Brogade(21-23 a),men han ville allerhelst have lejet Torvet 21 for en 3 års tid og han havde derfor ladet en af sine folk tale med M.M. om sagen. Sagen kom for rådstueretten, hvor Peder Ibsen mødte for Søren Terkelsen.

Under forhøret kom det frem, at M. M. ikke ville leje gården ud mere.Den

Køge Arkiverne

havde i nogle år været lejet ud til forskellige -"en efter anden",hvorved den var blevet forfalden,men dersom Søren Terkelsen ville købe den, kunne de forhandle.

Nogen tid efter havde Søren Terkelsen opsøgt M.M. i Provianthuset i København,hvor denne havde talt om det meget inventar,der var i gården, og som skulle ses før handelen,og som også skulle koste penge. De blev enige om 4ooo rdl. både for gård og inventar,desuden medfulgte i handelen et mands- og et kvindestade i kirken samt en lille have på Fændediget. Dertil kom, at M. M. skulle overtage den gård i Brostræde,hvor Peder Ibsen boede, for 175o rdl.,ligesom Søren Terkelsen havde givet.

De skiltes om aftenen.Om morgenen lod Søren Terkelsen udkaste en seddel og sendte bud med den til Provianthuset. Her mødte de M. M. på pladsen uden for slottet.Derefter fulgtes de ad til Amager Torv,hvor Sørens logement var. "Men der beværgede M.M. sig, at han ikke kunne sælge den lille Have på Fændediget for sin Broder". Søren skulle imidlertid rejse til Holsten, men Morten M. svarede hertil, at han ville lade alting i bero, indtil han kom tilbage.(Rådstueprt. 27.febr. 1649,pag. 19.). Tilsyneladen.kom der ikke mere ud af den sag ifølge protokollen.

1654 2o.febr. købte generaltoldforvalter Henrich Møller Torvet 21 efter tolderen Jens Hansen, der døde s.å.(tingb.2o/2 1654.4.)

9.april 1666 overtog Oluf Sandersen i Køge på Kirsten, sal. Morten Michelsens vegne hendes forældres tvende gravsted.i Køge kirke ud for prædikestolen. I handelen indgik 2 boliger i Noseportstræde,som kirken overtog. Tingbogen 1666, pag. 144. dat. København.

Gården på Torvet blev lejet ud til hr. Claus Mohr,som boede der til 1683. Ifølge kirkebogen døde Claus Mohrs skolemester/1677, begr.2o.november. 21.december blev både Mohrs kone og søn begravet samme dag i kirken. Derefter giftede Mohr sig med afg. borgmester Ditlev Bertrams datter,Margrethe.

24.febr. 1687 solgte Henrik Møller gården til Johannes Bache.

Om dens tid som manufakturgård har Anders Petersen i Køge Bys Historie givet en glimrende beskrivelse.Hertil skal blot tilføjes,at folkene, der var beskæftiget med dette erhver,boede i en såkaldt"åben gård", nuv. Nyportstræde 23-25,som endnu 17o3 hørte sammen med Manufakturgården.

Køge Arkiverne

17o3 21/7 solgte Maren,Johannes Baches enke i København gården til postmester Rasmus Nielsen, Køge.

1715 25/6 købte Johannes Rasmussen ved auktion over sal.Ingeborg, Rasmus Nielsens sejldugs-og manufaktur gård med inventar, deriblandt 12 sejldugsvæve, et nyt stampemøllehus med 4 stamper, blegeplads og have. I lige måde den åbne gård i Nyportstræde, 6 våninger med 8 fag til gaden og 16 fag i gården.(1694 ejede Manufakturgården også Vesterg. 23-25,der siden 1633 var en øde grund.)
I salget medgik "den næstliggende gård,kaldet "Anker Hansens gård" (en bygning på 6 fag i eet stokværk og grundmur op til gården mod øst) med tilligende haverum.Efter Johs. Rasmussens død 1737 belånte enken,Birthe Kistine Ahlersleben gårdens inventar, især guld og sølvtøj hos sin svigersøn, borgmester Jan van Deurs,som efter svigermoderens død 1749 flyttede ind som lejer.

1761 var gården beboet af borgmester Jan van Deurs og tilhørte madam Rasmussens arvinger. (Borgm.og tolder Jan van Deurs viet 8/9 1745 til Johanne Beate Johannesdatter"i Manufatkturgården ".)
I årene 1781 - 18o1 ses de to gårde under eet at være beboet af kancelliråd Rasmus Rasmussen og familie.Efter kancellirådens død solgtes gården ved auktion 15/4 18o9 til bager Daniel Lochmann og købmand Chr. Frederik Permin i fællesskab(371),og 1812 solgte Permin sin andel til bager Lochmann 17.december(146).

1813 ses den store gård(nuv. Torvet 21) et være benyttet til sygehus for De sjællandske Skarpskytters Korps,der havde lagt beslag på et kammer i stuen og hele 1.ste salen. (Oppebørsels-register i rådstuen)

Den følgende ejer var købmand Otto Chr. Boserup,der 19/1 1826 fik skøde på nr. 19 og 2o. Han ejede i forvejen nr. 18(købt 1813) og nr. 16-17,der var købt 1822. Han var nu ejer af henholdsvis 16,17,18,19 og 2o efter matriklen i 1778, som i dag dækker gadenumrene Torvet 17,19 og 21.

Nr. 19 -2o beskrives 1826 således: 19 spærfag i grundmur, 2 stokværk, 33 3/4 alen lang og 14 1/2 alen bred og med 2 kviste til gaden,indrettet til 2 lejerboliger og med div. sidebygninger. Den såkaldte Anker Hanssens gård,nabohuset mod øst, beskrives som 6 fag i eet stokværk, 16 alen og 4 tom. lang og 9 alen og 1o bred,indrettet til butik og værelser. I gården til den store gård fandtes et tårn med vindeltrappe i 2 stokværk.

Køge Arkiverne

Efter Ingerborg, sal. Rasmus Nielsens død i Manufakturgården blev både gård og inventar samt boets samtlige effekter solgt ved auktion i 1715 Sønnen, Johs. Rasmussen, købte gården og meget af indboet, som opremses stykke for stykke, og hvor følgende lokaliteter nævnes:
På vatmagerloftet, kornloftet, forstuen, mellemkammeret, den store stue, sengekammeret, den øverste stue, det øverste kammer, loftet i den østre gård, køkkenet, væverloftet, portkælderen, garnpladsen, det gamle stampehus, i gården, huggehuset, den østre gård, kælderen, ved åen, spisekammeret, kødkælderen, ølkælderen, tyndt ølkælderen. Auktionsprt. 1699-1718, pag. 225.

Rådstueprt. 1704 30/9 (42-44) omtaler en kvinde, som havde stjålet en en del varer i Manufakturgården. Ifølge forhøret var hun gået ned ad Aastrædet mellem Jesper Knudsen og Gregorius Skomagers boliger, tog en båd og roede hen til munufakturhusets grund. Derefter gik hun op ad vindeltrappen og gik ind på Rasmus Nielsens hørloft og derfra ind på hampeloftet og siden ned på malte-kornloftet.

Køge Arkiverne

I det såkaldte skøde fra 1826 hørte der følgende til de to gårde:
En gårdsplads 31 alen lang og 24 3/4 bred.
En frugt-og køkkenhave 62 1/2 alen lang og 36 3/4 bred.
En ditto have 118 alen lang og 29 1/2 bred med 2o frugttræer, en keglebane og 114 alen plankeværk, samt en have 128 alen lang og 15 alen bred.
1827 omtales en brandmur ,dels af brændte sten og dels kridtsten,som var 35 alen lang og 5 1/2 alen høj. De to gårde beskrives henholdsvis som 6 fag og 19 fag.
1837 blev der ifølge brandtaksations-protokollen foretaget et nyt syn i anledning af en ombygning. Nr. 19 beskrives nu som forhus 2o fag til gaden i grundmur 57 1/2 alen lang og til gården 49 5/6 alen og i bredden 16 alen. 2 fag til gennemkørselsport og en tømmerplads på 4124 kv.alen. Nr. 2o, et forhus på 19 fag grundmuret, 33 alen og 22 tom. x 14 alen og 17 tom. synes der ikke at være foretaget forandringer på. (Nuv.Torvet 21)
25/3 1839 oprettedes en interessent -skabs-kontrakt mellem enken i firmaet Anne Cathrine Boserup og Chr. Frederik Petersen (C.F. Petersen),hvori der udover de mere handelsmæssige aftaler fremgår, at enken fortsat ønskede at forestå den store husholdning, ligesom hun ønskede at bebo den lejlighed i gården nr. 18,som hun hidtil havde haft,samt rådighed over samme gårds have. (skødeprt. 253,239 b)
1857 17/12 skødede enken,Anne Cathrine Boserup den store gård til C.F. Petersen og A. Boserup. Da der ingen børn var i ægteskabet,havde Otto Chr. Boserup og hustru oprettet et testamente,hvori de bl.a. betænkte deres handelslærling S.F. Tværmos med med halvdelen af en 5.part. (239)
Forhuset til nr. 16-17 var i 1854 i enkens tid blev nedrevet og genopført i grundmur 27 1/4 alen langt og 12 alen og 21 tom. bredt i 2 etager, 13 fag i alt.Heraf var 2 fag til gennemkørselsport og 11 fag til beboelse.

1778 nr. 17,hvor det gamle Badstuestræde hørte til,havde siden branden i 1633 ligget hen som en ubebygget plads,og det gjaldt også nr. 19,hvis store gård på 14 fag blev nedrevet under svenskekrigen 1658 -6o og ført til lejren ved Brønshøj,fordi den havde været ubeboet i nogle år.

Køge Arkiverne

Frederik 3. giver i et personligt underskrevet brev borgmester og råd besked på at lade de udgifter,byen havde haft på at reparere rådhuset og indrette Kongestuen kontrollere, idet det var tolderen Jørgen Helts,der havde lagt beløbet ud. Sluttelig hedder det, at Helt skal give skat efter næring og brug. dat. Københavns slot 23.december 1668.

1681 3o.august fremgår det af et brev til borgmester og råd fra Davidsen Foss(Voss), at han har erfaret, at Jørgen Helts efterleverske ville kvittere rådhuset,"så den vordre vocant".Han minder byrådet om deres egne gode løfter og fortsætter: "at jeg Rådhuset med disses tilbørlige Værelser og Vægt tillejer frem for nogen Anden igen måtte nyde og bevohne,hvorimod jeg forpligter mig at give lige de samme Penge til Leje som min salige Formand haver givet". Dat. Køge, 3o.august 1681.

(Sign. Peder Davidsen Foss)

1686 26.oktober opnår Peder Davidsen Foss bevilling til at drive vinkælderen under rådhuset.

173o 1.maj lejer Martin Glede rådhuset med vinkælder,porte og staldrum m.m. samt bryggers.Undtagen er følgende lokaliteter:

De to værelser neden til på den venstre side ved vejerboden ,item alle salene ovenpå,som byting og rådstue holdes udi,også den lille kælder,som forrige borgmester,Johan Jensen gratis i brug havde samt skuret under vinduerne ved indgangen til stuerne.

1769 22,februar under-skriver Andreas Ebbesen Fich en lejekontrakt,hvorefter han lejer rådhuset for 6 år med en årlig leje på 11o rdl.Undtagen er vejerhuset og det kammer til gaden tæt ved på den nordre side,bytings-og rådstuesalene,såvel som arrestkælderen og sprøjtehuset med underliggende kælder. Endvidere hedder det:

" I lige Måde forunder ViAndreas Ebbesen Fich Frihed at sælge,udskænke og udtappe alle Slags Vine,undtagen de i Forordn.15.febr. 1759 nævnte artikler 3 og 4.". Det fremgår af kontrakten, at Fich skulle give samme leje som hans formand, Frederich Daldorf havde nydt.Det var dog en betingelse, at han selv beboede rådhuset og ikke fremlejede nogle værelser eller vinkælderen.

.E.S.Når Fich ikke disponerede over vejerhuset,men var tillagt vejeriet og oppebørslen,skyldes det,at man havde vægt på kontoret til mindre sager.

Køge Arkiverne

"Ebbesen tillæges og Vejeriet og dets Oppebørsel,så længe Rådhuset af ham beboes, så han selv Vejerpengene nyder og beholder samt af hver skippund kræver vejerpenge efter den kgl. Forordn. af 5.Maj 1683 og af mindre Vægt efter Proportion". Dertil kom, at han skulle aflægge ed på rådstuen som vejermester og føre en dertil autoriseret og forseglet bog "med Dag og Datum og antegne alt som bliver vejet samt meddele Enhver rigtig Vejerseddel derpå under sin Hånd".

Den samme kontrakts ordlyd blev bragt i anvendelse, da byens købmænd i 1776 16/4 i fællesskab lejede rådhuset. Byen forbeholdt sig de sædvanlige lokaliteter,item de to kamre på den østre side af rådstuen samt en lille kælder sønden for vinkælderen.Det tilføjes dog, at købmændene havde ret til den søndre ende af den store rådhussal,"såvidt aflukket er",hedder det.

I Andreas Ebbesen Fichs kontrakt står der tillige: " Benævnte Vejerbod samt Gangen imellem den såkaldte Kongens og Prinsens stuer ud til den lille rådhusgård skal,når forlanges,holdes åben,både for Magistraten og Indvånere,som noget på Rådstuen haver at forrette samt alle og enhver,som noget ville lade veje.Urmageren og hans Folk reserveres og daglig fri Indgang og Udgang enten gennem kælderen eller Værelserne". Ebbesen Fich var ifølge kontrakten fri for byens skat og indkvartering,men skulle dog betale ekstra påbudt skat samt kirkeskat.Lejemålet skulle opsiges med 1/4 år forud og kunne til enhver tid forlænges. Kildehenvisning for samtlige kontrakter: Køge rådstue: Diverse sager(sagligt henlagt) I. 1654 - 1819.

Tolderen Nicolai Edinger beder 22/4 1720 om at få synet rådhusets stald., hvor tre hanebjælker var ved at falde ned,og gavlen ud til Diderik Knudsens hus havde givet sig 2 1/2 alen.En hammerbjælke faldt ned og slog hul i hovedet på en kusk, så han måtte søge bartskærer i 5 uger.Ifølge synsmændene var stalden 10 fag lang og taget 23 sten højt.Hele den side,som vendte ud til Byesgård og begge gavlene var brøstfældige. Efter deres syn var det lige så dyrt at reparere stalden,som bygge en ny af de gamle materialer, dersom den kun blev 18 tagsten høj. 48 tavl skulle derved opmures.

Køge Arkiverne

Ulfeldts gård

1738 23/4 indeholder skødeprotokollen skøde på gården Nørregade 22 til viceadmiral Lauritz Ulfeldt. Sælgeren var byens klokker, hr. Billing. 13.januar 177o solgte Ulfeldts enke gården igen.

Tingbogen 1636-37 omtaler, at byens kopsætter,der boede i Noseportstræde, hed, Jørgen Steinlin [1)]

Samtlige bagere og møllere indkaldt

18.marts 1684 var samtlige bagere og møllere i byen kaldt op på råd - huset " at de deres ed skulle aflægge, at de ingen underslæb ville gøre eller ved deres betjente tillade at ske,og ingenlunde male uden seddel, lidt eller meget",

Sagen var, at konsumtionsforvaltersken,Cathrine, sal.Henning Jacob - sens enke havde føkt sig snydt og derfor ved rådstuens hjælp stævnet følgende:

Ebbe Hansen Bager,
Laurids Olsen og søn,Hans Lauritsen,
Marcus Møller,
Frederik Hansen,
Anders Olsen Bager,
Jens Rasmussen,Møller,
Jens Sørensen, Møller,
Michel Møller. (Cathrine,Henning Jacobsens havde også gæstgiveri i sin gård, Nørregade 22). Tingbogen ,pag. 63.

Stadskælderboden

5.maj 1684 var nogle borgere samlet i og ved rådhusboden,hvorved det kom til slagsmål inde i boden. Da forrige års kæmner kom ovre ved Jacob Pomeyers bod, var der en som sagde: Der går Niels Pløs. Da Niels Jørgensen,som han egentlig hed, hørte det, gik han ind i boden og lod sig udtappe et glas øl. Derefter kom Jacob Holtug ind i boden,og da det var ham,som havde udtalt de nedsættende ord,Niels Pløs, kom det til skænderi,der endte med, at Niels gav Jacob en ørefigen.
Sagen endte i retten, som idømte begge 3 lod sølv i bøde. (Tingbogen).

1) Jørgen Kopsætter døde 1638 og blev efterfulgt af Jens Kopsætter, som overtog gården i Noseportstræde. Den lå på østsiden og strakte sig mod syd til sognepræstens have,der strakte sig helt ud til strædet bag om gårdene, bla. organistens i Katekismusstræde.

Køge Arkiverne

Tolderen Peder Davidsen Foss giver 16.aug. 1692 en fortegnelse over de udgifter,han havde bekostet, selv om byen ifølge alle kontrakter havde påtaget sig vedligeholdelsen af rådhuset samtlige lokaliteter:

I den daglige stue: 1 jernkakkelovn
Hylder og bænke på kontoret
En vindovn i sengekammeret
Et lille aflukket kammer til børn
En kakkelovn i skoelen(bryggerhuset)
En kakkelovn i kælderen
Et langt bord og tre lange bænke
En skive og bænke i boden i kælderen
Et loft i forstuen med sin tilbørlige trappe
En trappe ligeså ned i kælderen
Et vindereb ud til Byesgård og et do på bryggersloftet
Skoddet til skorstenen i Nystuen
To skodder til sengekammeret
Et spisekammer i køkkenet
Sengekammeret ladet omdrage med lærred og malet det
Kammeret i gården ladet omdrage med lærred og malet det
Imellem samme kammerdør og storstuedøren lagt gulv med brædder og to døre for.
I køkkenet gjort 12 hylder.Dat. Køge 18.aug. 1692.

Det må antages at samtlige forbedringer var fornyelser på grund af slidtage gennem mange år,idet flere af disse effekter er nævnt tidligere som værende i rådhuset. Foss fik udgifterne dækket,men det blev anført,at effekterne eller de derpå foretagne reparationer ikke måtte betragtet som kommende tolderes ejendom. (Køge rådstue: Div. sager(sagligt henlagt I) 1654 - 1819.

Peder Ibsen krævede på hans hustrus moders vegne,Anne,sal Oluf Jensen Skipper,Karen Pedersdatter, sal. Aug. Wellows for leje af et lille kammer, som Karen P. havde brugt til ammestue i den gård,som Johan Katterberg nu iboede(Torvet 3) fra påske 1636-1640 og fra påske 1644 til 1645 i påsken a 6 dl. årligt i alt 30 dl. Wellow boede på rådhuset som tolder,men der var få værelser til privat brug. Karen blev frikendt. Rådstueprt. 1648 22/2

Køge Arkiverne

1673 4.marts gjorde Philip Sager sin ed at være kornmåler

1756 23/1o fik Ole Andersen Pottemager skøde på "den åbne gård" på Fændediget(i dag nr. 5-7),der bestod af nogle boder. Skødepr. 358.364.

1653 5.april bekræftedes, at Henning Jacobsen Luttermand var født i Køge og var søn af Jacob Henningsen Luttermand og Dorthe Hans - datter. Årsagen var, at Henning Jacobsen agtede sig at flytte fra byen og skulle bruge en flytteattest, samt at han var født af ærlige forældre. Rådstuepr. pag. 163.

1653 14.febr. Rektor Hans Iversen får tilladelse til at benytte Diderich Speermand som prokurator.Og denne gjorde sin ed i retten, at herudi troligen ville betjene ham.(pag. 15o.)

Kæmnerregnskabet 1645 2.januar: "Soldatervagten på Blokhuset neder på stranden haver forbrugt til kul for 1o skilling hver nat og dag, i alt 16 daler og 16 skilling.

1645 Til oldermanden for brandlauget,Peiter Maler, betalt, fordi de 3o borgere er forordnet at tage vare i ildsnød, 5 daler.Nok til 2 tdr. øl,som ham med dem fordrikker om julen årligen, tønder 4 daler, er 8 dl.

Tingbogen 1661 23/12 Ebbe Hansen Bager på Torvet sælges sin faders, Hans Ebbesen Bagers, mølle uden for byen til bager Hans Christensen Fakse.

Vrøvl med fulde bønder,der skulle hjem efter at portene var lukket

1695 2/4 klagede Jens Nielsen Falck(Brogade 17),der var konsumtionsforvalter,over, at en del bønder og udenbys folk lod sig opholde i byen med drik indtil midnat. Når de skulle vel ud af portene omnatten,og betjentene ikke straks var parate til at lukke dem ud,blev betjentene " af dem overfalden med Skælden og Hug og Slag,hvorfor jeg ingen Tjenere kan have udi Portene og deraf stor Skade i Kgl.Majestæts Interesse",hedder det i Falcks brev.

Han foreslog derfor, at lukke portene kl. 8 om aftenen i vinterhalvåret og kl. 9 om sommeren.Konsumtions-betjentene skal ikke være pligtige at lukke portene op for sådanne mennesker, skrev han og foreslog 2 mark i bøde 1.gang og 4 mark 2.gang, de kom for sent til porten. Desuden skulle folk, der logerede betlere bøde 16 lod sølv,som også skulle dobles op hvis forseelsen gentog sig.

(Køge rådstue: Div. sager,sagligt henlagt I.)

Køge Arkiverne

Anklage for toldsnyd og tyveri af salt

Tolderen Jørgen Helt og hans visitator,Niels Mogensen,kom en morgen ned til stranden og bemærkede en pram med noget salt, der var bragt i land fra en hollandsk galiot på reden.Da de vidste, at saltet var uden toldseddel, og at der desuden så ud til at mangle nogle af varerne, blev der foretaget en undersøgelse gennem et forhør i rådstueretten.

Pramkarlen Niels Christensen forklarede i den anledning, at han den foregående aften var kommet i land fra galioten med nævnte pram,hvori der var en del fransk salt,der ikke var målt,og 6 tdr. lüneburgersalt. Da de kom til bommen,gjorde han prammen fast ved begge ender.Derefter gik han til pumpen og gjorde den klar,men der var intet vand at pumpe.

Skipperens karl,der også var med, sagde nu til ham,at han godt kunne gå hjem,for han ville selv passe på saltet om natten.Om morgenen da pramkarlen kom derned,var prammen løs i den ene ende,og der var en del vand i saltet. Der manglede også 3 tdr. af saltet fra Lüneburg.De resterende 3 tønder var rullet ned i den ene ende af prammen,hvorved den havde taget vand ind,så saltet blev vådt.(Rådstueprt. 1664 18/lo).

Havnen besigtiges

8.sept.1668 besluttede man på rådstuen at lade 12 borgere besigtige vandstanden i havnen,fordi der var klaget over,at den ikke var dyb nok. Det hedder i den anledning:"Da haver alle vi 12 Mand været ude i Aaen såvel som udenfor,desligeste uden for Bolværket på Revlen,og befandtes som det rette Løb,som Skibsrummene indløber,dybt nu ved Middelvand 3 sjællandske Alen inde i Aaen, mellem begge Bolværkerne 3 Alen 1 Kvarter ringere på det aller grundeste.Så ingen af os kan mindes bedre Dyb i nogle år haver været".

"Endnu befindes også,at den søfarende Mand for Dybhedens Skyld ikke kan have sig derover at besværge nu mere end tilforn,og ej heller haver vi hørt, at nogen søfarende Mand haft sig at beklage for Havnens Dybhed".

(Rådstueprt. 22/9 1668).

Tingbogen 1678 18/2 oplyser, at 8 kompagnier af Dronningens regiment, "som er assignert deres kvarter i Køge",skal have 400 tdr.rug og 200 tdr. byg,der af Tryggevælde og Ringsted amter er beordret".

Køge Arkiverne

Rådstueprt. 6.juni 1665 indeholder følgende:

" Er i dag bevilget Christen Caspersen Schiøller,borgmester her i byen, at han må opsætte sit epitafium på den pille lige over sognepræstens stol her i Køge kirke,når han det behager.Hvilken pille skal være ham og hans arvinger af borgmester og råd uden al prætention forundt for dem og deres efterkommere". (27).

Rådstueprt.1684 8/7 Ved en synsforretning over kirkens og skolens ejendomme kan fremhæves følgende oplysninger: At alle 3 kirkeriste skulle renses,og det hedder om stakittet foran præstegården,at det burde fornyes helt. Blandt kirkens værdier nævnes:
To stk. gardin,som var ophængt for præstens stol i det nordre kapel i koret og en bagstol i koret. To lysearme, den ene i den store gang og den anden i koret. To lysearme,den ene ved prædikestolen og den anden over mandsstole-staderne ved korsgangen. To store lysestager på alteret og to mindre i fønthuset. Fire tavle til at samle penge i, 6 ligbører, store og små,og to små skibe, der er foræret til kirken.
Kirkens alterdug, som bageren Ebbe Hansen og Christen Hansen Kræmmer havde foræret kirken 1683 med et syet mærke på (pag.77).

Om latinskolen fremgår det, at her fandtes en Chr. 4. bibel i folio, som handelsmanden Johan Kohl(Brogade 23) havde foræret skolen, desuden 4 basuner(disse er også nævnt 1654,hvor de bliver sendt til reparation i København).

Ny jordemoder

1685 3/3 bevilgede magistraten, at Elisabeth Mortensdatter,født i Visby på Gotland, måtte være jordemoder efter Kirsten Jordemoder,der var død. Det hedder følgende: " "Eftersom hun sin ed for præsten haver aflagt og nu her for retten med oprakte fingre tilstår, at hun udi sit foretagende skal være tro og oprigtig som en jordemoder og forholde sig,så ingen med billighed over hende i nogen måde skal have at klage".
(Rådstueprt.pa.1o7).

Tingbog 1683 5/11 beviser, at borgmester Rasmus Christensen Schiøller ifølge velb. Christoffer Lindenovs brev af 1o/7 1675 måtte overtage dennes fædrende begravelse på det store kirkgulv mellem borgmestre og rådmandsstolene på den søndre side og kvindestaderne på den nordre side. Efter skødet fremgår det, at Lindenov i velb. Erik Krags påhør havde foræret Schiøller lejestedet.

1684 12/2 blev handskemager Ole Nielsen oldermand for handskemagerlauget
- 19/2 - slagter Michel Marcussen oldermand for slagterlauget.
(tingbogen).

Køge Arkiverne

Rådstueprotokollen

1683 3/4 blev 4 borgere beskikket at være tavledragere i kirken.[1]

1683 16/1 vidnede bartskæreren Abraham de Voss, at grovsmeden Jens Nielsen"var stukket tværs igennem på det tykke igennem sit lår". Morten Vægter forklarede, at han hørte støj, da han 3 gange havde råbt 12 om natten og sidste gang ved Cosmus Hofmeisters hus.

1683 17/7 Købmanden Jesper Knudsen Brun lader sig her indskrive i protokollen som lejer af rådhusboden nord for porten,som i nogle år ikke havde været udlejet.Det skulle være uden afgift det første år, imod at han til sin egen nytte lod opsætte et lidet skr.Ellers skulle lejen være lo rdl.årligt.
(Købmanden var ejer af gården Torvet 2,som han havde overtaget efter sin fallitbo).

1687 12/4 lod tobaksspinderske Anne Lange af København sin søn Hans Henrich Lange fremstille med begæring om, at han her i byen måtte nedsætte sig og manufakturet af tobaksspinderi fortsætte. Hun oplyste, at han endnu var ungkarl og begærede, om han på en prøve det første halve år måtte forskånes for byens besværligheder, hvorimod han lovede,at når det halve år var gået, at aflægge sin borgerlige ed.Og skulle han imod sin forhåbning ikke her i byen kunne ernære sig,lovede han,før han flyttede fra byen,at betale borgmester og råd 3 rdl.

1687 23/6 Fritog Chr. 5. Cathrine,sal.Henning Jacobsen(Nørregade 22) efter egen ansøgning alle byens skatter,imod at hun årligt betalte en vis sum: For indkvarteringer 2o rdl. og for skatter 3o rdl. Det bemærkes dog, at de kgl.skatter ikke heri var medregnes, men skulle betales fuldt ud. Frederiksborg slot 23/6 1687.

1688 17/1 bevilgede Chr. 5. Hans Mortensen,tidligere ejer af Tågerødgård(nuv. Ny Lellingegård) og hans hustru (datter af Jens Hansen Riber,Brogade 23), at de,såfremt de ingen borgerlig næring havde eller brugte, måtte være fri for alle byens skatter og indkvarteringer og anden tynge,dog ikke told,accise,konsumtion,kopskatter og andre ekstraordinære påbud til gejstlig og verdslig brug, imod at de årligt betalte lo rdl. til byen. Kbhvns. slot 18/lo 1687.

1) 1651 8/4 hedder det: Er i dag forordnet efterskrevne at gå med tavlerne: Laurits Andersen med kirkens tavle,Niels Mogensen Kræmmer med de fattiges, Jesper Knudsen med håndværkernes og Jørgen Lauritsen med tugthustavlen. (Rådstueprt.)

Køge Arkiverne

1687 29/11 blev Peder Johansen Skade og Hans Remmesnider udnævnt til at være pantemænd,Hvilke haver med skattekræverne at gøre og udgå,når det af kirkeværgen og byens kæmner begæredes."

Handelsmand Johan Jensen,forrige kirkeværge,lod samme dag indlevere på rådstuen:
1 fint sort ligklæde af 1½ bredde,hvorudi er lo ½ alen,
nok et ditto, 7 alen langt og 1 ditto 6 alen,
1 hørlærreds lagen, 7 alen langt,
1 groft hørgarns lagen, 5 ½ alen.
"Hvilket blev efterset af Macus Møller og Anders Olsen og befandtes rigtigt som beskrevet står". 1)

1686 9/3 mødte Anders Willadsen Skytte op på rådstuen og anmodede om at måtte bosætte sig i byen,idet han henholdt sig til Chr. 5. brev af 27/8 1679 ,hvoraf fremgik, at alle skåninge som bosatte sig i Danmark var fritaget for alle skatter og kontributioner samt byens bestillinger i 2o år fra nævnte dato.De skulle dog betale told og accise af alt de handlede med,ligesom de skulle aflægge deres borgerlige ed. (Rådstueprt. pag. 135)

1686 21/12 mødte Jens Sørensen, født i Kristians-stad, op og henviste ligeledes til kongens brev af 27/8 1679 om 2o års skattefrihed.

1688 7/2 henviste Jens Sørensen, født i Skaane til kongens brev af 27/8 1679 om skattefrihed.

1683 11/9 fik borgmester Plum efter stiftamtmand Krabbe missive af 1.sept. besked på at fremlægge alle de originale breve, som fandtes på rådstuen og var udgivet til og på kirkens, skolens og de fattiges vegne.
I skrivelsen fremgik, at nævnte dokumenter(pantebreve) fandtes i et skrin på rådstuen og i det gule skab,og at udtagelsen skulle ske i overværelse af to dannemænd,samt at nævnte dokumneter skulle fremlægges tillige med nøglerne både til rådstuen, skab og skrin.

1) Kirkeregnskabet 1645 oplyser, at kirkens sorte klædestykker blev brugt i pesttider at lægge over kisten.Hørgarnslagnet brugte man under normale omstændigheder til at lægge over kisten,medens det grove lagde man over bænken,kisten stod på. Man havde desuden 2 lærredskors.

Køge Arkiverne

"Svanen"

Gæstgiveriet Torvet 22

1687 27/9 fik organisten i Køge Peiter Katterberg, der var søn af købmand Johan Katterberg, Chr.5.s brev på at måtte holde " et forsvarligt herberge og gæstgiveri i det af forrige magistrats beskikkede værtshus "Svanen" (Torvet 22) ligesom han i samme anledning blev fritaget for alle borger - lige besværinger og indkvarteringer.(185).

1704 1o/11 blev Peiter Katterberg tiltalt for at have nægtet at logere en major Due en 3- 4 dage. Katterberg henholdt sig til, at han var fri for indkvartering ifølge sin kgl.bevilling.Han havde 4 kamre efter forordningen til at logere i,og tilmed var det bedste kammer,hvor der kunne opvarmes, belagt i nævnte dage. En mons.Chr. Olsen Lyckstorf omtales i forfindelse med sagen.

1623 nævnes Anders Hansen,latinsk skolemester i fattigregnskaberne.

1599 ses Christen Kræmmer at have haft bod på Torvet året igennem.En fast bod der stod året igennem.

Tingbogen 1663,pag. 134, omtaler i en prisliste øllet,som murerne brugte til at blande med ved deres arbejde."1 fad ? øl, alle murerne til husbehov, 2 dl. " (Navnet er ikke til at læse).

En synsforretning 1662 22/12(tingb.133) oplyser, at der foran Erik Christensens gård(tidligere gård) var 2 høje bislagsten(i bislaget) i stykker, 1 tavl var slet ude i Den lille bod.En sten langs bislaget ved siden var i stykker. I den lille stue ved porten var 16 ruder borte eller brækket itu. Vindeltrappen til salen var brøstfældig.På salen var 6o ruder brækket itu,og ude i gangen ved salen var 4 vinduer borte. I kammeret over stegerset var 6 ruder brækket itu. I haven ud til volden manglede en stor del tjørn og stavere. (I 1637 lejede Hans Christensen Humble(Brogade 1) det lille vænge,som gik fra Mads Ravns gård(Brogade 5) til stranden.).

Køge Arkiverne

1653 8/4 blev sal. Erik Christensens enghave og en liden plads vurderet. Det fremgår af forretningen, at enghaven strakte sig op til Lovport med tvende parker og at den lå ved stranden. En liden plads og have nellem stranden og sal. Jacob Hansens pakhus, vurd. ialt til 7oo dl. En kålhave på volden ud for Erik Christensens gård(Brogade 5-7 vurd. til 5o dl.(Jacob Hansen boede Brogade 3 b)Tingbogen 1652-54).

Samme sal.Erik Christensens sygdom og død er beskrvet i tingbogen pag. 177-78(1653).Enken, Cathrine, have mange kvaler med sine kreditorer.

Tingbogen 1653 8/4,pag. 182. Fremviste Poul Nielsen Trane et købsbrev fra købmand Gert Borchendinch " på den bod under rådhuset"Dernæst en anden borger fremvise for tinget et købsbrev fra Gert dat.28/1 1653 på " en bod liggende på den søndre ende under rådhuset og på den nordre side Jacob Katterbergs bod(Torvet 3). Boden under rådhusets vinduer

Køge Arkiverne

Skøder Torvet øst

1646 25/5 køber Johan Katterberg gården(Torvet 3) sønden næst op til Claus Nielsens iboende gård og norden næst op til rådhusgården. Sælgeren var Niels Nielsen,som havde fuldmagt fra sin stedfader, Ole Nielsen,der stadig skulle bebo gården

Grundtaksationen 1682 nævner:

Nr.	297	Johan Jensen Kræmmers gård	Torvet 3	3oo	37 ½
-	298	Abraham de Voss	- 5	75	9 3/8
-	299	En gård kirken tilhørende med have, som Anne, sal. Vidzencis bebor	7	8o	1o

1688 18/9 Johan Jensen kirkens gård(nr. 7) med Abraham de Voss gård mod nord (nr 5) og Jens Sørensens gård mod syd (nr. 9)

1726 25/6 sælger Johan Jensen til Valentin en gård mellem rådmand Nic. Edingers gård,som oberstinde Molchen bebor på nordre side og rådmand Willads Pedersens iboende gård på søndre side.

1731 12/11 køber Chr. Feddersen gården(nr. 3) mod nord lå rådhuset og mod syd madame Charlotte Friderica, sal. Edingers gård.

Køge Arkiverne

Havneregnskaber 1619

Køge havneregnskaber 1619.1636-45 (Køge rådstue, nr. 9.)

Regnskaberne fra 1619,der kun omfatter ca. 3 måneder,viser, at største - parten af de skibe, skuder og færger,som anløb havnen, havde varer med i kommission - eller at skipperen handlede for egen regning. Kun i 4 tilfælde af 4o nævnes en modtager af lasten. Derimod nævnes ved samtlige udførsler altid afsenderen, eller af hvem skipperen havde købt varerne af. Regnskabet omfatter månederne fra 3/4 - 24/6. i 1619 :

De 4 modtagere var følgende:

Købmand Greger Hansen(Brogade 3 b),der fik 6 læster sild.(skude)
Daniel Skult,der modtog en tømmerlast fra Bundefjord i Norge(skude)
Lauritz Spil,som fik 8o tdr. rug.(skude)
24/6 kom Christen Christoffersen af Barcebæk fra Landskrona marked med adskillige varer,som tilhørte borgmesteren her i byen(færge).

Fersk fisk og tømmermaterialer var de mest indførte varer: Fiskevarer

f.eks. i partier på fra 2oo-4oo ol ferske sild fra Tyskland,..
2 læster og 5 tdr. skotske sild samt 5 tdr. torsk, (Skude)
7,læster sild, 6 tdr. gråsej og 18 tdr. torsk fra Holland, (skib)
Københavnsk skipper med 6 tdr. Aalborg sild og 8 tdr. kuller,(skude)
Helsingørskude med 4 læster sild,
Skipper fra Nordby på Samsø med 4 1/2 læst og 3 tdr.vibesild,
Skipper fra Stege med 5 læster kuller og 4 læster sild.

Tømmermaterialerne kom henholdsvis fra

Bohus len
Halland, Tømmermateriale
Norge, (Bundefjord og Hamborgsund)
Flensburg og omfattede lægter og deller.
Bleking et parti på 6ooo enebærstager.

Fra Vismar kom 9ooo hele og halve pasteglas Forskel.varer
- Emden i Frisland indførte en skipper 5 piber og 5 øksehoveder franskvin og udførte 12 læster malt købt af Claus Bagger(Torvet 19)
- Svendborg kom 6ooo mursten, solgt for 45 daler.
- Helsingør kom 3 gange stort salt, 9, 4 og 5 læster.
- Langeland kom 55oo mursten(skude)
- Stettin kom 5 læster tjære, 2ooo mursten,lerpotter for 6 dl. 6 tdr. og Byrdelmel og stagebrød for 2o slettedaler med David Snobes skude 6 tdr.

N.B. Bundefjord = Bunden af en fjord =)Bottefjord) Bottenfjord

Køge Arkiverne

Hvede fra Femern

En skipper Jørgen på Fehmarn(Femern) indførte 2 1/2 læst hvede,der solgtes for 371 slette daler.

28/5 ankom Anders Wolff på Femern og solgte 15 pund hvede til bageren Pundet for 11 1/2 slette daler,tilsammen 172 1/2 slette daler. (skude)

13/6 ankom Cornelius fra Holland,som var sejlet fra Stralsund og ville til Trondhjem.Købte 1 læst malt af Claus Bagger for 72 rdl. er 9o slet.dl.

25/5 udførte Svend Laursen i Rondeby,købt af Hans Christensen(Brogade 19) 8 læster malt, af Marine,Mads Rasmussen 3 læster malt,a 72 rdl. læsten.Skib

---

8/5 udskibet fra følgende borgere i Køge: (Rasmus Pedersen var sælger af hele partiet)

For Rasmus Pedersen(Vestergade 23-25)købt af Jens Nielsen,1 læst malt,a 68 rdl.
2 læster malt købt af Jacob Cortsen,Vestergade 13,
1 1/2 læst købt af Peder Abrahams kvinde, a 68 rdl.
1 1/2 - - Hans Bartskærs kvinde(Torvet 19) a 69 rdl.
2 - - Hans Pedersens kvinde, a 68 rdl.
3 1/2 - - Gregers Hansen(Brogade 3 b) a 69 1/2 rdl.
4 - - Jens Madsen(Brogade 17)a 69 rdl.
2 - - Birgitte,Hans Rasmussen, a 69 1/2 rdl. (Brogade 3 b)
tilsammen 1571 slette daler. Gav 12 daler,1 mark og 11/2 sk. og for skibet 5 dl. i havnepenge) i alt 17 ½ læst malt

---

2o/5 ankom et skib i ballast,som var hjemmehørende i Vlieland(ø ud for Holland,og udførte for følgende borgere"som er frit":

Dennis Christensen(Torvet 3)	4	læster malt,
Laur.Christensen,	4	- -
Claus Thor Schmede(Torvet 9)	2	- -
Søren Kræmmer(Nørregade 4)	2	- -
Skipper Svend Olsen(Vesterg.34)	2	- -
Rasmus Pedersen(Vesterg. 23-25)	2	- -
Laur. Christensen	4	skippund flæsk,
Daniel Skult	1o	- -
Frantz Henrichsen(Brogade 9)	6	- -
Jens Jensen Tyskølfører(Torv.21)	3	- -

Desuden havde skipperen købt af borgerne: (for egen regning)

Søren Kræmmer(Nørregade 4)	4	læster malt a 68 rdl.
Olaf Strøby	2	- - - -
Søren Kræmmer(Nørregade 4)	12	skippund flæsk, a 17 slet.dl.
Rasmus Michelsen	4	- - - -
Niels Kræmmer	1	- - - -

er tilsammen 799 slettedaler, af skibet 5 dl.

Køge Arkiverne

24/5 indførte Hans Frederiks til Skarprod i Lamtveyen:

400 ol røgede sild, solgt for lo sk. er 62 1/2 sletdl.

Hans Frederiks havde tidligere på måneden indført 8o ol røgede sild der blev solg for lo skilling pr, ol, er 12 1/2 dl. Han gav 6 sk. og for båden 8 sk.

Følgende borgere lod opskibe rostocker øl og gav 4 sk. danske for hver tønde:

Hans Lauritzen 9 læster rostockerøl,
Hans Buck(Nørregade 2) 4 - og 2 tdr.
Jens Jensen Tyskølfører 6 1/2 læst
(Skipper Oluf Jensen(Vesterg.19)lo læster rostockerøl, 1)
Skipper Tord af Rostock 4 - -
1/6 kom Hans Bucks skude med 9 læster -
Skipper Olufs skude indkom med 7 læster -
Jens Jensen Tyskølførers skude med 8 læster rostockerøl.(Torvet 21)

I 1619 påtænkte man at anlægge en såkaldt Havnegård. Pladsen blev "udledt" af borgmester og råd i følge med 14 borgere.Man købte 17oo enebærstager af handelsmand Frantz Henrichsen(Brogade 9),som skulle bruges til at indhegne gården med,samt lægtere. Her skulle byens tømmer ligge,og her skulle tøm - merkarlene stå og hugge på brokarrene. Smeden lavede 4 store hængler til 2 porte til gården og 4 store hængler og stabler til 2 heldøre til Havne - huset,der blev bygget i gården. (1637 beboet af Jacob Tømmermand).

Ifølge regnskabet var Havnehuset et 6 fag hus,der var muret mellem stol - per,dertil kom 22oo mursten,leveret fra Køge, og 19lo tagsten,der kom med skib fra Lybæk. 2 læster og 4 tdr. kalk kom fra Fakse pr. vogn. 1 td. fæ- hår fra Kirkestræde. Huset blev anstrøget med brunrødt. (ødelagt under svenskekrigen)

1619 5/4 givet Jens Tømmermand for han lagde et 18 alen træ"påhin side bomstedet,for der skulle ingen både drage ud med gods om nattetider ufor - toldet. 3 karle hjalp at lægge samme træ og at bukke pæle for det".

5/4 1619 Givet 3 skarnagere som hver åg 9 læs gammel tømmer,som stormen hav- drevet ind på velb. fru Ellen Marsvins grund, ind på Køges grund.

Fejl: SkipperOluf boede Torvet 3 og Oluf Jensen Tyskølsfører,Vestergade 19.

Køge Arkiverne

8/6 indførte B.N. i Nykøbing i Ods herred 25 tylter savedeller, solgt for 9 sletd. tylten.

9/6 udskibede en hollandsk skipper "for borgerne her i byen":

Claus Bagger(Torv.19)	6 læster	malt	
Claus Thor Schmede(Torv.9)	4 -	-	
Hans Christensen(Brogade 19)	2 1/2	-	
Hans Buck(Nørregade 2)	3 -	-	
Skipper Svend Olsen(Vesterg.34)	2 -	-	
Gert Skomager(Brogade 22)	2 -	-	(van Drey)
Daniel Skult	1 1/2	-	

Desuden købte skipperen og udskibede:

Skipper Svend Olsen(Vesterg.34)	7 læster	malt,	
Arent Kock(Nyportstræde)	2 -	-	
Gregers Hansen(Brogade 3 b)	4 -	-	
Jacob Cortsen(Vesterg. 13)	4 -	-	
Mette Lollik(Vesterg.3o-32)	1 1/2	-	
Hans Siersen(Brogade)	1 -	-	
Birgitte,Hans Rasmussen(Brogade 3 b)	1 -	-	a 7o rdl. pr. læst
Skipper Svend Olsen	3 skippd.	flæsk	
Arent Kock, Nyportstræde	1 -	-	a 13 sletdl.skippd.

Tilsammen 215o slette daler.

17/6 udskibede en hollandsk skipper fra Amsterdam følgende,købt her i byen:

Jens Jensen Tyskølfører,(Torvet21)	1o læster	malt,	
Morten Mønbo(Torvet	7 -	-	
Søren Kræmmer(Nørregade 4)	8 -	-	
Gregers Hansen(Brogade 3 a)	2 -	-	a 72 rdl. læsten
Nok af Skipper Rasmus	6 skippd.	flæsk a 17 sletdl.	

24/6 udskibede B.B. af Vlieland i Holland for:

Claus Thor Schmede(Torvet 9)	9 læster	malt,	
Hans Christensen(Brogade 19)	6 -	-	
Rasmus Pedersen(Vesterg. 23-25)	4 1/2	-	
Jens Jensen Tyskølfører(Torvet 21)	2 -	-	og 4 skippd.flæsk
Casper Hansen (Torvet 5)	2 -	-	

Købte foruden:

Niels Christensen Knivsmed(Nørregade 31),	2 læster	malt,	
Claus Bagger(Torvet 19)	1 -	-	
Søren Kræmmer(Nørregade 4)	4 -	-	
Oluf Jensen Skipper(Vestergade 19) 1)	1 1/2	-	a 73 rdl. læsten

N.B. Bemærk de forskellige priser på malt

1) Skipper Oluf boede Torvet 3.

Køge Arkiverne

Havneregnskabet 1619

I forbindelse med anlæggelsen af havnegård og hus samt arbejde med mange brokar kørte 133 bønder fra omegnen hver 2-3 læs kampesten til området.

Grovsmed Hans Rasmussen lavede en klo med 4 grene på, som skulle bruges til at rense åen med. Desuden en bådshage til stenprammen, samt en stor krog af 7 skålpd. jern til en blok til kranen "udi en jernring"

Regnskaberne mangler mellem
1619- 1636.

Havneregnskabet 1636-37

Givet Jacob Tømmermand selvanden for et plankeværk omkring Havnens have, på den vestre side mellem Gabriel Jacobsens og havnens have og på den østre side fra Hans Christensens hus og til porten.

Omegnens bønder kørte det år 672 læs kampesten til havnens brokar.
Jacob Tømmermand for det yderste nordre brokar at ophugge og det med sten at udfylde og forfærdige(med 4 mand). Penge 17o dl.

Betalt Bent Jacob Slopmand for det søndre yderste brokar at ophugge og med sten til behøring at forfærdige. 13o dl.

21/5 4 mand arbejdede i 5 dage med at optage sand med byens pram ude på revlen.

23/6 4 prammænd gravede sand og dynd udi åen og ved vragerstedet i 5 dage.

Udgifter på det pæleværk på Fenediget dette år 1636-37.

Jacob Tømmer for de gl.pæle at optage og ny igen at henstøde, så og alle hammere at lægge på jorden og med deller at udklæde. Item egepælene at grave i jorden til "balege"[1] skuder ved, med egne folk, 4o dl.

Betalt for 1 skålpd. sæbe til at smøre pælekranen med.

1636 bekostet på den bro-rendesten ved Broport, hvor brolægger lagde brosten 1o favne langt og 1o favne bredt. Dertil brosten, sand og ved siderne 2x16 alen træ og 1x12 alen træ.

1649 8/7 Betalt Jacob Tømmermand for han flyede og arbejdede på Fenediget formedelst sand gik ud i åen. Dertil 25 norske deller til at klæde mellem sand og åen.

1) "Balege", der menes nok bilægge, d.v.s. at skuder kan lægge til her langs Fennediget, f.eks. til vinterleje.

Køge Arkiverne

1654 27/8 Tømmermand og hans svende for at hugge pæleværk til østen for Broport og til gangtræer på bolværket på Fenediget imellem Broport og den store tvættebro (Havneregnskab)

1654 8/9 Bekostet på byens tvættebro på Fennediget: Til 17 karle for 13 pæle at bukke ned.Er medgået også 2 tylter og 8 bergensdeller til at klæde på broen. (Kæmnerregnskabet)

1664 16/8 Betalt tvende karle som havde optaget 6 pæle af vandet neden for Fennediget,der var løsreven af pæleværket.

Havneprammen og kranen,der sad på prammen

1619 tales om havnens stenpram. En stor krog af jern.7 skålpd.tilblokken på kranen.

1637 Et hampetov til kranen. Sæbe og olie til at smøre med.

1650 Betalt for et stk. 2o alen træ,som tovet går igennem og de store sten løftes med til bolværket.

1664 Stenreb i vindspil,der sidder i kranen på prammen.

1664 Givet rebslageren på Fennediget fordi han spidset det store stenreb,der sidder i kranen på prammen,og lagde en "sværing" om,eftersom det brast med de store kampesten.

1636 For bøsninger til hjulene på havnens stenvogn.

1658 Betalt for 2 ruller til at rulle prammen i land på.

1654 Købt af Jens Riber en ny egeknub til rendebuk at gøre, 1 dl.lmk.

1664 For 4 store jernskuffer til at optage tang og sand med,og købt lange stager til at sætte i de store jernskuffer.

Diverse oplysninger

1654 16/2 Bekom tvende karle for sand,dervar taget op uden for gabet og med bør kørt til søndre side bolværket, for at ikke isen igen skulle tage det.

1657 8/8 Tvemde karle for tang at flytte ved vragerbroen.

1658 13/12 Lod jeg efter borgmester Ditlev Bertrams befaling age 2 læs af havnens redskaber til kirken,som i kalkhuset blev indsat i forvaring. (Havnefogeden).

1657 21/12 Hans Drager gik til Totterupholm at hente Hans Tømmermand,som skulle gøre nogle ny vagthuse så og at arbejde på et nyt brystværk ude på brohovedet.

1657 17/12 Brugt til klædning på det yderste bolværk,som det ny bryst - værk skal opsættes.Nævnt forsk. tømmer.

1657 21/12 Opremses tømmer," der på det ny Batri,som på det yderste bolværk skal forfærdiges.

Køge Arkiverne

Diverse oplysninger (Havneregnskaberne)

2o/11 1658 Får grovsmeden for adskilligt jern,leveret til skansen på stranden.

1659 22/3 Efter borgmesterens befaling leveret 3 læs ved " til dem som holdt vagt i skansen ved stranden at de ikke skulle gøre skade på havnen. a 2o sk. hver læs.

23/7 1657 Betalt Anders Grovsmed for han flyed den store lænke,som sidder i vippen på dragerbroen,og gjorde i samme lænke en stor ny ring og 16 led i lænken.

4/9 1657 Hans Tømmermand for 1 tylt norske deller,forbrugt ved det pæleværk mellem vragerstedet og bommen,som grunden var udfalden.

4/9 1657 "Er fra Kgl.Majestæts flåde,som lå under den tyske side,et orlogsskib,nemlig"Delmenhorst",her på reden ankommen,som skulle indtage en del fersk vand,hvilket højligt behøvedes".
" Efter borgmester og råds befaling haver jeg ladet indskibe 17 pramme fersk vand,for hver pram 6 mark, penge 25 dl.2 mk."
"Endog haver jeg ladet flye fadene og tønderne,hvori samme vand kom,dertil blev forbrugt 15 lester fade og tøndebånd, for hver lest 3 mark. "
" 8 bødkere,som lagde bånd på samme fade og tønder, arbejdede hver i 2 dage, penge 6 daler,som 5.september er bleven betalt".

5/12 1652 kom rigens marsk,Anders Bille hid til byen og lå i losement hos Erich Helmers(Torvet 11). Bekom 3 vogne til Assendrupgård, og hver fik 4 ½ mark. Kæmnerregnskabet.

1665 2o/6 fremgår det af rådstueprtotokollen, at der skulle foretages syn på havnen:"På det nordre bolværk,hvor korset påstår og bolværket fra bomsted og langs igennem på begge sider.
På den søndre side aller yderst ved korset. Fra bommen og til det gamle vragersted. ".

Køge Arkiverne

Havnens (åens) brokar vedrørende

Regnskaber 1636-37

Tømmermand for det yderste og nordre brokar at ophugge og det med sten at fylde og forfærdige(4 mand med ham)17o dl.

Jacob Tømmermand for det søndre og yderste brokar at ophugge og forfærdige og sten til behøring. 13o dl.

Anvendte på det pæleværk fra vragerstedet og ned til bommen,så og på vragerstedet.Item på det pæleværk sønden åen og de nordre gamle bolværker.

1637 19/6 Jacob Tømmermand for den 8.hammer fra vragerstedet at pålægge på en dags tid selv tredie.

Jacob Tømmermand for 3o pæle han med sine egne folk nedstødte udi åen fra den 8.hammer fra vragerstedet og nedad til bomstedet...For hver pæl 2 mk.

Jacob Tømmermand for 1o hammere at lægge,som er fra den 8.hammer fra vragerstedet og nedad uden for bommen.Hver hammer 1 dl.

For 3o store søm til at klæde med gullands bord de 2 huller på bolværket på den nordre side yderst i åen for sandfloden, som er fra det yderste, det 8.og 9.brokar.

Leveret 2oo store søm til at klæde dellerne ved vragerstedet og ved hammerne.

Betalt Jacob Tømmermand for 3 hamre at lægge på pælene ved vragerstedet og for at optage de rådne deller på vragerstedet.Og ny deller og brokar igen at henklæde,stolper at tilhugge og indgrave og klæde med hamre. (meget smedearbejde hertil)

29/8 For en hammer at lægge tværs over pælene på det ny nordre brokar.

(1638-39 ulæseligt og hænger i laser)
på grund af svamp o.a.

1639-4o

For det 6.og 7.brokar på søndre side fra bomstedet,som lå omfalden i åen og var brøstfældigt, med sten at fylde og gangtræer.

Nye pæle at forfærdige og en ny rendebuk med jern at beslå. 5 pæle at støde i bomstedet på den søndre side og for en lang hammer at lægge på samme pæle.

For en ny bom at tilsære og beslå på begge ender og på alle sider med jerntakker. For den ny bom at bege, som Hans Bomslutter gjorde.

1640-41. De 4 yderste brokar på søndre side repareret. 52 pæle at nedstøde langs med bemeldte brokar og 4 lange hamre at lægge på enden af dem, så og en halv hammer"på enden ved til stranden".

32 pæle at støde ned ved den nordre side ved de 2 yderste brokar og 2 lange hamre på det yderste nordre kar. Item for det andet brokar nest op til ind til broen en lang hammer.

Køge Arkiverne

Havnens brokar (åens) 1639-4o: 7 brokar på nordre side at forhøje,nest det yderste og støtte med pæle omkring og ny gangtræer at pålægge.
1640-41 I lige måde for 6 pæle at nedstøde tværs over for vragerstedet på den søndre side, samt og at klæde uden for pælene med gull.bord.

6 af de gamle pæle,der var brudt løs fra det nordre bolværk og hang løse, brugt dertil.

På grund af høj vandstand gentagne gange

Det 5.6.7.og 8. brokar på den søndre side fra stranden af at forhøje med sten

Det 9.og lo.fra stranden at forhøje.

For det 11.12.13.og 14 brokar på søndre side fra stranden at forhøje.

Reparation af vragerstedet m.m.

1643 2/1 Betalt Laur. Ibsen på Fennediget for tømmer skåret til vrager - stedet,8x2o alen træ til rækker og 4x2o til refler at sætte uden på.

29/8 for 6 læs egestolper at age til vragestedet og 22 læs tømmer at age fra vragerstedet.Købt 7 lange egetræ og 4 løsholter til vragerstedet og be- 2 mand i 4 dage for at grave de store stolper ned ved vragerstedet så lang som vragerstedet rækker, og som blev flyet med nyt tømmer.

4 gange lo alen træ brugt til støtter under vippen,medens der blev gravet ud til åen. Brugt 19 egestolper, 7 lange egetræer til stivere, 4 løsholter og 25 stk. 2o alen træ.

8/lo til grovsmeden: For at slå det gamle jern oven på vippen på vragerstedet og 2 ringe til samme vippe.

1645-46 Betalt for en egestolpe brugt til vragerstedet til en stiver imod stolpen,som porten hænger i.

1646 4/8 Betalt tvende borgere for de agede en hob skarn fra vragerstedet med deres heste og vogn. Og for olie til at smøre låsen på vragerstedet.

1649-5o 2 karle som rensede åen ved vragerstedet.

1654 18/9 Bekom en brolægger for 35 favne stenbro,han haver lagt ved havnen mellem vragerstedet og bomstedet, eftersom den gamle var ganske brøstfældig.

27/12 købte af Johan Katterberg 1 x 2o alen træ at age fra stranden på Katterbergs plads og ind på vragerbroen.Brugt til en vippe, da den gamle var rådden.

Betalt for sæbe og hyssing at bruge på vragerbroen til den ny vippe.

27/3 165o.Betalt for 2 stakitter at hugge og sætte i det stakit omkring vragerstedet

1658 3o/4 Givet tømmermand og hans svend fordi de haver flyet på det pæleværk imellem vragerbroen og bommen,som var ganske brøstfældigt.

1659 11/8.Givet 3 karle,som førte havnens pram fra bommen og op til vragerstedet og den opøste,for at den ikke skulle synke.

1659 22/3 Gav Hans Tømmer og 2 svenske bådsmænd,som hjalp at føre prammen fra Ambrects bro og til vragerstedet,fordi den på grund af højvande var løsgangen.

Køge Arkiverne

Kæmnerregnskabet Fr. 3. på rotur i åen

1650 30/6 Efter borgmester Enevold Rasmussens seddel betalt Anders Læssøe ,for han roede Kgl.Majestæt ud at bese bolværket og blokhuset, så og til Henrich Aarentzen og en hollænder,som roede velb.slotsherre ud der sammesteds,tilsammen penge 3 mark. (Blokhuset var brændt på det tidspunkt, så det må være stedet,hvor det lå)

1652 18/3 bekom Anders Læssøe for han med sin båd førte slotsherren,velb. Axel Urup udi åen og Enevold Rasmussen,så vidt bolværket strækker sig.

1645 2/1 Soldatervagten på blokhuset neder på stranden haver forbrugt til kul for 10 skilling hver nat og dag, tilsammen 16 daler og 16 skilling.

Havneregnskabet 1644-45 Blokhuset og skanserne

I februar 1644 begyndte man at hugge træ til "Det lille Blokhus",som det kaldtes.Det skulle opføres ved det yderste brokar(gabet) på den nordre side åen.For ikke at huset"formedelst sandets skyld skulle flås i åen"blev 50 pæle stødt i og beklædt med deller. 16 læs elleris lagt under huset. 50 jernbolte sat i de pæle omkring blokhuset.

Tømmerarbejdet og materialer til blokhuset og 2 skanser er blandet sammen: Der tales om krudt-kammer og artillerimesterens sengekammer i blokhuset, samt brugt til det Patri-værk ved Lovporten(som de 2 feltstykkerskulle stå på)"Pæle til brystværk ved stranden at sætte stykkerne på" Det hedder også: Patriværk for Lovportstræde,der blev sat 2 stykker på.

Betalt tømmer for 7 dobbelte porte, og for stykkerne for skudhullerne på blokhuset,og for hængler at slå på nævnte porte. 3 lange deller til skudhullerne.

Tilsyneladende blev der også lavet en skanse ved bomstedet.1/1 1645 siges det: Tømmermand for 3 dages arbejde i de 3 patri i den skanse ved bomstedet som blev gjort nu i november(1644).

1645 12/5 Betalt for 40 læs tørv at skære på lyngen og dem i blokhuset at lægge. 8 dl. Samme dag betalt for en båd at bruges ved blokhuset til at erfare,hvad skib og skuder,som ankommer på reden, 13 dl. 1 pund lys til blokhuset. Tømmer for bænke udenfor blokhuset.

Køge Arkiverne

Havnens stenbro ved stranden

Anvendt på havnens stenbro ved stranddn: 1637 24/5 : Aget sand til hullerne på strandpladsen

1639-4o

Bekostet for 266 favne bro at lægge, efter at have fjernet 118 læs skarn og flyttet 36 læs sten,der lå i vejen og var for tunge at bære. Københavnske brolæggere.

For en ny skarnkiste at gøre ved stranden,som ligger igennem den ny stenbro, dertil brugt 2x2o alen og 2x12 alen træ. " Den skarnkiste,som går over havnens stenbro ud for kræmmer Jørgen Hauchsens pakhus".(1641-42)

1641-42

Betalt for 1/2 tylt grandeller at klæde på havnehusets gavl i den ende ud til Gabriel Jacobsens have.

21/2 1641 Betalt for 18 dages arbejde med ny stenbro ved stranden: 21 læs store sten til ryggen på stenbroen nede ved stranden uden for Sivert Bomslutters dør, 1o9 favne bro,34 favne uden for bomslutterens dør.

For at opgrave en gl.ligsten,som lå i jorden nede ved stranden ud for Herman Richters pakhus. 27/8.

29/8 Bekostet 157 favne stenbro,som er fra Sivert Bomslutters dør og til Gabriel Jacobsens plads.

1654 17/7 Efter borgmester og råds befaling opsat en tavle ved stranden, hvorpå Bartholomæus Kontrafejer med blæk haver skrevet havnens rettigheder de fremmede søfolk,som her ankommer, til efterretning.

Bomstedet

1619 Givet Jens Tømmermand for han lagde 18 alen træ på hin side bom - stedet,for der skulle ingen både drage ud med gods om nattetider ufortoldet. 3 karle hjalp at lægge samme træ og at bukke pæle for det.

1639-4o 5 pæle at støde i bomstedet på den søndre side og for en lang hammer at lægge på samme pæle.

For den ny bom at tilskære og beslå på begge ender og på alle siderne med jerntakker at beslå.

1640 Givet rebslageren for 2 lange bastreb til at "holle"(eller hale) bommen til med.

1643-44 Given for gullands bord og norske deller,som er klædt med,bag på de pæle,på den søndre side,fra bolværket og til bomstedet,og i åen ind til vragerstedet,på den søndre side,hvor fornøden gøres". (Citat,bemærk kommaerne).

Køge Arkiverne

Bomstedet vedrørende,m.m.

1643-44 11/7 3 grandeller brugt på den søndre side(åen),som de kaster ballast på,og som de renser af åen.

1644 1/2 3 karle for bommen at opise,som lænken var gået i stykker,og at lægge den i prammen.

28/9 Betalt for 2 x 2o alen træ til bommen oven på vippen

- 98 pæle at støde på søndre side fra stenkisten til bomstedet

1645-46 Grovsmeden for jern til den lænke, som bommen skal holdes op i.

1649 2/12 Betalt tømmermanden for han med sit folk flyede færdigt udi bomstedet(på grund af højvande). I jan.165o hedderdet:"Betalt 3 karle for 3 brokister,som af drivis var flyt af det høje vand op i borgm.Hans Christensens have,og som de tog tilbage over isen."

1656 6/2 fremgår det, at bommen var drevet bort på grund af strøm og is.

Man købte en skibsmast i København til bom,og en skibsbygger tilpassede den ny bom. Grovsmeden lavede 26 led i jernlænken og 2 store ringe samt 2 nye ankre,"som kom på enden af de ny bom". Et jern blev slået"fast på pæle på den søndre side i bomstedet,som bommen er gjort fast udi" og der - til 2 nye store marner. 1659 22/3:Lod gøre 6 led til den lille lænke i bommen.

1664-65 Rebslageren for 16 favne bastreb at sætte i bomlænken til at i og oplukke bommen med.

1665 Tales om 2 gl.pæle som tilhører havnebommen med sit jernbeslag, deri 2 store jenrlænker, 1 langt bastreb i den ene lænke, 1 stor taskelås med nøgle at sætte for bommen.

1667 Købt af Christen Stockholm Tryggevælde mølle en eg til en hård pæl på søndre side,var 15 alen lang. Samme tid købt af Tryggevælde til en anden pæ at nedbukke ved hård-pælen ved bomstedet. 2 karle fra Tryggevælde kørte træerne til bomstedet med en vogn med 4 heste for.

Gabet og korset

1619 siges, at tang have forflyttet åen.

1636 blev den gamle bom hentet uden for korset,hvor den var sunket i sandet. Købt af grovsmeden et jern"de søger bunden med i stranden".

1646 3/2 Givet 16 mand for de isede uden for korset på det dybet skulle ?

- 26/2..Bekom for de huggede isen i åen,så den kunne flyde bort med tang og andet skarn.

1658 tales om en sandbanke uden for gabet

1640 9/3 Jacob Bulhugger selvtredie for isen at hugge løs ved korset, eftersom det med drivis var forstoppet.

1665 22/3 6 skibskarle fordi de løsbrød den store drivis,der havde sat sig fast ude i gabet og gjorde skade på bolværkerne,eftersom det på grund af strømmen ikke kunne få det rette løb. (udløb).

Køge Arkiverne

1644-45 Blokhuset og dets brand

Betalt Thomas Iversen for at drive blokhuset på den vestre side,ude og inde,for artilleri-kammeret og konstablens sengekammer, 2 mark.

Betalt for tømmer til det patri-værk ved bomstedet.

For 2o pæle sat på nordre side bolværket og beklædt med deller,for ikke tang skal flyde i åen ved skansen.

Bekostet på bolværket,hvor blokhuset tilforn stod,men som brændte.Til tømmer og arbejdsløn for samme bolværk.

Bespist konstablen,som skulle være på blokhuset,fra 16.maj - 24.juni med med mad og øl, er 4o dage, penge 12 dl. (Må være i arresten 1645).

Betalt Hans Vognmand,der agede konstablen til København " i Kongens Jern", 6 mark, og til Anders Bysvend,som ledsagede dem, 6 mark.

Betalt Peiter Maler(brandmester) og de 3o mand forordnet i brandlauget, "fordi de næst Guds hjælp slukkede og dæmpede den ild i blokhuset, hver 6 mark og dem tilsammen for 2 tdr. øl , penge 53 daler.

1668 Nyt havnehus og dets beliggenhed

24/8 Diverse udgifter vedrørende et nyt havnehus "efter det gamle,som blev afbrudt i krigens tid". (Indrettet med bolig,køkken,stegers, og bageovn, o.s.v.

Havnegården eller Havnens have,som den senere kaldtes, grænsede op til Gabriel Jacobsens have neden for volden og hen til Bygårdsstrædes udløb i strandpladsen ifølge følgende skøde: (Tingb.1643 8/5)

Konsumtionsforpagter Gabriel Jacobsen,der selv ejede og beboede gården gården Torvet 9,og hvis formand tidligere havde erhvervet den del af Tudsegreven,som lå ud for grunden,købte 1643 følgende grund af sin nabo i Torvet nr. 7: " Et lille stykke jordmon på volden af den plads,som Tudsegraven udi fordum tid var,beliggende nord for Gabriel Jacobsens egen have, og strækkende sig ud til Havnens hus ." (1682 nr. 293)(Rådstue: nr. 2o5) (Pakke i

" I bredden fra Gabriel Jacobsens nordligste hjørnestolpe og mod nord 12 ½ sjællandske alen og 2 tom.,og i bredden i den østre ende 6 sjæll.alen. Og i længden af vester og udi øster 44 sjællandske alen".

Rådhusets grund strakte sig også ned til strandpladsen og altså hen til Gabriel Jacobsens jordsmon,ligesom man må formode, at bomslutterens hus også lå her udfor ifølge brolæggerens regnskab.

Køge Arkiverne

Stenkisten og Vragerbroen

Når der i regnskaberne forkommer navne som vragerbroen og stenkisten, er der sikkert en naturlig forklaring.De skibe som omtales benyttede ofte sand eller sten som ballast,som enten blev losset eller lastet fra havneløbets søndre side,fremgår det.Stenene vel nok for sig.

Vragerbroen må være de 35 favne stenbro,der omtales mellem bommen og vragerstedet,for der var bestemt ingen træbro,som kunne overleve en vinter herude på disse kanter.Gang på gang rev bommen sig løs og måtte hentes forskellige steder.

En stormflod fjernede i 1649 næsten samtlige 14 brokister(1632 nævnt som 2o alen lange)[1] og beskadigede et tilsvarende antal på den nordre side regnet fra blokhuset,som var det yderste brokar.(Tingb.1649 5/11)Mærkeligt nok omtales blokhuset igen,skønt det ikke ses at være genopført efter branden.

Fændediget

Som det fremgår af regnskaberne, ses der aldrig at være lagt brokister langs Fennediget,som det kaldtes,derimod pæleværk beklædte med gullands bord for at holde på sandet.

Fennediget har sikkert også haft en lidt anden udstrækning og retning end det nuværende efter forskellige skøder at dømme,hvor haven bag ved bygningerne siges "at ligge vesten næst op til byens vold".Skødeprt.1589 2o/1o, 1591 22/11,15/12.), og kun disse 3 grunde.

Brokisterne ved vragerstedet

Brokisterne ved havneløbets søndre side var ellers af nyere dato,idet man først 1631 fik tilladelse dertil af Vallø gods,som ejede grunden.[2] I 1634 købte rådm.Hans Christensen Hoble(Brogade 1) et stykke jord,som mod vest lå op til Gregers Hansens,Peder Jørgensens og Mads Ravns købte dele af Tudsegraven"og mod øst strakte sig ud i åen".[3] (Brogade 3,5,7,)

Samme år ønskede han at udvide stykket ved at købe en del af byens grund, som lå ud for før nævnte stykke" og vesten og sønden for vragerstedet",men fik afslag, fordi det blev benyttet"af de søfarende folk".[4]

En anden væsentlig grund til at lokalisere vragerstedet er, at byrådet 1644 besluttede hurtigt at bygge 2 skanser.Den ene skulle ligge ved bommen og den anden for enden af Lovportstræde(Jernbanegade),og der skulle gå en løbegrav mellem dem.(Rådstueprt.29/1o 1644).

1) Rådstueprt.1631 6/7 og 1632 13/1.
2)
3) 4) Tingb. 1634 2/6,9/6,11/8.

Køge Arkiverne

Skansen ved bommen nævnes i havneregnskabet 1657 8/8,hvor det siges, at der skal opsættes et brystværk ved det yderste bolværk. Denne skanse har Erik Dalberg gengivet på sit stik fra 1659.Sammenligner man kystlinien på nævnte stik og linien på Jens Sørensens kort fra 1692 nord for havne - løbet,finder man let havnebommen, som er gengivet her.

Byen havde siden svenskekrigen været i stærk tilbagegang,og der havde dår - ligt været råd til at vedligeholde det bestående havneløb. En egentlig uvidelse heraf fandt først sted 1797 og var færdig 1799. Landsarkivet har en skitse over,hvorledes man havde tænkt sig havnens to brohoveder derefter skulle se ud.

Havnens pakhuse Et skøde, dat. 18/6 1649 omtaler følgende pakhuse,som efter beskrivelsen må have ligget havnepaldsen mellem Byesgård og Lovport-stræde: Jacob Adolfen Richters pakhus, som lå østen næst op til Jørgen Hauchsens børns pakhus og vesten næst op til sal.Jacob Sørensens bolig-pakhus.

Beliggenheden syntes at passe på følgende strandvænge,som 1748 blev solgt ved auktion: Det siges at ligge østen for byen,hvori også ligger byens almindelige stræde eller agevej mellem byens grøft eller vandløbsrende på den vestre side og bemeldte vænge på den østre. Strædet siges i skødet at være 213 alen langt og i bredden i nordre ende 19 alen,i midten 14 alen og i søndre ende 19 alen.Strædet var byens ejendom og kunne lejes for 2 rdl. årligt. Vænget som solgtes var " midt igennem fra byens stræde og til grøf-ten ved stranden 306 alen langt fra nord til syd og 169 alen bredt og belig-gende mellem Byesgård(Bygårdsstræde og Møllegade(Jernbanegade)."
(Skødeprt. 1748,225) "Systuen eller Sygestuen" ?

Da de fattiges,kikens og skolens ejendomme skulle synes efter krigen omtales "Erik Christensens øde have ved systuen ved stranden og Karen Hansdatters have"et lille jordsmon ved systuen ved stranden" (Tingb.1662 18/8)

I havneregnskabet 1664 16/2 betaler havnefogeden 4 karle for at ise prammen fra bommen og oppe på land vedvragerstedet i systuen , for at prammen ikke skulle blive beskadiget.

E.S. sal.Erik Christensen ejede tidl. Brogade 5-7, og Karen Hansdatters navn er knyttet til gården Brogade 1.

Køge Arkiverne

Skødeprotokollen 1668 30/11 omtaler følgende enghave ved stranden, strækkende sig fra Byesgård(Bygårdstræde) ned til Lovporten.På den nordre side langs ad præstens have ud til stranden og op ad tl by - ens havn og grund.På den søndre side ind til Jørgen Tolders have.

Pakhuse ved stranden

Ifølge tingbogen 20/6 1636 hedder det bl.a.:
Anne, sal. Christen Pedersens skøder til Sivert Albertsen hendes byggeplads liggende ved stranden mellem Morten Michelsens pakhus og ejendom på vestre side og Hans Lauritzens boder på østre side, strækkende sig i længden fra gaden og udi nord til Cort Richters enghave.Bekræftet ved alle fire tingstokke.
Ommeldte Morten Michelsen skøder til Sivert Albertsen 6 væggerum hus liggende ved stranden næst op til Cort Richters pakhus og Erich Helmers på vestre side og Erich Helmers 5 væggerum hus i forlængelse op til på østre side, strækkende sig fra gaden ud til Cort Richters enghave.
Cort Richter(Torvet 2),Morten Michelsen(Torvet 21) og Erich Helmers, Torvet 11) var blandt byens største købmænd, og i forbindelse med deres pakhuse ved stranden var der som regel en bolig.(Tingbogen 1636-37)

Køge Arkiverne

Indført Fra Philip Jacoby 1657 - til 7.august 1658 Udført.

Mariager 1657.	16 læster jysk kalk	Til kongens fornødenhed 433 sider røget flæsk 328 - - - 47o tdr. havre 6oo - byg
Halden Norge:	18 læster norsk kalk	ballast
Læssø (båd)	med røget hornfisk(solgt det meste)	
København	8 skok.jydepotter 1657. 3 tdr. røget sild	ballast
Vejle	14 skok. jydepotter 1657.	Æbler og pærer
Læssø	14ooo laged.flynder Rokker(solgt en del)	
Marstrand	14 tdr. tørre "Sundemager ?) 1657. 12oo klipfisk 5 fjerd. makrel	malt, rug, ærter
1657 2o/6	En galiot fra Amsterdam i ballast	Til armeen i Norge 8oo tdr. malt 1½ skippd. røget flæsk
Rybeck teglværk 1657.	78ooo tagsten til Lyder Sivert(Nørregade 4)	ballast
Langeland	" Steensgård" loooo mursten 1657.	3 læster malt
1/7 1657	Malmø 8 skippd.hamp 7 - hør 1½ - hør.	
Bergen 6/7 1657.	48 tdr. saltet torsk 42 - sild 96 - sej 1½ skippd. tørfisk	496 tdr. malt 98 - rug for ialt 1o64 daler.
Helsingør 8/7	Krøyert 1657. 84 saltede torsk 3o tdr. sej 24 - sild	"Sejlede bort i ballast
Halden	18 læster norsk kalk 1657.	44 tdr. malt 8 - rug.
"Rockersvig" 9/7	med kbhvnsk.skipper 1657. 9oo klipfisk "løb bort med resten"og 2o rokker 2 læster spansk salt	33 tdr. malt 1½ skippd. hamp
"Warnemynde"	36 tdr. rostockerøl 1657.	løb bort i ballast.
Rostock 14/12	48 tdr. rostockerøl 4 skippd. "hammel" ? 1657.	
1658 5/5	Lybæk skipper i ballast	122 tdr. malt.

Køge Arkiverne

1658 Indførte varer Udført

27/5 Fra Vliland på reden
til rådmCasper Eggers (Brogade 19)

16 sække holl.hammel
6 fjerd.sæbe
1 oksehoved "Semente ?"
Og skipperen for sig selv: 5 små sække humle
2 ankre fransk brændevin.

12/6 Sønderborg 1658.

51 tdr. gl.holl.sild
8o tylter deller
1o ankre fransk brændevin
3 tdr. tælle
1 - smør.

gav 13.3.1o.

Udført
632 tdr. malt
1o ankre brændevin
kunne ej forhandles

Køge skipper fra Kiel 1658.

2 skippd. hammel
8 kister vinduesglas.

København skipper til Hans Pedersen Klein i København:

22/6 1658.

1oo læs brændeved.

Arendal i Norge i ballast

gav 4.2.7.

168 tdr. malt
56 - ærter
1o skippd.flæsk.

Fra Norge 25/6 1658.

6oo fydeller
5oo vragdeller
9 tylter tømmer,16.12.1o.7 alen.

Udførte
388 tdr. malt
25 - byg
26 - rug.
4 skip.flæsk.

Scheen i Norge i ballast 1658.

Udførte: 174 tdr. malt
12o - rug
7 skippd. flæsk.

"Krilden" ? 6ooo laged. flynder,solgte 4ooo, løb bort med resten.

Læssø 18/7 en båd med røget hornfisk,solgte for 1o dl.løb bort med resten.

Hørsholm fra Valdby 1658. 16ooo flynder,solgte 8ooo a 15 mk.pr.1ooo,gav 15 sk.

København båd med 8 skok.jydepotter,3 tdr. røget sild, løb bort i ballast

København skipper indførte for fru Ide Lunge

2o/7 1658. 3o tdr. malt,5o tdr. havre,2o sider flæsk,6 tdr.mel, 2 tdr. gryn, 1 td. ærter.
adelsgods (gav intet)

Udførte til kgl.Majestæt
328 sider røget flæsk.

Køge Arkiverne

1658 Wan der Scellingen

Udførte varer

8/5 Et parti kramvarer til rådm.Casper Eggers Brogade 19.

For Eggers
9 læster malt og byg
4 læster rug
48 tdr.ærter

(gav intet)

Landskrona skipper(i ballast) til Helsingør at losse:
376 tdr.malt
23 - ærter

(gav 6.1.4)

København skipper
14/5 1658 til Helsingør 48 tdr. ærter

Ny Castel i England (skib) 1658.
15/5 losset på reden
40 læster 14 tdr. stenkul
a læsten 15 dl. gav 8.3.9. 228 tdr. malt
10 - ærter.

Rostock skipper 1658.
16/5 32 tdr. øl
8 sække humle
til København: 160 tdr. rug
gav. 11 mk.4.

Marstrand 16/5 ballast til jernværket i Norge at losse
i Langesund 250 tdr.malt

København skipper 1658.
8 skippd. hammel
10 - stangjern
4 - groft hør
32 tdr. gl.hvede
gav 9 mk.13 sk.

Udførte
94 tdr.rug
24 - byg
6 skippd. flæsk

København skipper 1658.
21/5 5 skippd. bergefisk
9 tdr. gråsej
og for fru Karen Bille 4 tdr. smør.

København krøyert 1658.
på reden med sand som ballast
gav 12 dl.8 sk.
Til København med
774 tdr. malt
2 - ærter.

København skude på reden 1658.
i ballast
For velb.Christen Skeel til provianthuset
18 læster 10 tdr. malt.

Bergen skipper fra København: 1658.
24 tdr. torsk
36 - gråsej
2 - laks
3 - tran
udførte 752 tdr. malt
162 - rug
8 - ærter.

Køge Arkiverne

1658 Malmø båd med 12ooo laged.flynder
19/7 (solgtellooo,løb bort med resten)

2o/7 København , båd med 5 skok.jydepotter
3 tdr. røget sild. - løb bort i ballast

24/7 Skauven(Skauden)Norge

6ooo tørre flynder
4oo rokker
2oo tunger udførte 8 tdr. malt
1ooo tørre kuller. 1 - tjære.

Mariager skude med 2o læster jysk kalk. - "løb bort i ballast"

Warnemunde 3o tdr. øl.
3 skippd. hammel ? "bort i ballast "

Halland 16 læster norsk kalk
forskelligt tømmer udførte: 8 tdr. malt
2 - rug
3 - ærter.

Marstrand 6o tdr. jyske vårsild
26/7 1658 1 læst tjære,"forhandler han selv" "Sand i ballast"

København sk færge

4/8 1658 6 tdr. Aalborg vårsild
6 - røget sild
1 skippd.islandsk fisk til borger i Køge.

Forhandler selv: 3 tdr. saltet sild
3 - røget sild.
3 halve skippd. tørfisk. ballast.

København sk færge

5/8 2 skippd. islandsk fisk
1658 5 tdr. røget sild.
3 - saltet sild
2 - torsk selv forhandlet.

Nok indført til købmand Svend Poulsen
Vestergade 16 8o slibestene.

Landskrona 7/8 Skib med 13ooo tagsten sand til ballast.

Stockholm(med skipper fra Bergen)
5 tylter fyrdeller Udførte 2oo tdr.malt
Landet besættes 8.august 1658(slut havneregnskaber) 43o - rug
15 - ærter
5 - byggryn
gav 1o.2.½ . 3 skok.lerkar

Bemærk 1659 31/3 kom lybsk skipper Johan Køhler med:
12 skippd.hammel,48 tdr.luneborg salt,4 tdr. grøn sæbe,86o pd.tobak
1 fad med 3oo pd. svesker, 18 tdr. kringler og tvebakker,nok adskilligt
småvarer og speceri for 9o dl. Udførte 36 læster byg. gav.28 dl.3.14.

Sidste indførsel

Køge Arkiverne

Fra Philip Jacoby 1657 - 7.august 1658

Køges egne skippere hjembragte		Udførte
Fra Landskrona	6o tdr. birkebark 6 - beg 5 møllesten	1o tdr. rug 8 - malt.
Fra Runneby(Rønneby)	27 tdr. tjære 5 saltet huder 3 lisp.stål 1o stk bogbinder spåner 5ooo enebærstager 2 tdr. oksekød	Malt,ærter,røget flæsk boghvedegryn.

1657 5/9 Fru Karen Grubbes flyttegods fragtet til København
5 kister med sengeklæder og husgeråd.

1657 12/9 sejlede igen en skude med flyttegods til København.Karen Grubbes
(Hun boede på Valbygård(Juellinge) og døde 1658)

Fra Runneby	1 td. tjære 1 - ål 6ooo enebærstager.	
Fra København	6 tdr. med glas(til Johan Katterberg,Torvet 3) 1 - stenkul - - 5 - glas(til Hans Sørensen 3 - stenkrukker -	udførte 6 læster egetømmer

1o/1657

Flyttegods frå København til Anders Pedersen,Køge.

Fra København:	Velb. Frantz Brokkenhus indførte til Køge	
6/7	7 læster jyske sild (Adelsgods,gav intet)	udførte til kongens fornødenhed 47o tdr. havre.
Fra København	2 skippd. islandsk fisk	udførte til kongens fornødenhed 59o tdr. havre
Fra København 8/7-57	12 tdr. gråsej ("gav intet")	udførte til kongens fornødenhed: 433 sider røget flæsk
Fra København	Lægter,svenske deller 9 tdr. salt, 1 læst sild.	
Fra København med Hans Lydersens skude:		
25/12-57	3 tdr. pasteglas 3 - luneburg salt 3 - fransk salt.	

1658 11/5 Udførte Jacob Pomeyer(Torvet 2)
til Helsingør 3 ½ læst malt
1 - byg
2 skippd. flæsk.

1658 12/5 Udførte Jacob Pomeyer
Kirsten,Jens Poulsen
Køgeborgere Gregers Gregersen til
Bergen
6 ½ læst malt,2 læst byg,4 l.rug
og for københavnsk borger 216 tdr. malt.

Køge Arkiverne

Med Køges egne skippere til

Udførte varer

Helsingør 504 tdr. malt
25 - ærter
til købm.i Helsingør. Gav.8.1.8

1658 13/5 til Helsingør: 128 skppd.11 lispd. saltet flæsk

1658 16/5 til Helsingør: 336 tdr. malt
gav.13.o.3.

1658 8/6 skipper Børge Andersen for sig selv ("Gav intet") til København: 4 læster malt
2 - rug
12 tdr.ærter
12 - mel
2 skippd. flæsk
2 fjerd.svine-ister
1 stk groft dynevår
20 alen lærred
1 stk. vadmel.

1658 18/6 Fra Gunderslevholm til Christiania:
200 tdr. malt, 30 tdr. gl.mel og 4 skippd. flæsk.

1658 25/7 Indførte varer
Fra Norge: 300 deller,300 lægter
tilhørte køgeborger
gav intet.

Udført til Rønneby at losse
25/7 3 læster 1 td. malt
6 tdr. Trondhjem sild
6 . torsk

1658 25/7 kom fra Rønneby
27 tdr. tjære
5 saltet huder
5000 enebærstager

Udførte 5 læster malt
3 tdr.boghvedegryn
3 skippd.røget flæsk
2 skok.jydepotter.

1658 26/7 indførte Kirsten,JensPoulsen(Vestergade 1-3-5.)
fra København: 3 oksehoveder franskvin og noget brændevin
1 skippd. stangjern. (Gav intet)
Med samme skude var fra Danzig: 5 skippd. stangjern(gav 2 mk.5 sk.

Hver gang der kom Hvede til Køge var det fra følgende steder:
Maribo 70 tdr.Nakskov 218 tdr.(løb bort med 28 tdr.),Maribo,68 tdr.,
Nysted, 10 tdr. Fæø, 12 tdr., Lolland, 34 tdr., Fæø, 44 tdr.,Nysted,66 tdr.
Rudkøbing, 185 tdr. ("34 tdr. ej solgt",hedder det.Medførte tillige
1 skippd. flæsk og 80 pd. bøsse krudt(blev solgt)

(Hveden kom fra sydhavsøerne) 1657-58

Køge Arkiverne

SKITSE AF RÅDHUSET I KØGE c. 1650.

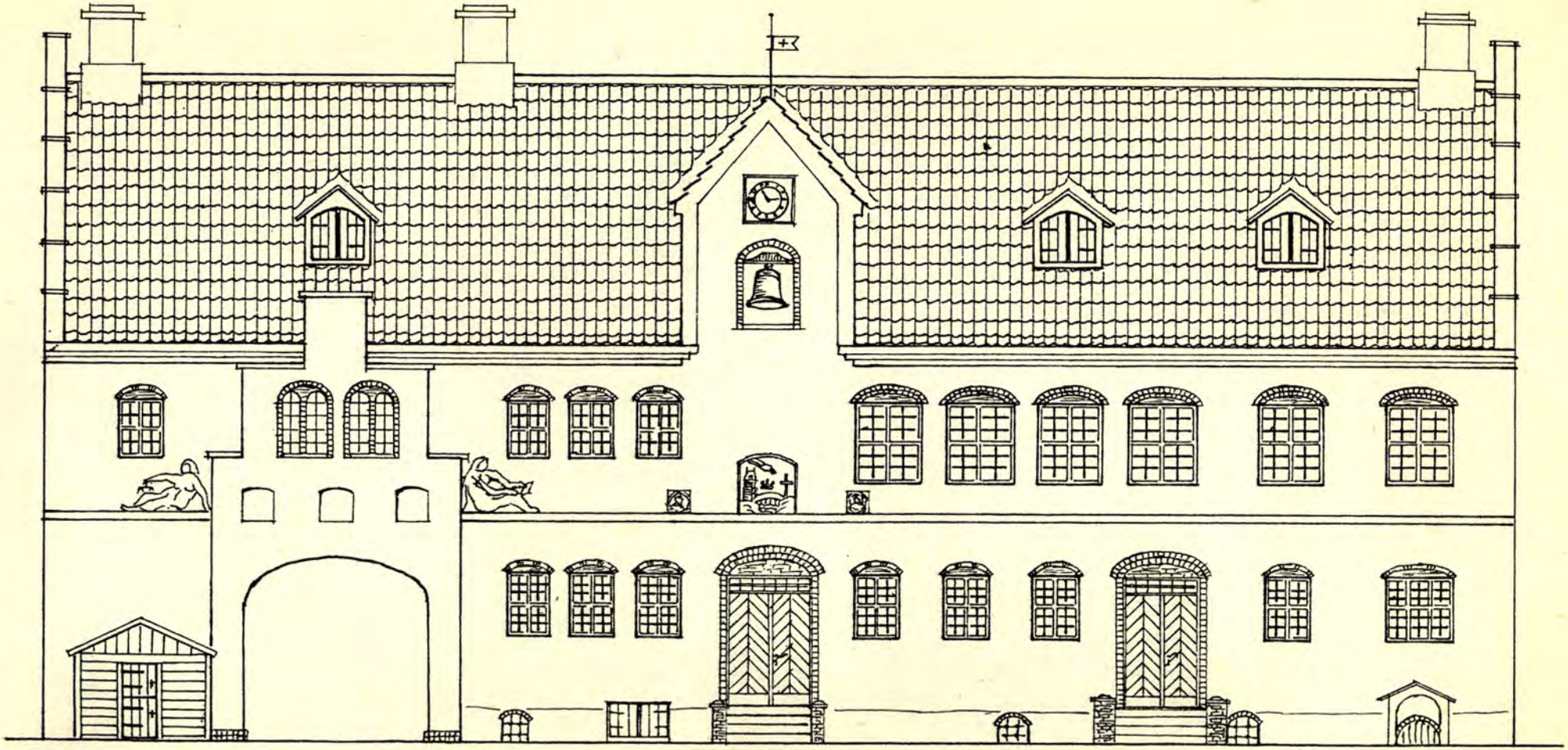

1:125.

0 1 2 3 4 5 10 15 20 25 Alen.

marts 1980
Sonberg.

Køge Arkiverne

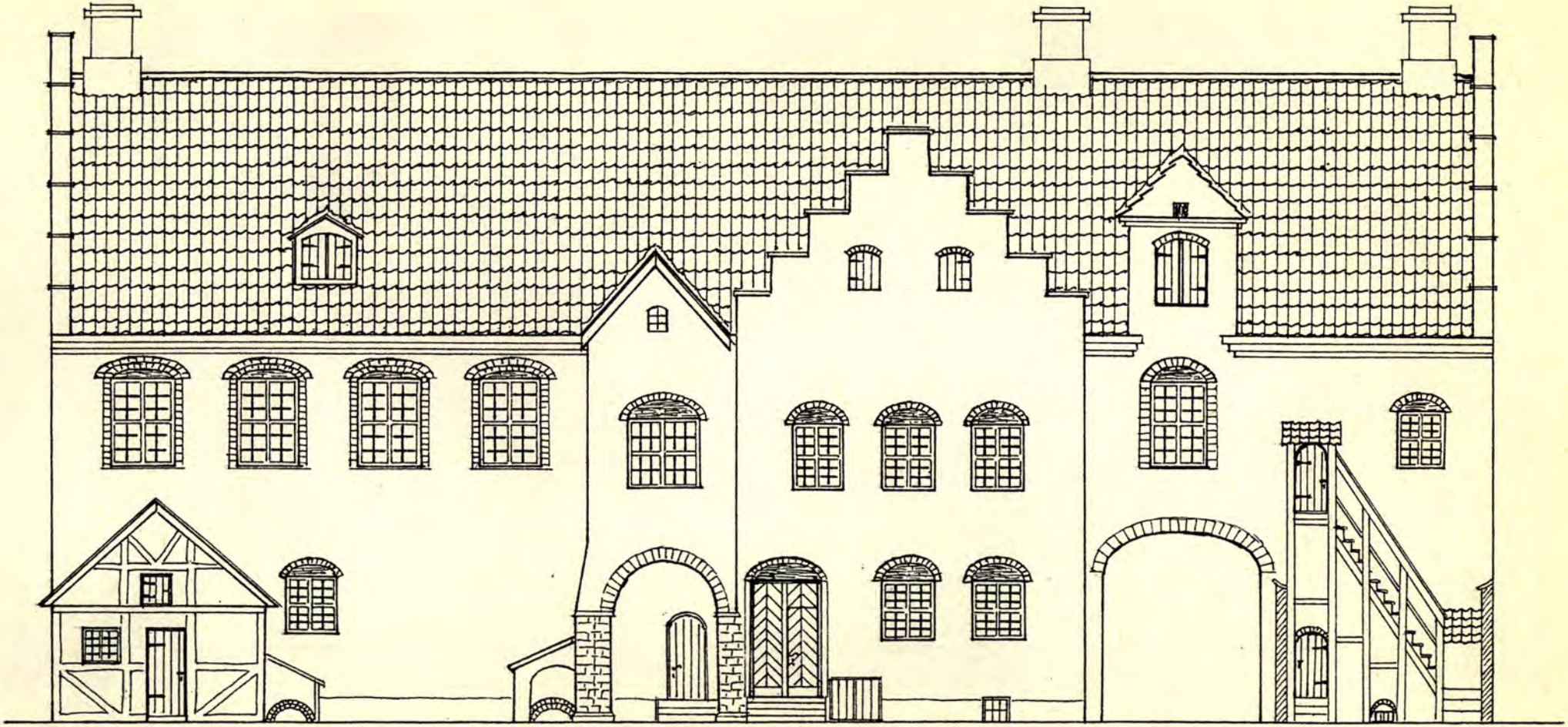

1:125.

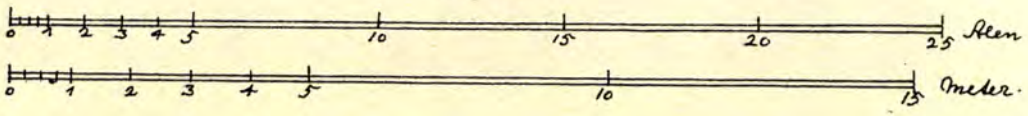

Marts 1980
Sonberg.

Køge Arkiverne

Værtshusliv i Køge for 300 år siden

Rådhuskælderen var byens førende

De i Tyskland så kendte ældgamle rådhuskældre,som så mange af os har fundet vej til gennem de gyldne rejseår for ligesom at ryste nutiden af os og dvæle en stund i fortiden,fandtes også i flere danske købstæder - om end i mindre format.
Køge ses allerede 1443,hvor Christoffer af Bayern fornyede byens privilegier, at have en rådhuskælder eller stadskælder,som den også kaldtes.Og da man byggede det nuværende rådhus 1552, fortsatte man traditioen og indrettede sig på ny i kælderen,hvis nedgang lå lige under det store vindue ved den nuværende sydgavl og var overdækket med et skur.

Rådhuskælderen var over en lang periode byens førende beværtning og det eneste sted,hvor man ikke gik forgæves efter en pot rhinskvin og franskvin eller den fyldigere spanskvin samt rostockerøl. Der var et stort salg ud af huset i de gode tider før den svenske besættelse,hvor et herskab ved uventet besøg kunne tillade sig at sende pigen hen efter forstærkning.

Det var især håndværkere og handlende,som oftest havde deres gang i kælderen. Bønderne og byens tjenestekarle holdt sig væk. Et par lange borde, der var naglet i stengulvet,og tilsvarende bænke, var alt man kunne byde gæsterne,som drak af trækrus og underholdt sig med ternings- eller kortspil,alt imens man tog en smøg på kridtpiben.

Når byens store købmænd en sjælden gang fandt vej derned,kom tinkrusene frem. Tvister,som retten ovenover ikke kunne løse mellem dem, blev forligt over bordet til tonerne fra en fiol spiller,der havde fundet ud af, at der var en skilling at tjene ved at spille for gæsterne. Byens snedkere var ferme til at bygge violiner og andre strengeinstrumenter, så det var ikke en stradivarius.

Der var også andre kælderbeværtninger i byen,og de blev alle drevet af en kældersvend. Berusede gæster,som han ikke kunne tale til fornuft,blev hjulpet op på gaden, eller - som man læser, tog et trækrus og slog dem i hovedet med, hvis de indlod sig i slagsmål.

Det kunne også ske, at kniven kom frem,hvilket fremgår af en sag fra 1649,hvor Lyder Siverts kældersvend(Museumsgården) blev stukket i ryggen af en beruset gæst,som han bad om at forlade kælderen. Og det var endda en kollega,der var kældersvend i Mads Ravns tidligere gård i Brogade.

Kniven blev vist frem i retten af bartskæreren,som især lagde vægt på, at den var krum i æggen,fordi den havde ramt rygbenet.Knivstikkeren slap med en bøde og måtte betale honoraret til bartskæreren. Det var straks værre, når et slagsmål havde døden til følge som i rådhuskælderen nogle år senere.

Køge Arkiverne

Drabet i rådhuskælderen

Et drab efter et skænderi kunne ikke sætte sindene i kog blandt datidens køgensere.Tiden var hård,og kården sad løs i skeden.Vidnerne til drabet i rådhuskælderen var mere optaget af,at det var sket samme løverdag,som sal.fru Anne Lunge til Gjorslev blev nedsat i kirkegulvet,og hvor der samme dag var herrebryllup på rådhuset.

Sagen mod Jens Skytte skiller sig ud fra lignende drabssager,fordi den i første omgang blev fortiet,men genoptaget i 1653 efter otte måneders forløb ved en fornyet vidneafhøring.Tilsyneladende havde skyttens husbond, velb. Sivert Urne haft en finger med i spillet.

Besøget i kælderstuen nævnte løverdag bar også præg af de højtidelighe - der,som fandt sted,idet en del hofkarle var søgt derned.Efterhånden tyndede det ud blandt gæsterne. Ved 8.tiden om aftenen var der kun skytten Jens Ibsen og hofkarlen Hans Wildsoe,der sad sammen ved et bord, medens to smådrenge "legte(spillede) med deres Fioler for dem".

Stemningen ved bordet faldt pludselig,da kælderdrengen "Lille Hans" afkrævede skytten 12 skilling for en pot vin.Jens protesterede højlydt og slog drengen på munden.Han skyldte intet, sagde han

Søren Kældersvend var syg,og Hans Wildsoe tog derfor drengen i forsvar, hvilket medførte, at Jens trak sin kårde og opfordrede Hans til"at møde ham for Døren".Denne lod sig dog ikke provokere,og efter megen diskussion betalte Skytten modvilligt de 12 skilling.

Lidt efter kom Carsten,der tjente i Cort Richters kælder over for rådhuset, for at skrive op,hvad hans dreng havde borget for i dagens løb."Jeg er lidt utilpas", sagde han, "giv mig en Pot Gammeløl".

Han havde sat sig ved skyttens bord og henvendt til denne fortsatte han: "Giver du mig en Pibe Tobak ?"

"Dersom du sad hos ærlig Folk,kunne du få en Pibe Tobak",svarede skytten.

"Jeg er lige så god som dig", råbte Carsten,og nu var det skyttens tur til at blive inviteret "op for Døren".

Køge Arkiverne

Carsten løb op ad trappen og snuppede i farten kældersvendens degen "der stak i Loftet ved Døren". Jens Skytte efterkom opfordringen,men da Carsten fortrød og fortsatte hjem i sin egen kælder,kom skytten tilbage i stuen, hvor han gik rundt og stak i stenene med sin kårde.

I samme øjeblik kom Kirsten Espens, som skulle købe en pot vin til sit syge barn.Ifølge hendes forklaring prøvede Hans Wildsoe nu at berolige Skytten." Giv Eder tilfreds", sagde han. Jens svarede ved at hugge ham over ryggen med kården. De stod nu ved pillen. "Hug mig ikke",råbte Hans, men pludselig gjorde Jens et spring og stak Hans i brystet,hvorefter han løb ad bagdøren op i gården og fortsatte gennem vejerhuset ud til Torvet.

Bartskæreren Johan De Voss(Torvet 7),der havde behandlet Hans Wildsoe, vidnede,at denne kom løbende, skrigende og råbende ind til ham og bad om at blive forbundet. Da de lukkede klæderne op på ham, så de,at han var stukket tværs igennem.

"Kan jeg leve", hviskede Hans ?

"Nej, du skal begive dig fra denne Verden",svarede Voss."Jeg kan ikke hjælpe dig".

"Gud være mig arme Synder nådig",sukkede Hans og besvimede. En vogn bragte ham til sit logement,hvor han døde samme nat.

Ved sagen genoptagelse havde man sikret sig skytten og anbragt ham i arresten.Han erkendte sin skyld, men undskyldte sig med, at han i sin drukkenskab ikke vidste hvad han foretog sig. Inden dommens afsigelse lykkedes det ham imidlertid at flygte.Man ledte forgæves efter ham, endog i Skaane. De 16 nævninges dom lød derfor som sædvanlig, når en dødsdom ikke kunne fuldbyrdes" at Jens Skytte skulle miste sin Fred",hvilket faktisk betød at han var fredløs,og at enhver havde lov til at dræbe ham.

Efter flugten var der behov for en syndebuk.Anders Bysvend,der havde ansvaret for skyttens forplejning,blev indsat i arresten, sigtes for ikke at have låst fangedøren ordentlig efter sig. Bysvenden havde for nogle år siden været lige så uheldig med en anden fange,men denne gang slap

Køge Arkiverne

han ikke.Det gjaldt nemlig at sikre sig hans person, så længe eftersøg - ningen stod på. Man ledte overalt, endog i Skaane. Efter to måneders forløb havde man stadig ikke fundet skytten,og bysvenden sad stadig i arresten. Dertil kom, at han også selv havde prøvet på at flygte ved at brække døren i stykker. Men her var gode råd dyre.Man sømmede simpelthen en jernplade på døren,således at det var umuligt at trænge igennem den.
Efter 8o dages forløb overførtes bysvenden til Bremerholm.Helt uskyldig må han ikke have været.

Der havde gentagne gange været vrøvl med byens tjenere,som havde opsynet med fangerne.Få år tidligere var det lykkedes en vognmand,der havde myrdet en rejsende i Tryggevælde mose og stjålet hans værdifulde gods, at hænge sig i arresten med en sæk,som en tjener havde kastet ind til ham med halm i,for at han selv kunne rede under sig.
En morder var næsten sikker på at blive anbragt i den såkaldte Troldkone - kælder,hvis nedgang var så smal, at man måtte gå sidelæns.Men det var sikkert ikke her, at Anders Bysvend tilbragte 8o dage.?
Måske var det i Borgerkælderen,som lå lige oven over og brugtes til mindre forseelser så som overtrædelse af byens reglement ? Men alligevel. Man kunne ikke undvære Borgerkælderen i så lang tid,og den underste arrest ud mod Torvet blev brugt til rådstuens brændsel.Derefter var der kun det lille hvælvede rum over Borgerkælderen tilbage,hvor det kunne tænkes,at bysvenden havde siddet,og som i modsætning til de øvrige kolde, fugtige rum kunne opvarmes ved en lille kamin.

At sidde 8o dage uden en dom var et særsyn,men langtfra rekord.Denne havde Karin Ankersdatter,der var gift med sognepræsten Oluf Bendsen, og som efter at denne havde tiltrådt et nyt embede i Skaane blev grebet tre gange i hor i familiens gård(Nørregade 24).Sidste gang blev hun fundet i sengen med en rytter og var næsten afklædt,da man indsatte hende i arresten,så byen måtte bekoste de mest nødvendige klæder.
Hun fødte sit barn i arresten.Det blev overladt til en amme,men døde kort tid efter. Trods sit usædvanlige dårlige levned gennem et par år slap hun

Køge Arkiverne

i 1646 med at blive udvist af landet efter at have tilbragt 455 dage i arresten.

Dørene til arresterne var oprindelig dobbelt tykke plankedøre.Troldkone - kælderens var endda beslået med 6 tommer tykke nagler,så det ville være omsonst at brække en sådan dør i stykker.Man må derfor formode, at præstekonen og Anders Bysvend har siddet i det lille hvælvede rum bag rådstuen. Det omtales årtier senere som byens arkiv og er i dag ved restaureringen af det gamle rådhus bragt tilbage til sin oprindelige skikkelse.

Børge Green

Køge Arkiverne

Forskellige udgifter på grund af Jens Skyttes flugt

12.oktober 1652 bad byfoged Peder Sohnesen Simen Murermester og Christen Murermester om at syne det hul i hvælvingen mellem begge fangeskillerum, Jens Skytte tilsyneladende var flygtet gennem,for at se om han kunne und - komme gennem det hul,og om han desuden kunne ud "oven muren og ned ad det sengeklæde,der hang over muren om fangegården."

Byens tre stadstjenere var også tilsagt og blandt disse var Anders Hansen Bysvend, som forklarede, at skytten var stille og så elendig ud.Han troede derfor ikke, at denne skulle lægges i jernblokken og iføres håndklør.Det var Anders der havde nøglen til arrestdøren,men de havde alle tre set til fangen,og denne havde bl.a. fået bragt et brev ned, vistnok fra Bækkeskov.

26,oktbr. kom murermestrenes forklaring om hullet på hvælvingen,hvorom det fremgik, at det i længen var ca. en halv alen og en finger - og i bredden et kvarter,to en halv fing.ringere.Men efter deres mening kunne ingen voksen karl komme igennem hullet, tilmed havde nogle karle og byens tjenere prøvet,men ingen kunne komme igennem, end ikke en dreng på 14 år kunne.

To kleinsmede synede ved samme lejlighed låsene og bekræftede, at disse var tre store taske låse,men ingen af dem var hverken brudt eller slået op,ligesom de heller ikke kunne dirkes op. (Rådstueprt. 26/1o og 3o/11-52)

Bysvenden rakte hånden ud og lukkede fangedøren op

Ifølge byfogedens regnskaber havde det kostet 38 dl. at have bysvenden siddende i arresten,og da han ikke havde nogle værdier,man kunne overtage, blev der gjort udlæg i hans hus. (Køge byfogedregn. R.A.reg. 1o8 b)

Hullet,der var fremkommet i hvælvingen, blev straks muret til,og dertil medgik 1o mursten a 1 sk.stk. samt til forbrug af lys, 1 sk.

Regnskaberne omtaler også de udgifter,der medgik, efter at Anders Bysvend havde forsøgt at flygte. Det hedder her:" For en ny dobbeltlås at hænge for fangedøren,desligeste for en jernplade,der blev slået på fangedøren, hvor Anders Bysvend rakte hånden ud og lukkede døren op,derfor til samme har jeg betalt 7 mark.".

Køge Arkiverne

En stærk overtro og gudsfrygt prægede hverdagslivet i 1600-tallets Køge

Forestillinger om overnaturlige kræfters indvirken og følelsen af menneskets afmagt over for livets og dødens tilskikkelse samt mangel på kendskab til årsagssammenhæng og naturlove skabte i gamle dage en overtro,der i høj grad greb ind i mennesksts daglige tilværelse.

Køges borgere gik heller ikke ram forbi.Tænk blot på de sjælelige lidelser, familien i Hans Bartskærs gård måtte gennemgå i årene 1608-15,det såkaldte Køge Huskors,hver gang Lucifer hjemsøgte gården.

Svage enfoldige sjæle kunne fristes til at gå i pagt med djævelen som den vanføre pige,der havde en tyrkertro på, at hun kunne få sin førlighed igen, hvis hun tissede i kirkens døbefont.15 kvinder fra Køge og omegn led døden på bålet i disse år,deriblandt den vanføre pige. Men hermed var det også slut med disse uhyggelige bålfærd for Køges vedkommende.

Man fandt en stor lerpotte fuld af trolddomstøj

Gennem årene fremover var der tilløb til enkelte trolddomssager.Selv i Hans Bartskærs gård,hvor hans enke,efter at have giftet sig igen, døde 1642 under omstændigheder,man satte i forbindelse med en stor lerpotte fuld af trolddomstøj,der var gravet ned i hendes have.

Da man en morgen fandt en dreng liggende dræbt på lyngen uden for byen, fortalte en kvinde, at hun samme nat gentagne gange havde hørt nogle mærkelige lyde ude fra lyngen.Den samme tendens til det uforståelige gjorde sig gældende,da man søgte årsagen til Frants Skomagers enkes død,hvor en mand vidnede med oprakte fingre,at han samme nat havde set en hovkarl liggende på en dyne foran hendes seng med en sølvstob fyldt med brændevin i hånden.

Magiske figurer og sentenser på væggene

Overtroen levede altså i bedste velgående og dermed troen på djævelens eksistens. Overalt blev man mindet om ham. I kirkerne stod hans malet på væggen som en advarsel mod livets laster,og i Hans Bartskærs gård søgte man at holde ham fra dørene ved at male magiske figurer og sentenser på væggene. I andre gårde kunne de mærke,når han pustede kold luft i nakken på dem gennem nøglehullet.

Køge Arkiverne

Præsten var en selvskreven gæst

Men hvor var kirken placeret i sådanne situationer ? Talrige sager i de gamle protokoller omtaler køgensernes stærke gudstro.Præsten var en selvskreven gæst hos enhver,hvis timeglas var ved at rinde ud.Kapellanen tog sig af de aller fattigste i boderne mod en årlig fast sum.Han talte heller ikke for tomme stole i Sct. Nicolai.Herom vidner de mange navne og bomærker på stolestaderne.Byens fattige lejede en stol,men var altid langt bagud med betalingen.Bønderne fra Gl.Køgegård disponerede over tårnrummet,hvor de var anbragt på skamler.

Blodskam var djævelens værk

Sagen mod kobbersmeden Adam Tabbert fra Vestergade,der i 1682 tilstod at have stået i forhold til sin voksne datter,siden hun var 8 år,endog efter hendes giftermål, er helt enestående af sin art i byens nyere historie og må i borgerskabets bevidsthed have været djævelens værk. De blev begge halshugget på Torvet,efter at dommen var oplæst i sin fulde ordlyd for den forsamlede menneskemængde.

Nogle måneder senere lærte kobbersmedens enke,Cathrine Kruse, grovsmeden Svend Thomsen at kende. De blev trolovet,men det kneb med sammenholdet i familien.Hun havde store børn,og til sidst gik det helt i stykker.
Helligtrefoldigheds søndag mellem højmesse og aftensang sad to af latinskolens disciple,Jens og Jacob,i en af kirkens stole og øvede sig i de lektier,de skulle gøre rede for næste dag. Pludselig kom grovsmeden løbende ind i kirken, stødte kordøren op og fortsatte op til alteret,hvor han fumlede lidt med alterklædet.Men da han fik øje på disciplene, forsvandt han lige så hurtigt ud af kirken.

Fandt tre snogeskind under alterdugen

De to unge var selvfølgelig nysgerrige efter at se,hvad smeden skulle op til alteret efter. Jacob tilbød at undersøge sagen,og da han løftede alterdugen, fandt han tre snogeskind,der var pakket ind i papir.Han tog pakken med sig for at aflevere den til rådmanden Hans Platz,der var kirkeværge.
Jens mente imidlertid, at han kunne presse smeden på en eller anden måde,og han skrev til ham,at enhver kunne se, at snogene skulle bruges til trolddom eller andet gøgleri.Gik han til provsten med dem, ville det skabe stor tumult, men hvis smeden "ville gøre ham tilfreds",kunne han sige til Jacob, at de var kastet på ilden.

Køge Arkiverne

Jacob kunne ikke holde tæt,og kort tid efter sad smeden,der var dybt ulykkelig over det skete, i Borgerkælderen. Sagen havde været forelagt rigsmarskal von Kørbitz, så der gik et par uger inden den kom for i rådstueretten.

Ifølge grovsmedens forklaring lod han sig spå ved pinsetid af tre tater-kvinder, der gik rundt i byen.Herved kom det frem, at han havde et dårligt for - hold til sin kæreste og børnene i hjemmet. Spådommen og dens følger

Men det var der råd for,forklarede den ældste af kvinderne.Hun ville skaffe ham tre snoge,med hvilke han kunne vinde sin kærestes venskab,og hun ville endda forlade sine børn og til dels miste kærligheden til dem.

Men før alt dette kunne ske, skulle snogene ligge under kirkens alterklæde, medens en messe blev holdt - og helst en hel uge. Siden skulle han så tage dem igen og lægge dem under sin fæstekvindes hovedgærde,hvorefter hun igen ville få lyster og kærlighed til ham igen.

Smeden forklarede videre, at han havde givet 8 skilling for snogene,men siden havde han ikke haft en rolig dag.Han havde intet kunnet spise i al den tid, han var i kælderen,og forleden nat viste et ondt spøgelse sig for ham og gjorde ham så forknust og svag, at han ikke kunne gå op for retten. Først nu, hvor han havde bekendt sin synd, følte han sig lettet.

Hermed var det sidste ord sagt i denne sag fra myndighedernes side. Der foreligger ingen dom. Følelsen af skyld og det lange ophold i kælderen syntes at have været straf nok for den angrende"sønderknuste"smed.

Knap 14 dage efter løsladelsen blev grovsmeden viet ved fromessen i Sct. Nicolai kirke til kobbersmedens enke. Måtte til sidst gå fra gården

Familien i kobbersmedens gård spandt imidlertid ikke guld i de forløbne år efter giftermål. Smeden Svend Thomsen levede kun få år. I 1687 blev enken,Cathrine,sal.Svend Thomsens stævnet af Poul Nielsen Trane,som kobbersmeden havde købt gården af(en del af Vestergade 2o) ifølge en obligation dat. 15/5 1674 på 22o slette daler. Cathrine klagede i retten sin nød og armod. Den smule gods hun ejede var gået til smedens begravelse og befandt sig nu i Stevns herred, efter at det var taget til begravelsen. Hun sagde, at Trane måtte tage,hvad hun havde og nøjes med dette,samt herefter gården til ejendom beholde. Efter gode menneskers forbøn gik Trane med dette

Køge Arkiverne

Var pestårene i Danmark Guds straf eller et af djævelens onde påfund

De store farsoter som Den sorte død og lignende pestilenser,der med årtier mellemrum hærgede i Europa og spredtes ad handelsvejene, ramte i første om gang købstæderne langs Sundet og Østersøen såsom Helsingør og Køge.Men helt konkrete oplysninger om ofrenes antal foreligger først omkring 1618.

Både Fr.2. og Chr.4. syntes at have foretrukket Antvorskov som opholdssted når der var pest i landet.Man ser de i 1564,hvor Fr.2. fra Haderslev spurgte om der var sygdom på egnen omkring Antvorskov.I modsat fald ville han ikke begive sig derhen,"da han kom fra en fremmed Luft", Folkene på slottet fik forbud mod at tage til Slagelse og skulle forblive inden for slottets område

Chr.4.tog ophold på Antvorskov

Fr. 2. døde som bekendt på Antvorskov 1588, få år efter at han havde foretaget en større ombygning af slottet. I 1592,hvor en ny epidemi bredte sig i landet, besluttede Chr.4. at henlægge sin residens til Antvorskov,indtil sygdommen havde raset ud. Det hedder her:"Da kongen formedelst den sygdom, der hærger her på adskillige steder ved hans huse og slotte og daglig tager til,vil han med det allerførste rejse til Antvorskov og holde hoflejr der i nogen tid". Lensmanden fik besked på at gøre kamre og gemakker i stand både til kongen selv og til de unge herrer og frøkener."

Det var i juni måned,men sidst i august begyndte nogle hofsinder og tjener at føle sig dårlige.Kongen henvendte sig derfor til Casper Markdanner på Koldinghus for at forhøre om forholdene der. Resultatet blev, at kongen sendte bud efter sin livlæge, dr. Peder Sørensen,og bad ham komme til Antvorskov,for han var ikke helt sikker på,om det var den giftige pestilens, folkene var smittet af.Sidst i september meddelte kongen, at så snart den smittefarlige sygdom var ophørt omkring Frederiksborg slot,ville han begive sig did med sin hoflejr. Opholdet på Antvorskov havde varet godt fire måneder.

Det var en almindelig opfattelse blandt befolkningen, at den omkring sig gribende pest var Guds straf for menneskenes synder - eller også et af djævelens onde påfund.Man måtte henfly til Guds nåde og barmhjertighed

Køge Arkiverne

eller også signe eller mane sygdommen bort,beretter Erik Arup. Man brændte de dødes klæder og stænkede med lavendel og malurt.Men der var kun eet middel som hjalp: isolation.

Ved Skern begravede man et barn levende

1594 kom en ny bekendtgørelse,hvoraf det forlød, at 24.25.og 26.marts for fremtiden skulle være almindelige bededage,fordi Gud nu i nogle år havde hjemsøgt kongens riger og lande med pestilens og andre heftige sygdomme.

Henpå sommeren i 1601 var København på ny hærget af en farlig pest. Kongen var på Kronborg.Den bredte sig og syntes at have fortrukket til Jylland, hvor den huserede i flere år, bl.a. i Vejle. 1604 kom det kongen for øre, at på egnen ved Skern havde man begravet et pestramt barn levende,og han bad lensmanden om at straffe de skyldige strengt.

Der gik nu nogle år, hvor man næsten var fri for pest i landet indtil september 1618,hvor Helsingør ramtes af en voldsom byldepest,der var kommet med et skib fra Bergen. Ingen måtte forlade skibet, hed det,og de pestramte huse skulle lukkes. Få måneder efter havde pesten nået hovedstaden,og den årlige herredag,som skulle være holdt på Københavns slot, blev henlagt til Antvorskov slot.

Mange døde på gaden i Køge

Køge var som søkøbstad lige så udsat for smitte eller for selv at være smittebærer. Galioter kom fra Trondhjem og Bergen med trævarer og fisk og hjembragte korn og malt.En sådan kornlast var en lækkerbisken for rotter,og skibenes fortøjninger blev derfor med tiden forsynet med kraver,for at pestbefængte rotter ikke skulle viderebringe smitten.

I Køge var man endnu ikke begyndt at føre kirkebøger,så man kender ikke ofrenes antal for den nye pest,som i 1619 bredte sig i byen.Derimod noterede de fattiges forstander følgende i sit regnskab: HAVER JEG PÅ GRUND AF DEN STORE PESTILENS LADET SNEDKEREN FORFÆRDIGE 47 KISTER,STORE,SMÅ OG MIDDELMÅDIGE,EFTERSOM SYGDOMMEN TOG OVERHÅND".Forstanderen beskæftigede sig kun med de aller fattigste.Til gengæld er det en barsk historie om ulykkelige mennesker,især børn og unge,flest udenbys og sågar Jens med træbenet, der alle var døde på gaden,fordi ingen hverken turde eller måtte lukke sin dør op for dem.

Køge Arkiverne

Under epidemier som denne var det frivillige,der for en ringe betaling på tog sig at bringe de døde til kirkegården i Vestergade.Mandefaldet var stort blandt disse pestdragere,som de kaldtes,også blandt kvinderne,der påtog sig at lægge de døde i kisterne.Døde en pestdrager,var der straks en ny,som meldte sig blot for at tjene en lille ekstraskilling,fremgår det af regnskaberne.

Pesten i Danzig og Rostock bredte sig til København i 1624

Trediveårskrigen,som var under udvikling,bar for en stor del skylden for, at sygdomme spredtes til landene omkring Østersøen. I 1624 udbrød der pest i Rostock. Fra København blev det meddelt til Køge,at ingen måtte komme i land,såfremt der kom skuder fra denne hansestad.Mads Ravn,der var tolder på det tidspunkt,skulle blot notere sig skudens navn og forhøre,hvad den havde inde. I løbet af få uger havde smitten nået Danzig.Og nu hed det,at intet skib derfra måtte lande i danske havne,før sygdommen var ovre.

10.maj 1625 passerede Chr.4. Køge på vej til Tyskland for personligt at lede armeen. 20.juli var kongen et par dage i Vordingborg,hvorfra han i et missive til borgerskabet i København,og hvor pesten nu greb mere og mere om sig,advarede folk om at tage til markeder i Køge eller andre steder.

Inden fredsslutningen i 1629 havde okkupationshæren næsten ruineret hele Jylland i bund og grund.Sygdomme fulgte i krigens spor.Der udbrød pest i Flensborg,og i september,hvor kongen opholdt sig på Antvorskov,kom meldingen om blodsot i Viborg.

Hygiejnen i Køge var under al kritik

Myten om de såkaldte gode gamle dage stemmer ikke helt rigtigt med de faktiske forhold. I en by som Køge var hygiejnen under al kritik.Overalt i gårdene flød det med køkkenaffald,fordi man ingen offentlig losseplads havde. Selv foran kirkegårdsmuren i Nyportstræde snødfølk sig til at henlægge deres affald. Spildevandet fra gårdene stod som slam i de åbne rendestene.

Rotteplagen var et stort problem.Ganske vist lagde man gift ud for dem,hvilket fremgår af sagen mod Mads Ravn,som for at aflede mistanken efter giftmordet på datteren i 1634 bad sin karl om at lægge gift ud for gårdens rotter og selv fulgte med for at vise,hvor den skulle lægges.

Køge Arkiverne

Døden var også i perioder uden pest en hyppig gæst i mange hjem på grund af de ofte forekommende epidemier med børnekopper.Mange unge kvinder døde i barselseng. Sagen mod Mads Ravn viser også,at man havde et helt andet forhold til døden,thi familiens omgangskreds syntes det var helt i sin orden, at han bad kontrafejeren Cort Richter om at male datteren, efter at hun var lagt i kisten.. Og kvinderne,der overværede det,syntes alle, at hun var smukkere som lig, end da hun færdedes blandt dem.

Brevene fra Antvorskov

Henpå efteråret 1636 ramtes hovedstaden af en alvorlig byldepest.Chr. 4.forlagde sidst i november sin residens til Antvorskov,hvor han blev i halvanden måned.En af hans døtre følte sig utilpas.

Der foreligger talrige breve fra ham under dette ophold. Riget skulle styres, og man må sige til hans ros,at han fulgte med i alle enkeltheder,lige fra rigets financer til de små daglige ting,han manglede på slottet.Pesten taler han ikke så meget om.Det glædede ham, at børnene i Børnehuset stadig var fri for sygdommen,og at det ikke gik som i 1626,hvor han måtte sende dem til Roskilde.

Da han i december hører,at der var fundet en død mand på gaden i København og desuden en anden uden for en af portene, får stodderkongen en røffel,thi de døde skulle straks køres væk på en dertil indrettet kærre. Bøndernes smør på egnen stolede han ikke på,men beder om at få sendt en fjerding frisk smør fra Frederiksborg,desuden et stykke spansk sæbe,men ikke et,der stank utåleligt.

Han kunne godt bruge en sæk boghvede,skriver han,og det ville være rart med nogle multebær.Apotekeren får besked på at lave et pulver til ham,og han forklarer selv,hvilke planter og rødder,det skal indeholde. Et par vanter måtte han have.Det var vinter,og de skulle være forede både indeni og udenpå.

Brevene er fyldt med beskrivelser om,hvor man skal søge de ting,han beder om at få sendt, bl.a.ønskede han en bog,indbundet i blåt fløjl,som lå i et skab i det kammer på Rosenborg,hvor han kom mest,omhandlende rigets indkomst og udgift.Fogeden vidste hvor nøglen var. Af to par silkestrømper,der var sendt,returnerede han det ene par,fordi de var umage.Han sendte også en tal-

Køge Arkiverne

lerken tilbage og bad guldsmeden om at gøre den i guld,vistnok til en gave. Under opholdet fik han besøg af Ellen Marsvin.Man kan forstå, at samtalen mellem dem mest drejede sig om Den kasserede frøken,Dorthea Elisabeth,som kongen ikke ville anerkende som sit eget barn.Det harmede ham, at fru Ellen fortalte, at barnet,der blev opdraget på Ellensborg,lignede kongen meget -og altså ikke Rhingreven,som han tillagde faderværdigheden.

Chr.4. nåede også i samme periode at anbefale Jacob Hansen til byfoged i Køge, hvis der ikke var andet i rentekammeret,man kunne bruge ham til,hed det. Desuden gav han besked på at opføre et hus til sit eget brug ved Sct. Helenes kilde i Tisvilde.Troen på kildevandet delte han med bønderne,men tanken om huset opstod altså i en tid med pest.Der er bevaret en skitse af det.

Hele familier blev ofre for pesten i Køge

Pesten i 1637 og 38 gjorde også et dybt indhug blandt Køges befolkning. Hele familier blev udslettet,og man fandt igen døde børn på gaden,der var kommet ind fra landsbyerne. Blandt de godt 500 ofre var næsten halvdelen børn og unge.Det er igen de fattiges forstander,som giver et billede af situationen i byen:"I DAG HAVER JEG ANTAGET TVENDE KVINDER FRA BODERNE,SOM SKAL TAGE VARE PÅ DE SYGE I PESTHUSET, OG LOVET HVER AF DEM 1 MARK HVER 8.DAG". Utroligt nok overlevede begge kvinderne trods 11 ugers ophold i Pesthuset. Fra kirkens side opgav man at indføre dødsfaldene på sædvanlig måde,men sikrede sig blot navnene.

Under normale forhold var det byens to stodderkonger fra Steens boder,som skulle tage sig af de fattige efter deres død og sørge for, at deres ringe indbo blev solgt underhånden,såfremt der ikke var dækning for omkostningerne ved et skifte. Kongerne var let kendelige i deres røde kjortler,så folk vidste,hvem de havde for sig, især når de kom med deres bøsser af Valbirk, en særlig knudret birk,for at samle penge ind til de fattige,hvilket også hørte med til jobbet.

Ved begravelser fra Sct. Nicolai kirke brugte man normalt et hvidt hørgarnslagen,som blev lagt over kisten. I pesttider blev dette erstattet med et sort hvorpå man lagde et lærredskors. Disse lagener blev også lånt ud mod betaling, bl.a. til kirkerne i omegnen eller til private. I 1645 lånte "kvinden i Skovmøllehuset kirkens det bedste klæde til hendes salige husbonds lig".

Køge Arkiverne

Kirken i Køge var viet til Skt.Nicolaus,de søfarendes helgen

For Køgenserne spillede kirken en betydelig rolle gennem 1600-tallet,både som Guds hus og rent bygningsmæssigt på grund af den højde tårnet gennem årene havde fået,ragende højt op over alt og alle. Herfra kunne man varsko borgervæbningen,når fyrstelige rejsende nærmede sig og skulle modtages med honnør ved byporten. I ufredstider,hvor byen truedes af invasion fra søsiden,var der vagt i tårnet både nat og dag.Den herhjemme enestående,murede karnap Lygten, som brændte ved nattetider, for at fiskere og søfarende ikke skulle komme ud af kurs,var selvfølgelig slukket under sådanne omstændigheder.

Efter dronning Sophies død ringede man i 34 dage

Der skulle fire mand til at ringe med den store klokke,og som altid,når flere var sammen om et stykke arbejde,vankede der øl ved juletid på byens regning. Det hedder herom: Til ringeren efter byens skik mellem de udi tårnet,som ringer klokkerne: ½ td. øl og 4 potter brændevin.

Efter dronning Sophies død i 1631 betalte kirken 9 mand,som ringede med klokkerne i 34 dage,forhåbentligt ikke både dag og nat.Kvarterklokken,som man ringede med på torvedage for at markere, at markedet var frit, kaldtes også 5.klokken.Fra kirkens side viste man også afdøde adelige den ære at ringe med alle klokkerne,medens kisten blev ført igennem byen." Alle klokkerne" havde kun de færreste borgere råd til at bestille hos kirkens værge ved en begravelse.Fattige måtte nøjes med spirklokken,der sad på kirkeskibets tag.

Man må sige til borgerskabets ros, at præsten prædikede ikke for tomme stole. Enhver havde sin faste plads.De fleste havde endog tinglæst skøde på den og havde afmærket den med deres navn eller bomærke.Drengene fra latinskolen sad på bænke oppe i koret,og her fandtes også skolemesterens stol.Kirken disponerede selv over et lille antal faste stader.Dertil kom henved loo bænke og skamler,som blev hentet frem fra kalkhuset og udlejet fra henholdsvis 8 sk.til 2 mark årligt.En borger betalte kun halv pris for sin plads,fordi han ikke kunne se præsten derfra.Bønderne fra Gl.Køge disponerede over 4 pladser i tårnet ud for kalkhusdøren.Og der er måske en forklaring på,hvorfor de netop skulle sidde der,når man læser,at stodderfogeden fik udleveret et par lædersko, fordi det passede sig ikke, at han betrådte Guds hus med træsko.

Køge Arkiverne

Men kirken havde også en anden mission.For nok var man kommet for at høre dagens tekst,men kirken var også stedet,hvor man mødtes i en avisløs tid for at høre nyt både inden -og udenbys efter kirkegangen.Siden 1624 havde kvinderne siddet nord for midtergangen og mændene på sydsiden efter kongens forordning. Sidegangen langs nordsiden var i 1650-erne afsat til 26 kvinder,der år efter år sad på den samme bænk,hvis helbredet tillod det.Og de havde sikkert meget at fortælle hinanden. Det gjaldt også byens råd,der sad side om side i deres afgrænsede pulpitur,og hvor byens sager blev drøftet efter kirkegangen viser tingbøgerne. Også laugsbrødre fandt sammen,når det gjaldt lejede pladser.

Stjålne ting blev efterlyst fra prædikestolen

Prædikestolen blev også benyttet til at efterlyse stjålne ting,eller hvis der var øvet hærværk på borgernes haver nord for byen.Gang på gang var de fattiges blok i kirken opbrudt og sønderslået " af nogle slemme tyvagtige mennesker" hed det. Præsten tordnede fra prædikestolen og opfordrede synderen til at melde sig.En dag fandt man en økse ved den sønderbrudte blok.Den blev vist frem af byfogeden,som spurgte,om nogle ville vedkende sig den.Det var også ham i 1652, hvor byens økonomiske nedtur egentlig var begyndt,der stævnede 77 borgere, som var i restance med lejen for deres pladser i kirken.

Men kirken hyggede også om sine kirkegængere.Der var visse traditioner,man holdt i hævd, f.eks. var det en selvfølge, at kirkegården pinseaften fik en ekstra rengøring for at være klar til morgenens gudstjeneste,hvor kirken var pyntet med friske bøge-og birkegrene.Man brugte ligesom i hjemmene at strø sand på gulvet,og der medgik som regel 4 læs,som blev hentet ude ved Prambroen.Alle lys i kronerne var tændte,og der var strøet blomster på gulvet.

Hellig Trefoldighedssøndag kom der friske grene op igen,og der blev atter strøet blomster.I en periode var det en kone,som havde arbejdet med blomsterne. Senere var det kirkens fire ringere,som både måtte plukke og strø blomsterne.Man brugte 2 læs bøgemaj og 1 læs birkemaj ved hver pyntning.Rådmændenes stole blev særligt majet til.Fremskaffelsen var en forretning, bønderne i Gl.Køge havde sat sig på. Man kunne også købe friske bøgegrene på Torvet. Også uden for helligdagene kunne man se gårdens tjenestepige komme strøurter på sit herskabs gravsteder i kirken.

Køge Arkiverne

Stadskælderen leverede rhinskvinen ved altergangen.Brødet var i den ældste tid indført fra Lybæk.Efter besættelsen var det bageren på hjørnet af Torvet og Brogade,som også i årtier havde leverancen af rugbrødet til de indkvarterede soldater.

Julen var den store højtid

Julen var den store højtid,og da var lysene tændte i alle juledagene.Med årene havde byens fattige læredrenge også fået deres blok i kirken.Den blev tømt juleaften og dens indhold fordelt mellem drengene. Oldermanden for brandlauget fejrede også juleaften med sine 3o medlemmer,hvor de under mere private former tømte 2 tdr. øl på byens regning. På rådhuset samledes byens råd og hyggede sig med rhinskvin fra stadskælderen efter gammel skik.

En begravelse skulle normalt finde sted senest 6 dage efter dødsfaldet.Hos velsituerede borgere havde man en bestemt stue,ofte kaldt begravelsestuen, hvor kisten stod i nogle dage,hvis man ikke ligefrem straks lod den indsætte i kirken og betalte for at lade brænde vokslys til ære for den afdøde. Det kostede betydeligt mere at få tændt de store stager på alteret,hvilket lensmanden Frederik Reedtz lod bekoste ved sin datters og hendes brudgoms vielse i maj 1642. Efter højtideligheden var der fest på rådhuset.

Christen Skeel til Vallø bestilte lurblæsning til sin hustrus begravelse

Gennem årene fandt der flere adelige begravelser sted i kirken,deriblandt Gabriel Laxmand til Frøslevgård,der døde umiddelbart ved hjemkomsten efter at have været til bryllup på rådhuset i Køge. Da den velb. fru Margrethe Lunge skulle nedsættes i 1653, skete det under en særlig højtidelig ceremoni. Det hedder her: Haver velb. Christen Skeel til Vallø ved sin tjener,Jens Sørensen, ladet lure(blæse på basuner) for den gode herres frues ligs nedsættelse i kirken,og for klokkerne,som blev ringet,da hendes salige,adelige ligs ceremoni og adelige begravelse er holden".

På latinskolen opbevarede man 4 basuner,såkaldte altbasuner,indkøbt for drengenes sangpenge,der lød omtrent som lure,når man blæste i dem, og symboliserede den afdødes gode gerninger,der ligesom skulle blæses ud for alverden.Måske er det en gammel skik,der går tilbage til bronzealderen,hvor man havde rigtige lure.

Køge Arkiverne

1654 udbrød en forfærdelig pest i København,som lagde en trediedel af byens befolkning i graven.En pige,der var kommet med et skib fra Danzig,havde medbragt sygdommen,som bredte sig til næsten hele landet. Ved en såkaldt synode i Roskilde kom pesten også på tale,hvorom det hed: " I København hendøde på 2o ugers tid fluks 7600 mennesker". Kongeparret tog til Flensborghus og adelen til deres gårde. Markederne i Roskilde og Køge blev suspenderet på ubestemt tid og landstinget udsat. Men trods alle forholdsregler som forbud mod bryllupper og gæstebud nåede pesten alligevel til Køge,hvor dødsfaldene fordobledes det år og ramte mange familier, både forældrene og deres børn.

De tre påbudte bededage var bibeholdt under Frederik 3. og mindede folk om, at pesten stadig hærgede rundt om i Europa,og at man aldrig vidste,hvornår landet igen blev ramt. De tre besættelsesår følte man som straf nok.Og hvilke tanker har man ikke gjort sig,da det rygtedes,at den svenske konge,Karl Gustav var død af blodsot i Gøteborg 166o. Henved 23000 københavnere døde under pesten 1711

Pesten i 1711,der udbrød under Den store nordiske Krig,beskrives af lægen F. V. Mansa som noget af det forfærdeligste,landet nogen sinde havde været udefor.Den begyndte som en forrådnelsesfeber blandt de mange sårede,der efter nederlaget ved Helsingborg 171o var overført til Helsingør,og udviklede sig sig efterhånden til en byldepest. De pestramte huse fik påmalet et hvidt kors og det blev forbudt at lægge et klæde over kisten,som man altid havde gjort Indvånerne blev påbudt "dagligen og ideligen at bede til Gud med bøn og påkaldelse om deres synders forladelse og plagens forlindring"

Trods alle forholdsregler med spærringer omkring byen og endda trussel om nedskydning af folk,der overtrådte forbudet,bredte pesten sig til de omkringliggende sogne. I København var der nedsat en kommission,der skulle overvåge,at pesten ikke trængte ind,ligesom der var oprettet en karantænestation på Saltholm, men forgæves.

Alle der kunne flygtede fra den pestbefængte by.Kongen og hoffet tog i juli ophold på Koldinghus.Flåden gik i søen,og de hvervede regimenter blev forlagt til Holsten.Folk var panikslagende,og der udspandt sig det utroligste scener når fattige og uformuende klyngede sig til de riges vogne under deres flugt fra hovedstaden. Henved 23000 københavnere døde under pesten.

Køge Arkiverne

Drastiske forholdsregler i Køge afværgede den helt store katastrofe

I Køge væbnede man sig med næb og klør for at holde pesten ude. Døgnet rundt var der vagt ved samtlige byporte for at forhindre, at ingen hverken gående ridende eller kørende fik adgang til byen uden gyldigt pas. Vagten ved porte havde med hånden på bibelen svoret, at de ville overholde reglementet og frem for alt påse, at ingen fattige folk eller betlere fra fremmede steder fik lejlighed til at indsnige sig i byen.

Tre borgere skulle holde vagt ved stranden og med deres båd modtage alle de skibe, som indløb på reden og i øvrigt rette sig efter deres instrukser. En skipper fra Aabenraa, der kom fra Vestervig i Sverige, som var et af de forbudte områder, fik i juni 1711 ordre til straks at begive sig til Saltholm, såfremt han ønskede at losse sin ladning her i landet, og forblive der i 24 dages karantæne.

Byens apoteker fik besked på at forsyne sig med gode friske medikamenter. Svin og løse hunde skulle holdes væk fra gaderne, og det blev forbudt borgerskabet at bortkøre deres affald fra gårdene. Hver morgen skulle de rense deres rendesten og skylle den med vand. Byens skomagere, feldberedere og handskemagere måtte ikke mere henlægge deres trælud på gaden, men finde et bekvemmeligt sted til det, og det gjaldt også fiskebløderne.

Såfremt vagten på stranden kom ud for skibbrudne, måtte de ikke komme dem nærmere, end de kunne råbe til hinanden. Og var en person drevet i land, måtte de kun røre ved ham med en tang. Tovværk måtte de kun berøre, efter at det var gennemblødt af vand. Enhver borger skulle forsyne sig med levnedsmidler og brændsel til et halvt års forbrug. Opråbet fra byrådet slutter med følgende opfordring til borgerne om " at bede Gud allernådigste at hjælpe, frelse og se til os alle i nåde".

Trods de stramme forholdsregler undgik byen alligevel ikke pesten, men man slap nådigt i forhold til den ulykke, som ramte hovedstaden.

Børge Green

Kildehenvisning:

Kancelliets brevbøger
Køge fattigregnskaber
- tingbøger
- kirkeregnskaber
- kæmnerregnskab
- rådstueprotokol

F.V. Mansa: Folkesygdommens og Sundhedsplejens Historie, 1873.

Køge Arkiverne

Kæmnerregnskaber

1698 1o/2 Betalt tømmermand for suderbænken at reparere.

- 9/8 Til murermester for arbejde ved tolderens residens,nemlig på den ene pille uden for tolderens dør,som var nedkørt, desuden reparationer ved fyrstedet og skorstenen.

1700 5/5 Murermester-regning. Rådstuegulvet var fordærvet, dertil 4 læs ler, 4 læs mursand, 3 tdr. kalk og 3o store mursten,gamle, til fyrstedet ved rådstuen. En karl bar dem op.

- Tømmermand for 2 render(til spildevand) at lægge.Den ene ud til Byesgård og den anden ind til tolderens gård(den lille rådhusgård).

- 1o/1o Betalt ringere for ringning i tårnet for Christian 5. fra 3.september til 1.oktober.

- 14/11 Repareret begge tvær-blyrenderne på rådhuset ud til Torvet,og på den anden side tvende skrårender.
Hvortil er forbrugt 1 skibpund,12 lispd. bly,der blev smeltet i ovnen(sædvanlig i kalkhuset) og dertil anvendt 2 læs bøgved, 1 pund flæsk og 2 pund tælle. 8 stk. svenske fyrdeller til render, 4 norske brætter,15o blysøm, 2oo lægtesøm og 15o hollandske tagsten.

Køge Arkiverne

1699 18/4 sælger Chr. 5. major von Hattens gård i Nørregade til Johan Jensen.Skødepr. 1677 11/6(173) nævner tingbogen,at skifte skal holdes efter major Herman von Hatten og hustru.

1728 nævnes De lange mandsstole i kirken
De stakkede mandsstole
De lange kvindestole
De stakkede kvindestole
Skamlerne på gulvet. (Kirkeregn).

1653 8/4,182 tingb. blev boden under tolderens vinduer solgt to gange

Det siges, at der var tale om boden nest ved Jacob Katterbergs bod(Torvet 3).

I tingbogen 1652-54 pag. 115 bliver Cathrine, sal. rådmand Erik Christensens enke krævet for et større beløb,men har som modkrav, at prins Christians folk blev huset og bespist i deres gård(Brogade 5-7) Ifølge samme tingbog pag. 165, skulle hendes have på volden bag plankeværket synes, tingb. 1653 28/3.

Søren Terkelsen, tidl. tolder i Gluckstadt, nu boende i Skaane bliver 4/4 1653 stævnet angående et restbeløb i forbindelse med hans gårdkøb 4/9 1648 af Gabriel Jacobsens arvinger for 175o dl.(Brogade 21)tingb.

Ifølge tingbogen 21/3 1664 beder handelsmand Johan Kohl,som havde andel i den gård,Søren Terkelsen tilforn iboede,om at lade 8 dannemænd vurdere den,fordi den var meget brøstfældig.Gården siges at ligge mellem Casper Eggers gård(Brogade 19) på nordre side og Johan Kohls egen gård,han ibode på søndre side(Brogade 23)

1674 19/1o stævner tolderen Jørgen Helt forskellige borgere,som solgte vin fra deres gårde til trods for, at tolderen havde eneret på handelen. Blandt de stævnede var følgende: Henning Jacobsen(Nørregade 22), Kirsten, Niels Hansen, Kirsten, Jens Poulsen, Willum Klerche, Peder Christensen Holst, Karen, sal.Johan Hansen,Daniel Friche og Cosmus Hofmeister,som alle slags vin og franskvin falholdt. Tingbogen.

1674 26/1o får Gregers Pedersen Gad,forpagter på Herlufstrupgård på Sjælland skøde på den gård, Rasmus Jørgensen Ladefoged sidst påboede, mellem Jacob Pomeyers gård(Vestergade 3o),som Frederik Pottemager nu ibor på vester side og Laurits Olsens, han nu selv ibor på øster side. Tingb.

1674 1/6 køber kobbersmed Adam Tappert af Poul Trane den grund og ejendom som Adam Tappert iboede og som næsten nedbrændte"ved den skrækkelige ildebrand"Grunden siges at ligge mellem Christen Caspersens øde plads på øster side og Jens Højelses gård på vester.Købsbrev 15/5 1674.Det fremgår af salget, at Tappert selv skulle lade gården opbygge(en del af Vestergade 2o)

Køge Arkiverne

Hun bagte en kage og overstrøg den med rottekrudt

Kobbersmeden Christopher Møllers kone(Brogade 5-7) og nabo i nr. 9, velb. Sophia Edmunda von Zeppelin var i 1736 indblandet i en større retssag,hvis modpart var musikanten Andreas Steenhoff og dennes hustru, som beskyldte kobbersmedens hustru for at være anstifter til den børne - handel de ved deres bolig var tilføjet.

Steenhoff skriver bl.a. følgende i sin klage:"Thi kunne kobbersmedens hustru for nogle år siden finde på at bage en kage og overstryge den med rottekrudt til at ombringe et menneske med,hvilket af Køge tingprotokol er bevist. Er det vel rimeligt at hun og kunne finde på den skarnagtige gerning imod mig:at berøve mig min ære."

Borgmesteren Willads Pedersen henviste i en erklæring til stiftamtmand), at sagen,musikanten henviste til,var disputeret for 18 år siden,og parterne var siden forligt. Siden havde kobbersmedens kone levet et kristeligt levned,og hendes mand var nu blandt de største skatteydere i byen. Han foreslog derfor et forlig. Køge 1736,16/1o,3/11.

Enkefru Zeppelins lange redegørelse foreligger på tysk fra hendes hånd. Den gamle sag omtales i tingbogen 9.juli 1718.

Køge Arkiverne

Kirkeregnskabet indeholder forskellige oplysninger om Klostergården:

1630 Tømmer til plankeværket om Klostergården"mestendelen rundt".

1642 "Fornyet planken om Klostergården"både på sønder og vester side". En del var råddent og andet faldet ned.

1652 6 fag plankeværk opsat mellem Klosterhaven og Klostergården.

1678-79 hedder det efter opførelsen af den ny kirke:"Ladet lukke gærdet på Klostergården,dertil 8 læs tjørne og lo snese stavere"."Den halve part ud til Blegdammen ".

Både det gamle kapel og den genopførte kirke lå i skellet ind til Blegdammen. Efter den ny kirkes nedrivning 1752 fik en stensætter betaling for at opsætte 4 1/2 favn stengærde(sten,jord og tang),som manglede,hvor kirken havde ligget,vel nok med gavlen.

Da jeg forleden gik igennem haven bag Alexandra-stiftelsen,som man skal passere for at komme ind til udgravningen i Vestergade 34,mødte jeg havens ejer,en ældre murer. Nu er jeg selv haveejer og bemærkede til ham om jordens kvalitet,og at jeg syntes haven lå så lavt i forhold til niveauet i Vestergade.

Tilsyneladende var der en forklaring,som kunne passe ind i mit billede af terrænet omkring Vesterport.Meget gamle beboere i stiftelsen havde fortalt ham, at i deres unge dage var der meget sumpet i nævnte havestykke,og der voksede siv. Siden den tid var der fyldt muld på stykket,men han behøvede næsten aldrig vande ,for jorden var altid tilpas fugtig. Tilsyneladende drejer det sig om et stykke af den voldgrav,svenskerne gravede 1659.

Han havde engang vær/et med til at støbe grunden til det røde hus,der ligger i haven bag ejendommen på den modsatte side af Vestergade. Her havde de haft store problemer,fordi de kom ned i flere meter tang. Jeg kan tænke mig, at da man fjernede den brede stensætning om Klostergården,der for en stor del bestod af jord og tang, har man fyldt op på dette sted,som meget passende kunne være et lignende stykke af den gamle voldgrav ,der spærrede for Vesterport.

Børge Green

17-9-81.

Køge Arkiverne

Betragtninger vedr. Klostergårdens facon og samspillet med Vestergade 32-34

Kirkegården nuværende,mærkelige facon må være opstået som følge af vold - terrænets udformning i 1659(bemærk samtidigt stik af anlægget),og fordi der gik 17 år, før man planerede og udfyldte voldgraven. I de forløbne år begyndte ejeren af arealet øst for kirkegården at dyrke jorden,hvorved der opstod et stort vænge,og som også indeholdt halvdelen af den tidligere klosterhave,hvorpå der havde ligget en bastion.Den anden halvdel blev købt af blegdammen ejer(Jernstøbervænget).

Trækker man en lige linie på kortet i Torben Witts register(1963) fra ind - hakket på kirkegården over til Vestergade 34, løber den lige igennem skel - let til Vestergade 32. Nr. 34 blev som bekendt nedrevet ved fæstningens anlæggelse,og hvor der kom en vold eller grav.

Ejeren af gården nr. 32, rådmand Oluf Svendsen, var før krigen en velhavende mand,der havde flere hundrede bønder som kunder. Han døde i marts 1659,men der blev først skiftet efter krigen.Enken,Anne Pedersdatter, der vedgik ar og gæld, fik trods et omfattende indbo og en gård vurderet til 15oo rdl. en gæld på 2ooo rdl.

Oberst Jennicher, der var svensk kommandant i byen en periode, boede på gården, muligvis efter mandens død. Selv måtte hun efter krigen stå åbenba skrifte i kirken efter et forhold til en svensk regiments-kvartermester, Duesborrig,og ses derefter at være flyttet til Hillerød.

Oluf Svendsen,der var søn af ejeren i nr. 34,Svend Olsen, købte nr. 32 i 164o(tingb.27/7). Grunden hørte på det tidspunkt til nr. 3o, som var brændt og lå ubebygget og tilhørte Mette Lolliks to sønner.

Niels Lollik solgte nr. 32 til Oluf Svendsen , og ifølge skødet siges grunden at strække sig til Sct. Gertrud kirkegård og at have følgende mål: "Til gaden ibredden 19 1/2 alen og 1/2 kvarter og 2 fingre. I midten 21 alen og 2 fingre og i bredden ved den nordre side 22 alen,1/2 kvarter og 2 fingre. (Disse mål er noteret for at man kan sammenligne dem med nr. 32, nuv. gadelængde.)

Køge Arkiverne

14/8 1736 begav 8 af byens borgere sig til Klosterkirkegården for på magistratens opfordring at finde frem til,hvad der var bekostet på kirkegårdens indhegning siden 17/11 1719,hvor handelsmand Jens Wejbels stedmoder, Elisabeth, sal. Peder Lauritsen Wejbels enke,havde testamenteret 4oo rdl. til dens indhegning.

Fra arvingernes side forelå følgende opgørelse,hvoraf fremgik, at der i årenes løb var brugt 4o7 rdl.4 mk.9 sk. på indhegningen:[1)]

1723 7/4 Købt 8 læs tjørne og 12 snese stavere for at lade opsætte,

- 1o/1o Købt sten og betalt for kørsel og arbejdsfolk,

1724 16/1,16/1o Købt sten af Jørgen Urtegårdsmand,

1725 1o/4,23/7 Købt sten og betalt stensætterne og 3 pligtsfolk og kørsel 3o rdl.5 mk.5 sk.

1726 25/1,9/2,1o/4 Betalt for indkøbte sten,

- 1o/4 For at opfylde og planere et stort stykke jord, 6 rdl. og for jernmaterialer at lade reparere(værktøj ?) 5 mk.12 sk.

- 24/5 Sten købt af Permin og hos salig Wejbel selv, 15 rdl.3 mk. 8 sk.

1727 11/6 Betalt for store grundsten og for kørsel og folk, 3 rdl. 5,12,

- Juli betalt Peder Blegmand for 2o favne stengærde at opsætte a 2 1/2 mk. 8 rdl. 2 mk. Tvende pligtskarle med ham i 12 dage a 4 sk. "Nok en karl udi 14 dage at brække mursten op af det gamle klosters grund, hvor gærdet skulle stå.Samme opbrudt sten blev i kirken indlagt", 2 rdl.2 mk.

- 12/9 For nogle store sten at sprænge, rdl. 1.5.8.For materialer at lade reparere, 4 mk. 8 sk.
  For en grøft at opfylde,hvor gærdet står, 1 rdl.3 mk.12 sk.
  Nok et hul at fylde , derfor 4 mk.12 sk.
  Atter at opsætte 38 favne stengærde a 2 1/2 mk. 15 rdl. 5 mk.

1728 I den sal. mands sidste levetid såvel udi min kærestes enkesæde, tid efter anden købt sten til bemeldte gærde, 14o læs a 1 mk. 23 rdl. 2 mk. og for kørsel og pligtsfolk, 15 rdl. (Jens Wejlbel døde 1728 og enken giftede sig et års tid efter med kapt.Johan Woldemar,som har underskrevet dokumentet)

1732 Købt sten af Christen Munck og for mig selv kørt 75 læs a a 1 mark, 12 rdl. 3.

- 24/4 12 favne stengærde opsat a 2 1/2 mark. 5 rdl.

- En karl i 6 dage at reparere materialer, 3 sk.

1) Jeg har med vilje undladt at notere visse beløb,som er uden interesse.

Køge Arkiverne

1736 2o/2 Købt store grundsten, 1 rdl. 2 mk.,
- 27/2 At Erik Skomager købt en del store og små sten, 1 rdl.,
- - Af Rasmus Snedker for 15 læs sten, 2 rdl. 3 mk.
- 29/2 Betalt Lars Skomager for 3o læs sten, 5 rdl.,
En vognstang opbrudt, stænger at løfte sten med samt brædder at lette og bringe de store sten op i gærdet med anslagen til 5 mark og 12 sk.1 jernspade brudt i bladet, 3 mark.

Indlagt på rådstuen 7. august 1736 (Sign. J. Woldemar)

Synsforretningen har følgende ordlyd:

" Fra de fattiges Steens Boder til klosterkirken 38 favne og 1 alen stengærde på begge sider såvel uden som inden til kirkegården med grå kampesten opsat og i god stand. Fra forbemeldte klosterkirke videre i synder til tvær-stens gærdet, ligeledes 12 favne og 2 alen gærde, i god stand. Tværstens gærdet bag kirken fra øster og i vester ligeså i god stand, 9 favne 2 alen ,og overalt er forskrevne stengærde i vidden lo kvarter. Af os målt til 61 favne og 2 alen,som af vort skøn kan have kostet at op - sætte 4oo rdl. 5 mark."

" Herforuden findes fra hjørnet om klosterkirken fra synder og i nord lo favne brøstfældigt stengærde,mestendelen nedfalden,som vi ej kan taksere og ej heller forlangt af kaptajnen.Endnu eftermålt,som kaptajnen anviste, fra det forfaldne stengærde til hjørnet i øster,hvor der mangler 31 favne og 2 1/2 alen, item fra bemeldte hjørne i nord til kirkegårdens port 22 favne og 1 1/2 alen.Så der tilsammen mangler til kirkegårdens fuldkomne indhegning,foruden de lo favne brøstfældige stengærde, 54 favne stengærde ".

Køge, 14.august 1736.

Kilde: Køge rådstue: Div. sager LV(1 æske) L.

Køge Arkiverne

Korrespondance vedk.Køge købstad(Sjællands Stiftamt) 1737

Havnehusets nøjagtige beliggenhed

Oberst Zeppelins enke,Ermunda Sophia von Sauerzop, henvendte sig i maj 1737 til stiftamtmanden og bad om at måtte tage et stykke jord bag hendes gård(Brogade 9) i brug, fordi det tidligere havde hørt til hendes gård, men nu var der kun morads,vand og store hullerpå stedet.

Borgmesteren, Willads Pedersen, svarede stiftamtmanden, at hvis hun skulle nyde det stykke jord bag hendes fortov,gik den såkaldte sygestue plan bort. Stedet har ellers i min tid tilhørt byen og er byens skibsbygger-plads, såvidt som tømmerplads og ville blive dem til skade,som i tidens løb haver skade deraf."

Et andet medlem af magistraten,Jens Hansen, udtalte bl.a.:" At den plads i 3o år er lige ud mellem byens agevej og havnen og ej af nogen haver været tilhørt,men al den plads haver været brugelig til skibsbygning og savgraver byen til nytte og er byens ejendom". Der fremgår ligeledes af korrespondancen, at nævnte plads lå lige ud for fru Zeppelins have samt at byens vej løb mellem haverne og pladsen.

Ifølge et skøde dat. 21/9 1657 strakte grunden til Brogade 9 sig fra algaden og langt neder til åen"med husbygning,gårdrum og haverum på volden og langt neder åen". (tillige skøde dat. 9/11 1646)

Byens agevej i 1737 er muligvis Alhed Jensdatters agevej,som nævnes i tingbogen 22/7 1633. Om hendes have fremgår det, at den lå næst "Byens have"(med Havnehuset) og strakte sig ud i åen med den østre ende og op til Peder Jørgensens, Gregers Hansens og Mads Ravns pladser(deres andele af Tudsegravven.)

(Brogade 3 a) (Brogade 3 b) (Brogade 5-7)

E.S. Med hensyn til de her nævnte numre 3 a og b i Brogade kan jeg oplyse, at der må foreligge en fejl i sin tid,hvor gadenumrene blev indført,idet der langt op i 187o-erne lå 2 gårde på Handelsbankens nuværende grund,således at denne grund burde være nr. 3-5-. Nu har den fået nr. 3 og Oluf Jensens gård nr. 5-7.,hvilket er lige så stor en fejl, idet den kun burde være nr. 7,og som også passer med gårdens gadelængde ifølge den mål langt tilbage i tiden.

Køge Arkiverne

Alhed Jensdatters agevej

3/6 1633 får Karen Hansdatter, sal. Søren Knudsens (Brogade 1) såvidt af Tudsegraven,som hendes fortov strækker sig ,"dog skal Alhed Jensdatter have færdsel til sin have".

Køge Arkiverne

Da admiral Poulsens lig ankom til skibsbroen

Korrespondance vedk. Køge købstad: Sjællands stiftamt.

1736 15/9 beklagede brand-og ligbærerlauget sig over, at da sal. velb. admiral Poulsens lig ankom med skib fra København, blev kisten modtaget af nogle af de her i byen indkvarterede ryttere ved skibsbroen og på en ligbåre henbåret til rådhusets port. Her overtog nogle af de indkvaterede underofficerer tilligemed nogle af landmilitsens underofficerer båren med højbemeldte lig og bar det til Sct. Nicolai kirke,hvor samme blev nedsat i en åbenbegravelse.

Det hedder videre i brevet til stiftamtmand Gjersdorff, at lauget fungerede efter forordninger af 7/11 1682 samt efter en kgl. anordning af 27/6 1729.Imidlertid måtte enkefruen og arvingerne selv bestemme,hvem de ville antage til at bære,men lauget var forpligtet til at være forsynet med skikkelige sort klæder,kappe,kjol,vest og bukser,når de bar lig. De anmodede derfor om at få tildelt den belønning, som de kunne tilkomme,hvis de havde båret højbemeldte lig fra stranden til kirken.

Samtlige 24 medlemmer af lauget underskrev erklæringen. Amtmanden bad dem herefter indberette ,hvor meget deres gebyr i så fald ville beløbe sig til.

9.oktober 1738 hedder det i en redegørelse til stiftbefalingsmanden:

"Byen har 5 porte med derhos værende plankeværker at holde i stand".

" En byens aflagt gammel vej,som er mellem tvende vænger og byen ikke ikke selv i brug behøver,bortlejet for 2 mark årligt".

Køge Arkiverne

Da den gamle landevej,som udgik fra Nyportstræde, blev nedlagt og nu kun ført til byens lovgrav

Kaptajn J. Volmer,der ægtede købmand Jens Wejbels enkeefter købmandens død 1728,ses 1737 at være indblandet i en større retssag, fordi han ud for sine vænger og grunde ved grøftegravning havde indtaget en del af byens arealer, f.eks. af den tidligere vold og af ét par veje og derved forøget sit eget areal. Der er her tale om volden for enden af Rebslagergade og volden for enden af Noseportstræde. Begge steder var den imidlertid sløjfet,og ingen af synsmændene,som magistraten indsatte,vidste,hvormeget af arealet,volden havde indtaget. Blandt de steder,som kaptajnen havde indgrøftet en del af vejen,var den gamle vej i fortsættelse af Nyport - stræde.Det hedder herom:

"Kaptajn Volmer foregiver, at den vej mellem hans vænge og borgmester Ebbe Jacobsens vænge er en aflagt gangvej, hvilket er ganske urigtigt. Thi her har været en ældgammel byens kørevej,som i det mindste må have den bredde, at to vogne mageligt kommer hverandre forbi.

At ommeldte vej i mange år ej er brugt har sådanne beskaffenhed: Da konsumtionen blev påbudt og for kongens regning oppebåret, fandt den tids øvrighed for godt samme vej at afskaffe,uden alene for så vidt den næst ved byen går til byens lovgrav,hvor vand hentes til at brygge med, eftersom de,der ville passere denne vej til byen, kunne køre den stedse brugelige vej,som derfra løber til byens Nørreport,hvorved en konsumtionsbetjent menegeredes. Men forårsagede at alt brug og næring med bonden i den gade,kørslen faldt ind og ud igennem,ganske ophævede".

Uddrag af magistratens redegørelse i sagen om kapt.Volmers mange indgrøftninger. Køge 24.febr. 1737.

Køge Arkiverne

Skulle miste fingrene

Dokumenter til justitsprt.1653 -1789. I en sag mellem pottemageren Morten Jensen,Køge og Hans Michelsen Thim og Christen Jespersen,Lille-Næstved fremgår det, at pottemageren var dømt ved Næstved byting til at miste fingrene. Hans kone, Anne Malene, skriver i den aneldning til stiftamtmanden bl.a.: Skulle jeg ikke formode, at nogen villle straffe eller anholde min mand, førend han på ny var søgt og dømt". Hun anmodede derfor om, at han måtte komme på fri fod og fortsætte sit håndværk og rejse og fare, hvorhen hans forretninger er inde og udenbys. Dat.Køge 18.sept. 1738. Der forelå en landstingsdom af 5.juni 1737.

Forordning om kvægsygen

I anledning af den grasserende kvægsyge,der var i 1756, var borgerskabet ved opkaldelse på rådhuset gjort opmærkson på og med alvorligt tilhold om ikke at købe eller indbringe kvæg fra de befængte steder ligesom indbringe kvæget igennem byen til andre steder at hendrive uden forevisende sundhedsattest fra herskabet,forvalteren eller og præsten på hver sted især.

Løse svin

En anordning af 19.maj 1732 om at løse svin straks skulle konfiskeres syntes stadig at være overhørt af visse borgere og til stor skade på haver og vænger." Her i byen er ikke over 4-5 indvånere foruden møllerne,der bor uden for byen,som holder løse svin", hedder det i et brev til stiftamtmanden fra magistraten."Og hvad møllerne og de påståede bønder angår,da burde de med billighed vogte deres svin på sti eller i gårdene forvare dem .Hvis de ej det vil efterkomme da lide konfiskation, eller hvad Deres Excelllence vil befale.Thi når svin bliver konfiskeret, vil ingen i lang tid kendes ved dem. 7 svin har nu stået i 3 uger, selv om de ved tingsretten er oplyst derom." Stiftamtmanden svarede, at magistraten skulle lyse een gang til for dem, men ellers gøre dem i penge. Køge, 12.december 1737

Køge Arkiverne

Da ringerens datter sprættede kniplinger og galoner af kirkens alterklæde og messehagel

11.september 1746 bemærkede klokkeren Frantz Biering, at de fleste guld - kniplinger og guldgaloner på kirkens alterklæde og messehagel var stjålet. Sagen blev hurtigt opklaret,idet Malachias Ringers datter,Anna Sophie, tilstod at have sprættet dem af. I første omgang forklarede hun, at det stjålne var solgt til en jøde, der logerede hos en tysk hattemager, for 2 mark.

Hendes forældre var uvidende om tyveriet, forklarede hun, for det var sket om søndagen, medens de begge var i tårnet for at ringe,og hvor hun tog kniplingerne fra alterklædet,som jøden købte. De øvrige kniplinger og galoner var fjernet en anden dag, og dem havde hun brændt. På rettens spørgsmål forklarede hun, at hun svøbte dem ind i et stykke papir og lagde dem på ilden og bankede dem ud på sin faders huggeblok.

Det indvundne sølv(sikkert forgyldt sølv) havde hun givet til Jochum Permins søn Hermand, en dreng på 6-7 år, og bad ham sælge det til guldsmeden i byen, fordi hun ikke selv turde sælge det.Salget havde indbragt hende 7 mark,og for disse penge havde hun købt sig en hue og en modest.

På forældrenes spørgsmål, hvorfra hun havde fået råd til at købe disse ting, svarede hun, at dem havde hun tjent ved at hjælpe sin ældre broder. Hun blev indsat i arresten,og byens tjener fik besked på at holde hende helt isoleret, da man ikke troede på, at hun havde været alene om tyveriet.

Det viste sig også, at byens hyrde,Lorentz Schiøt havde bistået hende og blandt andet også været med inde i kirken. Ligesom det var hjemme i hans hus, at det stjålne blev omsmeltet.

Ved måltagning sås, at der havde været 8 alen og 1 kvarter kniplinger på messehaglet,og disse var 2 tom. bredde samt 5 1/2 kvarter galoner. Af korset var i behold 4 1/4 kvarter og af kniplingerne knap ½ alen. Af alterklædet savnedes lo alen guldkniplinger af samme bredde som de øvrige. Det hedder i øvrigt," på messehagelen findes 2 3/4 alen kniplinger om halsen". (Køge politiprotokol).

Køge Arkiverne

Omtalte natmand blev 3.februar 1752 indsat i arresten, fordi han "på hel ugudelig og tyranisk måde" havde overfaldet sin hustru med hug og slag. Da ingen af de daværende prokuratorer ville påtage sig hvervet som forsvarer for ham,henvendte magistraten sig til hans husbond,skarpretteren Ernst Christian Puhan i Roskilde,der svarede, at han ville rejse til Køge og selv prøve at finde en forsvarer.Han så helst, at sagen kunne afgøres i mindelighed med konen.

21.februar forelå et brev fra natmandens kone,hvori hun skriver, at hun besvimede hos nogle godtfolk og vidste ikke at hendes mand var arresteret. " Ej heller årsagen/til samme af min mand mig givne slag,må jeg tilstå at jeg vel haver været årsag til.Så som jeg i noget af ham proponerede var stridig og blev ved samme stridighed.Og som jeg så ubesindigt haver imodsagt ham,hvad jeg kunne havet ventet til han havde udsovet,må jeg tilskrive mig selv at have været årsag til de mig givne slag af ham".
De havde nu begge tilgivet hinanden af kristelig kærlighed,hedder det videre,hvorfor hun anmodede magistraten om hans frigivelse.

Kvæget døde af blodpis på Lellinge og Gunderup godser.
På en henvendelse fra stiftamtmanden dat. 28/6 1752 om kvægsygen på egnen svarede magistraten, at man havde ikke mærket noget til den i de omkringliggende byer,dog var 21 stykker hornkvæg bortdøde på Lellinge og Gunderup af blodpis. Og man mente, at årsagen hertil var, at de ikke var vante til skovgræs,hvor de såkaldte løggræs almindelig vokser.

Køge Arkiverne

Urmagerdreng løb fra sin læreplads

Justitsdokumenterne indeholder en dom i en retssag mellem urmager Tønne Tønsberg og Cort Hyltofts stedsøn,Johan Eichorst, der var antaget som urmagerlærling fra fastelavn 1751 til fastelavn 1756, men undveg sin læreplads,fordi han havde mere lyst til "krigsstanden" og først blev antaget som rytter og siden som trompeterdreng ved Ahlefeldts regiment, Køge, 25.maj 1756

Præsteenke klager over skatten

Præsteenken madame sal. Buchave beklagede sig 1756 til biskoppen over, at taksereborgerne havde sat hende i præsteskat,hvilket hun fandt meget uretfærdigt. Hun var flyttet til Køge, fordi hendes sønner gik på den derværende latinskole,og hun havde ikke råd til at betale for kost og logi til dem. Magistraten svarede, at hun efter deres oplysninger godt havde råd til at betale den hende efter ligningen satte skat. Køge,28.juni 1756.

Organisten Wendsel Lund ses 11.marts 1756 at være antaget som postmester.

Byens bødkere ønskede at danne et laug

Magistraten,bestående af Willads Pedersen,Ebbe Jacobsen,Poul Nielsen Opleuf og J. Borrebye,mindede stiftamtmanden om, at han 6.sept. 1735 havde lovet bødkerne i byen at hjælpe dem " til at nyde et laug". Hvorefter de 2.sept. s.å. havde indgivet en begæring herom til Hans kgl.Majestæt Køge, 12.marts 1736.

Ønskede privilegium som tobaksspinder

Tre af byens tobaksspindere beklagede sig højlydt til magistraten over en borger Peder Momme,der nyligt var kommet til byen.Han havde tidligere været krambodsdreng og var derved gjort til karl.Nu ernærede samme karl sig med at spinde tobak for købmændene.Men nu er det gået således, at købmændene i fællesskab vil søge for ham, at han kan få et privilegium,således at ingen anden tobaksspinder må være her.

Og de trende fattige mænd fortsatte:" Hvis han alene skal florere,vil vi med koner og børn ganske undergå og krepere. Vi haver taget borgerskab som tobaksspindere og haver intet andet lært,hvor vi kunne adspørge vort brød til os,vore koner og mange små uopfødte børn" De undlod ikke at oplyse, at hans kram kun var ringe. Køge 1736.

Køge Arkiverne

Da postmesteren og købmanden spillede hasard i rådhusets vinkælder

I april 1757 fandt der ifølge politiprotokollen hasardspil sted i vinkælderen under rådhuset,hvilket var forbudt efter forordningen af 6/lo 1753. De to tiltalte, postmester Wendsel Lund og købmand Willads Romsgård, var ikke mødt op i retten trods tilsigelse,derimod vidnerne: velædle kornet Fogd,der logerede hos mons. Bouman,Johan Krebs og mons. Søren Gregersen, alle af Køge.

Fogd, der først blev afhørt,havde også set de tiltalte spille hasard en aften i en anden af byens vinkældere.Værten i rådhusets vinkælder,Frederich Funch, var ikke hjemme,da spillets fandt sted,og var derfor ikke tiltalt.

Ifølge Fogds udsagn drejede det sig vistnok om et spil"Tre Es".Og da han blev spurgt,hvorledes de tiltalte havde spillet kortene, forklarede han, at de tog det ene kort op efter det andet og talte 1-2-3-4,og så fremdeles indtil de traf 4.

Retten var interesseret i at vide,hvem der havde tabt i spillet og hvor meget. Hertil svarede Johan Krebs, at undertiden holdt postmesteren nogle penge i hånden og spurgte sign. Romsgård,om han ville holde så meget med ham.Først havde de spillet om 2 sk. og siden forhøjet det til 5 og 6 skilling. Han mente, at postmesteren havde tabt lo rdl. Spillet hed 3 Kort eller 3 Es,og man tog kortet bagvendt op og talte fra 1 og til kongen,uden at spillerne så cifrene,førend hvert kort var lagt på bordet.

Retten idømte hver spiller lo rdl. i bøde, dertil omkostningerne ved processen, 2 rdl.3 mark. (Køge politiprotokol 14.april 1757).

Da spildevands- dammen ved Norske Løve løb over sine bredder

23/7 1754 klagede ejeren af Norske Løve,Peder Boumand, over, at byens spildevand,som løb ud ved Nørreport i byens park eller vandsted,der lå øst for hans gård,burde have en rende eller rensegrøft derfra og gennem vænget ud til stranden.Som det var nu, stod vandet helt op til gårdens plankeværk til gene både for ham og hans rejsende eller andre vejfarende.

Brevet var stilet til magistraten,som gav ham ret og lod grave en rende. Herberget havde vistnok ikke på det tidspunkt fået navnet Norske Løve, idet det ikke omtales sådan i nævnte brev eller svar. Omtalte park eller spildevandsdam lå ifølge trykte kilder, hvor byens ældste vandtårn står tæt ved Norske Løve. (Køge rådstue: Div. sager III.)

Køge Arkiverne

En forklaring om Køge kirkes økonomiske situation 1741

I en antegnelse og forklaring om kirkens økonomiske situation i 1741 til stiftamtmanden hedder det bl.a.:

"For at forklare denne omgang vedr. præsteskatten,må vi underdanigst forestille, at borgerskabet i den langvarige krig fra 1709-21 således er bleven svækket ved pålæg og tynge,ved stærk indkvartering år efter år,ved Broports reparation og ved den store gæld,som byen er gerådet i formedelst den vidtløftige proces den uforbegængeligen måtte føre med landsdommer Becher angående byens fælles indhegning og fælles græsning på lyngen,at de(borgerne) ej endnu er kommen til kræfter igen".

Om kirkens private stolestader hedder det: "De stader,kirken ejer, er mestendel de sletteste,da de enten falder bag piller eller langt fra prædikestolen eller dybt nede i stolerækkerne. Og dette er årsagen til, at adskillige af dem står ledige, så man måske kommer til at forringe taksten på dem". (Køge rådstue: Div. sager II)

Skomøllehusets beliggenhed forklares måske ved følgende sag fra 1752:
En kvinde var fundet liggende død på strandbredden sønden Køge lige ud for Skovmøllehusets vænge. Ifølge forhøret havde hun sagt til sin mand, at hun ville gå hen i Stevns herred og besøge nogle slægtninge.Dagen efter blev hun fundet død på strandbredden,men blev trods omstændighederne begravet i indviet jord. (Køge politiprotokol 1752 pag. 57).

Køge Arkiverne

Man strøede urter på gravstenene i kirken og pyntede med buksbom udenfor

1600-tallets dokumenter viser, at man, når årstiden tillod det, strøede urter(blomster) på familiens gravstene i selve kirken.Et arbejde som gårdens tjenestepige påtog sig. I vor tid ville man lægge en buket. Kirkegården udenfor blev hvert år op til pinse rengjort,og ved hvilken lejlighed man fjernede nogle "måtter",fremgår det af kirkens regnskaber. Disse har muligvis været lagt som pynt.

At buksbom også i ældre tid har været benyttet på kirkegårde fremgår af et forhør i anledning af, at der var stjålet en del buksbom fra et vænge,hvis ejer skulle bruge det til pynt på kirkegården.(Politiprotokol 1752,pag.47)

Magistraten gav i 1752 ordre til at følgende arbejder skulle udføres:

"At porten for Åstrædet i Vestergade må i lige måde forbedres og af byens kasse istandsættes".

"Træbroen over åen bør efterses og straks repareres".

"Gabestokken kan bortføres og blandt byens materialer henlægges".

(Køge kæmnerregnskaber 1752)

Skarnet lå i dynger på fortovene

5.august 1751 henvendte magistraten sig i en meget presserende sag til stiftamtmanden. Enhver husejer havde fra arild tid pligt til at renholde både sit fortov og tilhørende gadestykke.Med hensyn til gaden drejede det sig mest om den urenlighed,som de mange passerende heste havde efterladt sig.

For en del år siden var det blevet bestemt, at al den urenlighed,som lå på gaderne,ikke måtte køres bort,men skulle bruges til at gødske de jorder, der blev brugt til tobaksdyrkning. Imidlertid kneb det med årene at finde afsætning for tobakken. Tobaks-plantørerne kom ikke og hentede gødningen, som lå i dynger på fortovene og gav et slet udseende for de kgl. herskaber og andre rejsende,når de passerede igennem byen.

Man foreslog derfor, at borgerskabet fik pålæg om at indføre skarnet i i deres gårde indtil videre eller også til en anden plads,som ville blive anvist. Magistraten havde særlig øje til det skarn,der lå foran plankeværkerne ved de tre ubebyggede grund langs Torvets sydside,som borgerne nærmest havde benyttet som offentlige lossepladser.

Køge Arkiverne

18.september lå det meste skarn endnu foran byens gårde. Stiftamt - manden fik på ny en henvendelse,hvoraf det fremgik, at kun få borgere havde hest og vogn.Byens vognmænd var på rejse evig og altid, hvorfor man bad amtmanden om at pålægge vognmandslauget at fjerne skarnet imod en betaling af 2 skilling pr. læs.

I 1758 gik det tilsyneladende bedre med at få afsætning for den hjemmedyrkede tobak. En del handlende beklagede sig i en fælles henvendelse over, at Jens Jensen og hans stedsøn, Frederich Daldorp, havde en ansøgning liggende hos kongen om at opnå eneforhandling som tobaksspindere. 1)

Flere af de handlende havde selv anlagt tobaksplantager, " og den tobak, vi avler" hedder det,"lader vi forsætte med Hollands og Virgine tobaksblade,som vi køber i København og lader dem spinde ved andre tobaks - spindere her i byen,der har taget deres borgerskab derpå".(Køge 1.juni 1758.)

Det fremgår i øvrigt, at bønderne var de største kunder.

Byens møllere ønskede at oprette et laug

Samtlige møllere i Køge rettede i 1756 en henvendelse til stiftamtmanden om at opnå laugsrettighed i lighed med møllerlauget i København.De var godt klar over, at lauget i hovedstaden ville modsætte sig det med næb og klør. I deres henvendelse hedder det bl.a.:" Det er meget tungt og besværligt,ja fast umuligt at få en dreng i lære hos os,fordi vi i mangel af laugsrettighed ikke kan gøre vore læredrenge til svende,men at de efter udstående læretid hos os må blive stående i forbundt nogen tid hos en eller anden møller i København, inden lauget der vil antage dem for gyldige".

Man forsikrede stiftamtmanden om, at læredrengene i Køge var lige så dygtige og forsvarlige som de drenge,lauget i København gjorde til svende og bad stiftamtmanden om at være dem behjælpelig med at op laugsrettigheder. Køge 25.maj 1756.

1) En af de mest kendte tobaksplantager var "Jeppes Have", et lille vænge, der lå mellem volden og nuv. Sct. Gertrudsstræde og i dag er anlagt som grønt område.

Køge Arkiverne

Stiftamtmanden havde nok at gøre med alle de henvendelser han fik fra borgere eller borgmestre og råd,der ønsked en afgørelse ved højere instans.Og det gjaldt i øvrigt samtlige købstæder indenfor Sjællands stift.
Feldberederen Poul Cronsteen forklarede i et personligt brev, at velb. hr. Ahlefeldt havde givet ham leverancen på regimentets bukser.Han havde allerede tilskåret dem og leveret dem til en,der skulle færdiggøre dem. Men nu havde skrædderlauget i Køge gjort påtale på disse bukser,hvorfor han bad stiftamtmanden gøre lauget opmærksom på, at slige leverancer tilfaldt feldberederne.Han ønskede tillige amtmandens personlige tilladelse,"til dels at ingen skrædder kan tilskære bukser", hedder det i brevet.

Tiden var præget af brødnid.Laugene var på vagt over deres rettigheder,især skrædderlauget og væverlauget. Skomageren Høybertus Jochumsen,der ejede gården Torvet 13,blev i retten tildelt en bøde,fordi han havde ladet en fremmed rytterkone sidde og sy skjorter i sin kælder,o.s.v.(Politiprt.1746.18.)
Da klokkeren Frantz Bering i 1756 blev alvorlig syg modtog stiftamtmanden en ansøgning fra degnen i Ørsted, Elias J. Ring,der ønsked at komme i betragtning til stillingen,dersom klokkeren skulle gå hen at dø. Degnen fremhævede i meget kristelige vendinger sine erfaringer inden for kirken,og at han i næsten 14 år havde været vicedegn ved Herluftholm og siden degn i Ørsted. Tilfældet er ikke enestående.Der foreligger flere ansøgninger til offentlige stillinger,som forelå allerede medens forgængeren lå på sin sotteseng.

Køge Arkiverne

Dansede i "Oksehovedet" i rytter-mundering

Else Willadsdatter, der tilhørte det bedre selskab i byen,gjorde sig i 1747 bemærket ved at rømme hjemmefra medtagende noget af sin moders sengetøj. Ifølge politiprotokollen føjtede hun landet rundt tilligemed et soldaterægtepar og en rytter ved navn David Reus.Sidstenævnte var der i øvrigt tale om,at hun skulle gifte sig med,når papirerne var i orden.

Selskabet boede først i uges tid i et københavnsk herberge.Retten var meget interesseret i, om hun havde haft værelse sammen med rytteren,hvilket blev benægtet. Derefter kørte de alle til soldatens broder,husmand Arent Michelsen, i"Fichintehuset"i Gørslev under geheimeråd Schascks gods,og hvor de opholdt sig om natten.

De følgende aften kørte broderen dem til Køge,hvortil de ankom ved 12 tiden. De bad ham om at holde uden for Vesterport ved blegdammen,og så ville de gå bag om byen for ikke at blive set,idet de skulle hente noget tøj. Ifølge en forordning måtte indkvarterede soldater ikke færdes uden for deres kvarter efter kl. 9 aften.Da de ville gå ind i byen fra Byesgård blev de antastet af borgervagten.

Forseelsen bestod blot i, at de havde færdedes på gaden efter 9 aften imod forordningen. Man var mere interesseret under forhøret i at få klarlagt Else Willadsdatters færden: Om hun ville tilstå, at hun sidste markedsdag havde iklædt en rytter-mundering i værtshuset"Oksehovedet",hvis uniform det var, og hvem der havde iført hende den? Ligeledes spurgte man,om hun ikke vidste, at en sådan adfærd var hende,som var kommet af godtfolk,meget umenneskelig ?

Hertil svarede hun, at ingen havde opfordret hendes til det. Munderingen tilhørte David Reus,og hun havde selv iført sig den.Det var om natten,og hun vidste ikke,om den var 12 eller 1.De havde danset en times tid og blot sagt, at hun skulle være en rekrut fra grev Ahlefeldts kompagni i København. På spørgsmålet om munderingens udseende svarede hun, at hun havde hat på hovedet, var iført vest og bukser,linned strømper og sko samt havde pallask ved siden. Hun forklarede videre, at hattemager Anders Jensen havde genkendt kende og sagt:" Du er Willadses datter". (Køge politiprotokol, pag. 16)

Køge Arkiverne

Søren Christensen havde overtaget værtshuset Oksehovedet(Torvet 15) 1747 og var altså ny i gården,da Else Willadsdatter var gæst i hans skænkestue. I 1749(27) fik han en bøde,fordi han havde ladet et tysk ægtepar logere nogle nætter,og det viste sig, at de gik rundt i byen og betlede.
1752 18/4 mødte han i retten og blev tiltalt for at have ladet mucisere i sin skænkestue en søndag eftermiddag efter prædiken,hvilket var forbudt på grund af den officielle landesorg,der var bekendtgjort i anledning af dronning Louises død.(Fr. 5.s første dronning,der døde under svangerskab).

To branden inden for rådhusets område med kun tre måneders mellemrum

25.oktober 1751 udbrød der brand på høloftet over stalden i rådhusgården. Klokken var ikke slået 3 kvarter til 1, da ilden udbrød,forklarede et vidne.Mistanken samlede sig om en daglejer Lars Bendsen,der siden 6 morgen havde været beskæftiget på loftet med at skære hakkelse.Skaden var ret omfattende.13-1400 tagsten var beskadiget,60 stenlægter måtte fornyes og 12 læs hø var brændt m.m.,hvilket beløb sig med arbejdsløn til over 62 rdl.
Lars Bendsen blev indsat i Borgerkælderen,hvor han skulle sidde,til sagen var afsluttet.Han indrømmede at have røget en enkelt pibe tobak,men havde taget alle mulige hensyn,ligesom han hverken havde bemærket ild eller lugtet røg. Tiltalen lød på, at han ved sin formastelige,strafbare og skødesløse smøg - ning måtte være årsag til branden.Abraham Brasch på Gl. Køgegård mødte som anbefalet aktor og prokurator Saxtrup fra Karise som forsvarer.
Under sagen kom det frem, at siegn. Karstins karl, Erik havde sagt til ham, at hvis han ville ryge,skulle han passe på, at madam Karstin ikke så det. Samme karl rømte fra sin plads af uforståelige grunde under sagens 1.og 2. forhør,hvorved en del mistanke samlede sig om hans andel i branden.Desværre var han ikke til at finde nogen steder.
Da daglejeren var færdig med at skære hakkelsen, gik han hjem til sit hus uden for Vesterport for at spise.Under måltidet hørte han klokken klemte inde i Køge,og han løb straks derind og hjalp til med at bære vand. Piben, han havde røget på, blev forevist i retten,uden at den viste mangler ved låget. Hans kone blev afhørt for at forklare,havd han havde sagt, da han

Køge Arkiverne

hørte rådstue-klokken klemte.

lo.januar 1752 sad Lars Bendsen stadig i Borgerkælderen. 7 medlemmer af brandlauget var tilsagt for at udtale sig om en eventuel årsag til branden,men kunne ikke komme, da de skulle bære et lig den dag. Det vedtoges,at Lars skulle side i arresten,indtil dommen forelå,men på grund af den forestående vinter,kunne det tillades,at han på grund af kulden i Borgerkælderen, måtte overføres til arrestforvarerens bopæl,såfremt 2 borgere ville sige god for ham.Da ingen meldte sig, tilbød Saxtrup at kautionere for ham. Forsvareren udtalte, at der jo ikke var tale om mordbrand, så han forstod ikke,hvorfor Lars ikke kunne løslades.Retten henviste til stiftamtmanden og kunne ikke tage stilling til en løsladelse.

7.februar holdt anklageren sin afsluttende tale: Der kunne ikke være anden årsag end daglejerens smøgning.Teorien om,at en kat skulle være kommet for nær ved et ildsted og havde medbragt en glød i sin pels,kunne ikke passe, for vejret var klart og dejligt samme dag,og det var jo kun i koldt vejr,at gårdens katte søgte til ildstederne.Han forlangte derfor, at Lars Bendsen skulle betale omkostningerne ved branden og dertil lo rdl. for brandlaugets ulejlighed samt processens omkostninger. Saxtrup henviste til, at der slet intet bevis forelå mod daglejeren og bad om sagens udsættelse i 14 dage. Det blev meddelt, at dommen ville foreligge, når rådmand og byfoged Fr. Ehlers var kommet sig af sin svaghed. (Justits-protokollen 21.februar 1752.) En ny brand: denne gang i siegn. Karstins bryggerslænge

24.fabruar 1752 begyndte det at brænde over bryggerset i rådhusgården ved 1-2 tiden om eftermiddagen. Den 12-årige Diderich,som lå syg i kuskens kammer i stalden og var bedt om at stå op, havde set bryggerspigen Sidse komme fra bryggerset med et fyrbækken med ild i,som hun bar op i køkkenet. En anden gang havde hun et åbent fyrfad med ild under sit forklæde,men han så ikke røg eller gnist af samme. Han havde også ved madbordet i køkkenet hørt pigerne Sidse og Anna sige:"De kan ikke gøre os andet end at sætte os i kælderen til Lars Bendsen".

Lille-pigen Birthe blev også afhørt og forklarede, at hun var lige ved at græde, da hun opdagede ilden i bryggerset, men løb straks i vinkælderen til Jens og råbte, at der måtte ringes med rådstue-klokken. Hun havde også

Køge Arkiverne

hørt Sidse og Anna tale om Borgerkælderen.For 8 dage siden,da Sidse skulle hente noget kål i haven,tog hun et tændt lys i hånden og gik langs igennem gården med det,hvorved hun kom forbi huset med brændet og høvl - spånerne,og hvor døren altid stod åben.Nogle fruentimmer fra nabolaget havde råbt advarende ord til hende,hvortil Sidse svarede:"Hvad bilder sådan en skidtfitte sig ind.Jeg kan jo ingen skade gøre med lyset".

Kunne man klemte med rådstue-klokken fra gaden ?

2o.marts blev kældersvenden Jens Nielsen afhørt og forklarede, at da Lille-pigen kom ned til ham og råbte om branden, løb han op af kælderen for at klemte med rådstue-klokken,"men der var alt en anden,som klemtede, og han løb da ind i gården"(Justitsprt.pag.495).

Under sagen kom det frem, at en af pigerne havde set en kat,hvis pels var sveden på den ene side,men den var nu kommet bort.2o.april meddelte aktor seign. Brasch, at han måtte suspendere sagen angående branden 24.febr. dog med forbehold,indtil der kom yderligere oplysning,idet der ikke var kommet nogen forklaring ved afhøring af kirurg J,Henrich Karstins piger (Lejeren på rådhuset). Samme dag blev Lars Bendsen spurgt, om han var tilfreds med den af retten afsagte dom,hvilket han bejaede.

Dommen er ikke indført i protokollen men findes blandt korrespondancen mellem Stiftamtet(vedk. Køge 1751-58)og lyder på pure frifindelse. Der er ingen tale om erstatning til ham for uforskyldt fængsling.Byen fik pålagt omkostningerne ved sagen. Branden 24.februar var af så ringe omfang at den blev henlagt ifølge amtet.

Ny stadskirurg

Kirurgen J. H. Karstin døde s.å., hvorefter embedet blev overtaget af Adolph Petersen,der i sin ansøgning til stiftamtmanden beskriver sig som stadskirurg i Roskilde.Ifølge brevet var embedet i Køge kombineret med betjeningen afVallø stift og hospitalet i Herfølge. Roskilde, den 27.oktober 1752 (Dokumenter Sjællands Stiftamt 1751-58).

Den nye kirurg bosatte sig ikke på rådhuset som sin formand,men købte gården nuv. Torvet 17(skødepr. pag. 3o2). Det var en dobbelt grund,hvis vestre del havde været ubebygget siden branden 1633 og som indeholdt det gamle såkaldte Badstuestræde,og hvoraf der årligt skulle svares 1 rdl i jordskyld.Strædet skulle være mindst 3 alen og 2 tommer. bred.

Køge Arkiverne